

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 23 januari justerades.

§ 2 Avsägelse

Talmannen meddelade att *Yasmine Bladelius* (S) avsagt sig uppdraget som ledamot av riksdagen från och med den 9 mars.

Kammaren biföll denna avsägelse.

§ 3 Anmälan om subsidiaritetsprövningar

Talmannen anmälde att utdrag ur följande protokoll i ärenden om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in:
prot. 2024/25:20 för tisdagen den 11 februari från miljö- och jordbruksutskottet och
prot. 2024/25:18 för torsdagen den 30 januari från näringsutskottet.

§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Motioner

2024/25:3324, 3332 och 3336 till socialförsäkringsutskottet

§ 5 Riksrevisionens rapport om Kriminalvårdens behandlingsverksamhet

Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU19
Riksrevisionens rapport om Kriminalvårdens behandlingsverksamhet
(skr. 2024/25:29)
föredrogs.

Anf. 1 MATS ARKHEM (SD):

Herr talman! I dag ska vi debattera kriminalvårdsfrågor och närmare bestämt Riksrevisionens rapport om Kriminalvårdens behandlingsverksamhet. Detta är ett mycket angeläget och viktigt ämne.

I decennier, åtminstone sedan 1970-talet när jag var barn, har man fått höra framför allt från vänsterhåll att ingen blir bättre av att sitta inlåst i fängelse. Men faktum är, herr talman, att man faktiskt visst kan bli en bättre människa på våra anstalter, åtminstone i så motto att man inte begår nya brott eller återfaller i ett kriminellt leverne. Man döms till straff, men man avtjänar straffet i kriminalvårdens försorg – kriminalvården.

Målet med kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Ett sätt att öka tryggheten är att minska antalet återfall i brott. Brottsförebyggande rådet räknar med att en person som gång på gång hamnar i fängelse skapar långsiktiga samhällskostnader på mer än 9 miljoner kronor, utöver de kostnader och det lidande som själva brotten orsakar.

Många som sitter i våra fängelser är inte svenska medborgare, och en del av dem ska utvisas, men de allra flesta som sitter på svenska anstalter ska trots allt en dag ut i friheten bland alla oss andra. Därför är själva vården i kriminalvården, alltså Kriminalvårdens behandlingsverksamheter, så viktiga för oss, för vår ekonomi och för vår trygghet – och inte minst för dem som straffats och nu sonat sina brott.

Riksrevisionen har granskat effektiviteten i Kriminalvårdens behandlingsverksamhet och har i sin rapport kommit fram till vissa slutsatser och rekommendationer. Först måste vi förstå att det här handlar om stora belopp av skattebetalarnas pengar. Kriminalvårdens anslag 2023 var över 14 miljarder, vilket var en ökning på över 60 procent sedan 2018. Med tanke på hur samhället har utvecklats lär det knappast stanna där.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att Kriminalvårdens behandlingsverksamhet av flera anledningar inte fullt ut bedrivs effektivt. Den främsta anledningen är att det saknas personal som kan bedriva behandlingsverksamhet. Det saknas också lokaler att bedriva verksamheten i. Överbeläggningen på våra fängelser hindrar alltså en effektiv behandlingsverksamhet.

Här kan man konstatera att tidigare regeringar inte förstod hur samhällsutvecklingen skulle bli gällande såväl kriminaliteteten som samhällets svar med fler och längre straff. ”Vi såg det inte komma”, som det brukar heta.

Det tar ganska lång tid att bygga anstalter och att hitta, utbilda och anställa personal till dessa. Man måste hålla tidigare regeringar ansvariga för att vi har en så stor överbeläggning i dag.

I detta sammanhang måste det också få sägas att det här är *en* orsak till att vi måste kika närmare på fängelseplatser utomlands, framför allt för utländska medborgare som efter avtjänat straff ska utvisas. Att grova brottslingar inte skulle dömas är inte ett alternativ.

Kriminalvårdens ambition är att så många som möjligt av fångarna, eller klienterna som Kriminalvården säger, som bedöms ha medelhög eller hög risk att återfalla i brott ska gå minst ett behandlingsprogram under sin verkställighet. År 2023 var det dock bara 22 procent av de klienter på anstalt som bedömdes ha behov av behandling och 13 procent av de klienter i frivården som bedömdes ha behov av behandling som fullföljde ett behandlingsprogram.

Fängelsestraff kan vara alltifrån två veckor till livstid. Sysselsättning i form av behandling, utbildning och arbete ska underlätta klientens återanpassning till ett liv i frihet. Som ett led i återanpassningen kan den dömda vartefter tiden går flyttas till anstalter med lägre säkerhetsklass. Efter två tredjedelar blir klienten som regel villkorligt frigiven.

Detta innebär vissa svårigheter för behandlingsverksamheten. Ett exempel är att klienter som flyttas inte alltid kan erbjudas fortsatt behandlingsprogram. Klienter i frivården har mycket svårare att fullfölja behandlingsprogram eftersom det är så mycket annat som påverkar jämfört med i livet innanför murarna, som att passa tider eller återfall i missbruk.

Många klienter som bedöms ha behov av behandlingsprogram saknar goda förutsättningar att tillgodogöra sig dem. En orsak kan vara att de inte pratar svenska. En annan orsak kan vara att Kriminalvårdens klienter ofta lider av beroendesjukdomar och sämre psykisk hälsa än befolkningen i stort.

När det gäller språket kan i stället sfi sättas in, men det gör att behandlingsprogrammet skjuts på framtiden. Alltså behövs en viss längd på straffet för att hinna med både sfi och behandlingsverksamhet. Det finns visst arbetsmaterial på olika språk, men det är svårt att hitta programledare som är bekväma med att leda dessa program på andra språk än svenska.

Beroendeproblematik och psykisk ohälsa i allmänhet behandlas normalt av den allmänna sjukvården, men av säkerhetsmässiga och praktiska skäl bedriver Kriminalvården själv viss sjukvård på anstalterna. Detta ingår egentligen inte i Kriminalvårdens grunduppdrag, och i en ansträngd platssituation kan det lämna en del övrigt att önska.

Sammanfattningsvis är Kriminalvårdens behandlingsverksamhet jätteviktig. Kriminalvården har utvecklat verksamheten och arbetar aktivt med att identifiera vad som behöver göras för att nå fler med sina program. På grund av framför allt platsbrist och personalbrist är det dock en tuff situation för Kriminalvården, och de stora satsningarna på Kriminalvården måste fortsätta.

Anf. 2 SANNA BACKESKOG (S):

Herr talman! Det här är min första debatt i kammaren sedan det fruktansvärda attentatet på Risbergsskolan. Det fasansfulla massmordet i Örebro är ett nationellt trauma, så jag känner att jag vill inleda mitt anförande med några ord om det.

Mina tankar har sedan förra tisdagen varit i Örebro, med stor sorg för dem som mist sina liv. Mina tankar är med dem som så brutalt och händelselöst förlorat en familjemedlem och med alla elever och lärare som

fanns på plats under händelsen. Mina tankar är också med alla dem som nu är rädda. Sorgen är bottenlös.

Jag vill också passa på att här i dag rikta ett varmt tack till våra samhällsbärare – polisen, sjukvårdspersonalen, lärare och skolpersonal både på plats på den aktuella skolan och på kringliggande skolor och förskolor. Det är alltid välfärdens medarbetare som finns där när vi behöver dem som mest.

Till sist ett stort tack till våra politiska företrädare som visat stor värme och politiskt ledarskap i detta fruktansvärda. John Johansson i Örebro, talmannen, justitieministern, statsministern och min partiordförande Magdalena Andersson, för att nämna några.

Nu är inte tiden för politiskt käbbel. Nu är tid för samling och gemenskap.

Herr talman! Jag går över till dagens ärende, det vill säga regeringens skrivelse angående Riksrevisionens granskning av Kriminalvårdens behandlingsverksamhet. Regeringen har i den aktuella skrivelsen redogjort för sina bedömningar av de slutsatser och rekommendationer som Riksrevisionen lämnade i rapporten *Verktyg för förändring – Kriminalvårdens behandlingsverksamhet*.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att Kriminalvårdens behandlingsverksamhet inte fullt ut bedrivs på ett effektivt sätt då verksamheten är underdimensionerad och det saknas både personal och lokaler. Regeringen instämmer i huvudsak i Riksrevisionens iakttagelser och avser att följa Kriminalvårdens arbete med att prioritera behandlingsverksamheten och verkställighetsplaneringen.

Herr talman! Det här är ett ärende där jag upplever att det i huvudsak råder bred politisk konsensus. Det är bra. Vi socialdemokrater instämmer självklart i regeringens skrivningar om att det återfallsförebyggande arbete som bedrivs inom anstalt och frivård är oerhört viktigt. Kriminalvården har varit en av våra absolut bäst fungerade myndigheter med högt förtroende hos allmänheten, och den är en populär arbetsgivare.

Ytterst handlar Kriminalvårdens verksamhet om att skydda samhället medan dömda personer avtjänar sina straff och förbereds för ett liv i frihet. Den svenska kriminalvården har länge varit ett föredöme för andra länder på grund av sin förmåga att verkställa straff och samtidigt säkerställa att de intagna använder tiden på anstalt för att, som man kallar det, komma bättre ut. Visionen Bättre ut är Kriminalvårdens egen, och jag skulle säga att den är oerhört väl förankrad hos alla medarbetare. Den har också haft väldigt goda resultat.

Att anstalter och häkten nu är så överbelagda innebär dock flera risker. Kriminalvården har återkommande rapporterat om hur platsbristen påverkar myndighetens verksamhet negativt vad gäller såväl innehåll och kvalitet som personalens säkerhet och arbetsmiljö. Det är en stor utmaning att rekrytera personal i tillräcklig takt. Personalomsättningen har ökat, och det råder en obalans mellan erfarna medarbetare och nyanställd personal. Såväl Seko och ST som Akavia larmar om alltmer hot och otillåten påverkan gentemot medarbetare.

Den rådande kapacitetsbristen, med brist på såväl fysiska lokaler som kompetenta, erfarna medarbetare inom kriminalvården, leder till att färre personer får ta del av de återfallsförebyggande programmen. För att ytterligare betona behovet av att också lyfta de strukturella problem som krimi-

nalvården i dag står mitt i kan poängteras att enbart 22 procent av klienterna på anstalt och 13 procent av klienterna inom frivården fullföljde ett behandlingsprogram under 2023, enligt Riksrevisionens granskning.

Herr talman! Jag är orolig. Jag är oroad över en utveckling där kriminalvården riskerar att förändras till att bara handla om förvaring – ett straffverk och en plats där destruktiva machonormer, antidemokratiska åsikter och radikaliserings kan få utrymme att spridas. Risken är att klienterna efter verkställighet i anstalt faktiskt kommer ut *sämre* rustade för ett liv fritt från kriminalitet, och det skulle drabba vårt samhälle hårt. Vi är ett land som redan i dag har stora problem med våld och kriminalitet och där väldigt unga barn gromas in i en kriminell kontext.

Om kriminalvården inte ges tillräckliga förutsättningar att arbeta med att stoppa kriminella från att återfalla i brott kommer vi inte heller att kunna stoppa gången och stoppa våldet. Det återfallsförebyggande arbetet måste prioriteras högt. Men även det brottsförebyggande arbetet – det som bedrivs i våra regioner och kommuner på skolor, hos socialtjänsten och inom bup och habiliteringen – måste intensifieras, och det i väldigt tidig ålder. Vi måste kunna stoppa nyrekryteringen, och vi måste förhindra att barn och unga dras in i en kriminell och våldsbejakande livsstil. Det är det mest seriösa sättet att ta sig an de stora utmaningar vi ser inom kriminalvården.

Herr talman! Socialdemokraterna har en reservation i betänkandet, och jag yrkar bifall till den.

Jag vill säga något om mål för behandlingsverksamheten. Inom den internationella behandlingsforskningen råder det i dag konsensus om att behandlingarna faktiskt fungerar, vilket också stöds av Kriminalvårdens egna effektutvärderingar. Att klienter trots detta inte genomgår behandling är allvarligt, för om en mindre andel genomgår behandlingar innebär det, allt annat lika, att en större andel återfaller i brott.

Vi socialdemokrater vill därför att riksdagen slår fast som målsättning för Kriminalvården att 90 procent av klienterna med en strafftid överstigande ett år ska påbörja ett behandlingsprogram under verkställighet.

Gällande Trygghetsberedningens betänkande, herr talman, uppskattar vi att regeringen i sin skrivelse säger att man ska ta de förslagen vidare. Det vill vi uppmuntra. Vi socialdemokrater har stått bakom – och varit med och tagit fram – förslagen i Trygghetsberedningens betänkande, men vi har samtidigt varnat för att fler insatser och mer resurser behövs för att förslagen i betänkandet ska vara verkkningsfulla och verkligen fungera återfallsförebyggande.

För att inte dra över min anmälda talartid alltför mycket ber jag dock att få återkomma gällande just Trygghetsberedningens betänkande i kommande debatter – förhoppningsvis också när regeringen har en proposition på plats.

Herr talman! Till sist vill jag säga någonting om vikten av en stödjande miljö. Riksrevisionen påtalar att överbeläggningarna och brist på personal gör att Kriminalvården har svårt att upprätthålla den stödjande miljö i anstalterna som klienterna faktiskt behöver för att kunna tillgodogöra sig innehållet i behandlingsprogrammen.

Prot. 2024/25:70
13 februari

*Riksrevisionens
rapport om Kriminal-
vårdens behandlings-
verksamhet*

Här är ju medarbetarna en nyckelfaktor. Det är de som kan erbjuda mellanmännisklig värme i vardagen. De kan också stå för rutiner och gräns-sättning och bidra till ökad motivation. Därför måste personalpolitiken pri-oriteras vad gäller säkerhetsarbete, kompetensutveckling, arbetsmiljö och löner.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag slå ett slag för civilsamhället. Jag har haft förmånen att samtala med flera organisationer som arbetar stöd-jande med just Kriminalvårdens klienter. Ett citat har fastnat extra hos mig, och jag tänkte läsa upp det:

”I dag släpper vi ut en ung kille från anstalt, utan fullföljt behandlings-program eller annan adekvat behandling, med stora skulder och enbart klä-derna han har på kroppen. Finns inte det stödjande samhället där så kan jag lova att andra krafter är redo att erbjuda husrum och ’jobb’... och har du då inte den grundläggande tryggheten en människa behöver är det väl-digt svårt att stå emot gängens krafter.”

Jag menar att civilsamhällets viktiga roll i att dels ge stöd till den en-skilde, dels opinionsbilda och påverka samhällsdebatten är avgörande i ett demokratiskt samhälle. Det gäller även det återfallsförebyggande arbetet. Det gäller också hela civilsamhället: präster, imamer, Kris och Röda Kor-set – listan kan göras lång över organisationer som kan erbjuda menings-fullhet och stöd i anstalt och även följa klienterna ut, genom frivården, till ett laglydigt liv i frihet. Här kan civilsamhället vara helt avgörande.

Organisationerna behöver dock resurser för att kunna göra det, och Kri-minalvården behöver ha tid att ta emot dem – liksom fysisk plats där möte-na kan genomföras. Jag vet att Kriminalvården ser samma positiva effekter som vi av ett gott samarbete med civilsamhället, och jag hoppas att reger-ingen hör sammar det och vill utveckla även den verksamheten.
(Applåder)

Anf. 3 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Tack för inlägget, Sanna Backeskog! Jag delar i väldigt stor utsträckning de synpunkter som du har framfört.

Jag begärde replik för att jag är nyfiken på en punkt, nämligen att ni i Socialdemokraternas reservation önskar en behandlingsbenägenhet ända upp till 90 procent. Min fråga blir hur vi åstadkommer det. Det här är en fråga som vi diskuterar sedan länge: Hur frivillig ska en behandling vara? Kan vi tvinga på någon en behandling? Många menar ju att behandlingen enbart har effekt om det finns motivation.

Hur ska vi göra det här språnget från dagens lite drygt 20 procent ända upp till 90 procent?

Anf. 4 SANNA BACKESKOG (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten så mycket för frågan om målsätt-ningen.

De 20 är ju de som har avslutat ett behandlingsprogram. Vi menar att 90 procent bör påbörja ett behandlingsprogram. Kriminalvårdens interna mål är i dag 75 procent, så det är ganska mycket högre än de 20 som av-slutar.

Jag tror att det är väldigt viktigt att vi har höga förväntningar på Kri-minalvården och på att regeringen säkerställer att Kriminalvården har de förutsättningar som behövs.

Jag tror också på hög motivation när det gäller att bedriva behandlingsverksamhet; jag tror att det är jätteviktigt. Vi har sett att regelförändringarna under den förra mandatperioden har ökat incitamenten att delta i behandlingsprogram. Personer som vill delta får dock inte det, eftersom det inte finns plats, tid eller resurser.

Med ett mål för behandlingsprogrammen pekar regeringen och riksdagen ut att man tycker att detta är otroligt viktigt. Tillsammans med det behöver regeringen återkomma med en långsiktig och tydlig plan för kriminalvården. Detta ämnar jag debattera i vår kommande betänkandedebatt.

Anf. 5 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Jag tackar Sanna Backeskog för svaret. Jag respekterar det, men jag är fortfarande tveksam till hur vi ska gå till väga för att få detta att fungera när det redan råder så stor brist på både lokaler och personal som är kompetent nog att genomföra behandlingar.

Som jag snart ska återkomma till har jag en förhoppning om att vi ska kunna ha väldigt mycket mer kriminalvård utanför anstalterna. Det skulle ge oss nya möjligheter. Jag tror, som Backeskog, att vi måste kunna ladda för motivation. Har Socialdemokraterna några ytterligare tankar om hur det skulle kunna gå till?

Anf. 6 SANNA BACKESKOG (S) replik:

Herr talman! Ledamoten ställde jätteintressanta frågor. Jag tycker att det är mycket viktigt att vi har höga förväntningar på och högt förtroende för en av Sveriges – på vissa sätt – mest populära myndigheter. Denna myndighet har åtnjutit ett väldigt högt förtroende under många år.

Jag tror att medarbetarna är den absolut viktigaste nyckeln till motivation. Med målet om 90 procent avser vi de personer som har fått en tid på anstalt som överstiger ett år. Det är ogörligt att genomgå behandlingsverksamhet på två veckor. Vi säger att de som sitter på anstalt i över ett år självklart ska ha tillgång till behandling. Jag tycker att det är en grundläggande rättighet, både för människorna som sitter där och för samhället i stort.

Vi hörde tidigare en ledamot prata om hur viktig kriminalvårdens verksamhet är för att förebygga återfall i brott och vilka goda resultat behandlingsverksamheten faktiskt ger. Apropos var och hur detta ska genomföras finns det kommuner runt om i landet som under många år har räckt upp handen och sagt: Vi vill ha en anstalt i vår kommun. Vi har möjlighet. Vi har personalen. Vi har människor som vill hugga i.

Detta arbete går dock alldeles för långsamt. Vi måste se till att bygga fler anstalter runt om i landet och erbjuda hopp och framtidstro. Jag tror på ett högt mål och höga ambitioner för Kriminalvårdens verksamhet.

Anf. 7 LUDVIG CEIMERTZ (M):

Herr talman! Sverige har under lång tid reagerat alltför svagt mot den grova kriminalitet som har vuxit fram. Det har lett till att kriminella nätverk har kunnat växa sig starka. Laglydiga medborgare har fått betala priset i form av otrygghet, våld och rädsla.

Den här regeringen har ändrat kurs. Vi genomför nu den största offensiven mot den organiserade brottsligheten i modern tid. Samhället flyttar fram sina positioner. Vi skärper straffen för grova brott. Vi kriminaliserar deltagande i kriminella nätverk. Vi ger polisen de verktyg som krävs för att klara upp fler brott. Vi stärker hela rättskedjan, från utredningar och åtal till domar och verkställighet.

Detta innebär att fler kriminella nu frihetsberövas och att fler får längre fängelsestraff. Kriminalvården ser därmed en kraftig ökning av antalet intagna. Detta sätter Kriminalvården under hård press.

Att Kriminalvården skulle hamna under hård press var en utveckling vi förutsåg. Sett till hur brottsligheten i Sverige har utvecklat sig var det också en utveckling vi ville ha. Vi ville att fler kriminella skulle hamna i fängelse. Vi ville att fler skulle få strängare straff och längre verkställigheter. Därför har vi skjutit till historiska resurser för att möta Kriminalvårdens ökande behov.

Herr talman! Riksrevisionens rapport om Kriminalvårdens behandlingsverksamhet tar upp viktiga frågor. Att minska återfallen i brott är en central del av kriminalpolitiken, och regeringen håller i stort med om de iakttagelser som görs i Riksrevisionens rapport. Vi tar frågan på största allvar och arbetar aktivt för att stärka Kriminalvårdens möjligheter att bedriva en effektiv och resultatinkriktad behandlingsverksamhet.

Riksrevisionen pekar på att behandlingsprogram inte bedrivs fullt ut och inte bedrivs effektivt. Man pekar framför allt på två delar i detta: bristen på lokaler och bristen på personal.

Vi är väl medvetna om dessa utmaningar; alla ser dem. I backspegeln kan man vara kritisk till att utbyggnaden av kriminalvården kom igång så sent som den gjorde. Man skulle kunna välja att skälla på tidigare regeringar och tidigare justitieministrar. Man kan också välja att på allvar ta tag i problemen.

Vi har valt det senare och har därför gjort historiska satsningar på Kriminalvården. Sedan denna regering tillträdde har myndigheten fått kraftigt ökade anslag för att kunna expandera sin verksamhet. Nya anstalter och häkten byggs, och personalstyrkan växer. Det här är avgörande för att säkerställa att fler intagna på våra anstalter får tillgång till behandlingsprogram.

Just nu byggs det nytt, och det byggs ut på över 50 platser i landet. Det rekryteras och utbildas ny personal. Detta är bra, men vi är inte nöjda med det. I regleringsbrevet till Kriminalvården betonas särskilt att man ska prioritera behandlingsverksamheten och se till att de som löper störst risk för återfall får rätt insatser under verkställigheten. Att bryta brottsmönster är en investering i trygghet, både för individen och för samhället.

Herr talman! Kriminalvårdens viktigaste uppgift är att hålla dömda brottslingar inlåsta och se till att de avtjänar sina straff under ordnade och rättssäkra former. Det gäller att skydda samhället och att skydda brottsoffer. Men låt oss också vara tydliga med att den som har möjlighet att förändra sitt liv måste kunna få rätt verktyg för att göra det. Därför måste Kriminalvården kunna säkerställa att behandlingsinsatser finns tillgängliga och att de används på ett effektivt sätt.

Riksrevisionen föreslår att Kriminalvården ska få ett särskilt uppdrag att utveckla en strategi för att öka behandlingsverksamheten. Regeringen håller med om detta. Kriminalvården arbetar löpande med att förbättra och anpassa sina behandlingsinsatser. Det är viktigt att myndigheten har flexibilitet för att hantera dessa frågor.

Samtidigt måste vi se verkligheten som den är. Som brottsligheten har utvecklat sig kommer kriminalvården att vara under hårt tryck under lång tid framöver. Det är viktigt att vi har en tydlig strategi för att minska belastningen på våra fängelser.

En del av den strategin är att se till att fler utländska medborgare som döms till fängelse i Sverige ska kunna avtjäna sitt straff i sitt hemland. I dag utgör utländska medborgare en betydande andel av de intagna i kriminalvården. Ett effektivt sätt att hantera detta skulle vara att låta fler utländska medborgare avtjäna sitt straff i sitt hemland. Vi ser också över möjligheten att hyra fängelseplatser utomlands. Det är en modell som redan används i flera europeiska länder och som kan bidra till att minska trycket på Sveriges egna anstalter.

Genom att använda alla tillgängliga verktyg, från fler fängelseplatser till internationella samarbeten, kan vi säkerställa att vårt rättssystem kan hantera den ökade mängden frihetsberövade på ett effektivt sätt.

Herr talman! Vi befinner oss i en tid då det är viktigt att hålla många tankar i huvudet på samma gång. Å ena sidan behöver vi en sträng och konsekvent kriminalpolitik där samhället markerar tydligt mot brott, ger brottsoffer upprättelse och har straff som speglar brottets allvar. Å andra sidan måste vi ge dem som döms till kriminalvårdspåföljd en möjlighet att förändra sina liv. Vi måste ge dem rätt verktyg för behandling och studier så att det går att komma bättre ut. Därför har regeringen tillfört stora resurser till Kriminalvården, inte bara till fler fängelseplatser utan också för att förbättra verkställigheten och säkerställa och prioritera behandlingsprogrammen.

Avslutningsvis vill jag understryka att vi tar denna fråga på största allvar. Vi kommer att fortsätta att följa utvecklingen och vidta de åtgärder som krävs för att Kriminalvården ska kunna fullgöra sitt uppdrag på ett effektivt sätt.

(Applåder)

I detta anförande instämde Mikael Damsgaard, David Josefsson och Adam Reuterskiöld (alla M).

Anf. 8 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Jag begärde replik för att ledamoten Ceimertz och jag tillsammans ska kunna fundera lite ytterligare på hur man kan åstadkomma fler behandlingsmöjligheter i ett redan mycket trängt läge. Jag hör inte till dem som prioriterar inlåsning som det enda effektiva, och det tror jag inte heller att ledamoten önskar. Inlåsning ska i stället kombineras med möjligheter att komma ut på ett bättre sätt. Hur ska vi alltså åstadkomma detta i ett mycket trängt läge?

Jag hade förmånen att vara ledamot i Trygghetsberedningen, och jag har tillsammans med partikamrater gjort åtskilliga studiebesök på anstalter. Jag har också haft kontakt med fackföreningar och tidigare intagna på anstalter. Många är väldigt oroliga över läget. Även där man bygger ut

kraftigt får man inte tillräckligt med lokaler för att genomföra behandling och utbildning.

Hur ska vi få detta att gå ihop? Har ledamoten någon tidshorisont när det verkar rimligt? Eller borde vi bromsa de höga straffen lite mer?

Anf. 9 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Det finns inga som helst planer på att bromsa reformtakten vad gäller att få fler som begår brott att bli dömda och få straff som står i proportion till brottets allvar. Låt mig vara mycket tydlig med det.

Det är dock, som ledamoten Nordborg ger uttryck för, viktigt att intagna på våra anstalter kan delta i behandling och studier, beroende på vilka riskerna och behoven bedöms vara för varje intagen som har en individuellt utformad verkställighetsplan. Vid alla ut- och nybyggnationer planeras det särskilt för att säkerställa lokaltillgången för just behandlingsverksamhet. Överallt där det byggs nytt är behandlingsdelen en central del. Däremot är det trångt på befintliga anstalter, vilket orsakar problem på många håll.

Det är också viktigt att utbilda nya programledare som kan hålla i de ackrediterade behandlingsprogrammen. Att utbilda sig till programledare inom kriminalvården tar två till tre år. Det tar alltså tid, och nu när kriminalvården snabbt byggs ut råder det därför brist på programledare, vilket är ett problem. Å andra sidan vill vi inte sänka kvaliteten på program och behandling. Det är alltså svårt att få ekvationen att gå ihop. Det är dock uppenbart att det behövs fler programledare och bättre tillgång till behandlingsprogram. Men det tar som sagt tid.

Anf. 10 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Jag förstår hur Ludvig Ceimertz tänker. Till del kan jag följa dessa tankar och dela dem, för vi måste prioritera behandlingsinsatserna mycket mer än vad som sker i dag.

Jag hör också till dem som tycker att man ska fällas och behöva ta ansvar om man har begått brott. Men frågan är hur vi åstadkommer ett effektivt val av påföljd. Är det alltid fängelse som gäller, eller kan vi hitta alternativ? Vi i Trygghetsberedningen var överens om flera förslag för att begränsa de långa fängelsestraffen och hantera de korta på ett lite annorlunda sätt.

Kan Ludvig Ceimertz se alternativ, till exempel att man skulle kunna avtjäna en del av fängelsestraffet i frihet? Eller kan vi överväga andra påföljder som en väg ur detta dilemma för kriminalvården och samhället i stort?

Anf. 11 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Trygghetsberedningens slutbetänkande har precis varit ute på remiss, och remissvaren bereds nu inom Regeringskansliet.

När det gäller grova våldsbrott, grova sexualbrott och brott som begås i gängkriminell miljö ser jag inget alternativ till skärpta och långa fängelsestraff. Vi ser nu över hela straffskalan i den stora straffrättsliga utredning som ska redovisas i maj.

Vid mindre brott och när det anses lämpligt kan man redan i dag avtjäna sitt straff genom elektronisk övervakning med fotboja. Detta kan i sådana fall vara ett bra alternativ. Redan i dag kan man också avtjäna en

del av sitt fängelsestraff med fotboja. Det gäller dem som deltar i behandlingsprogram och följer sin verkställighetsplan och där risken för misskötsamhet bedöms som låg.

Elektronisk övervakning är en effektiv metod som absolut skulle kunna användas mer, för vi ser att den fungerar när den används. Det bygger dock på att detta används restriktivt, där det bedöms vara lämpligt och på individer som uppvisar en vilja till förändring och bedöms ha låg risk för misskötsamhet.

Anf. 12 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! För Vänsterpartiets del vill jag precis som Socialdemokraterna tidigare uppehålla mig några ögonblick vid det som hände i Örebro. Det är mycket viktigt att vi försöker greppa vidden av detta och vilka oerhörda insatser många gjorde, både utifrån sina yrken och helt frivilligt. Även elever gjorde stora insatser för att detta inte skulle få ännu värre konsekvenser. Men det är uppenbart att polis, rättsväsen och välfärdsinstitutionernas anställda gjorde de allra viktigaste och verkligen hedervärda insatserna.

Vi, tillsammans med civilsamhället, är oerhört beroende av detta. Vi behöver det, både när dådet utövades och var helt färskt och oöverblickbart och nu. Det behövs en väldigt lång uthållighet i att backa dem som finns nära och ännu mer de konkret drabbade.

Så skulle jag önska att ett solidariskt samhälle fungerar mycket oftare, och jag tror att det här kan vara en vändpunkt. Det är min förhoppning.

Om vi går tillbaka till det som debatten ska handla om nu, nämligen en kriminalvård värd namnet med en viktig brottsförebyggande verksamhet som bidrar till att återfallen inte ökar och helst reduceras kraftigt, åstadkommer vi i så fall också ett tryggare samhälle. Det får aldrig handla om ren inlåsning eller förvaring av människor.

Det finns också olika perspektiv framåt. Brottsligheten i vårt land minskar faktiskt i stort, men i fråga om mycket allvarliga brott ökar den – ”färre men värre”, som kriminologer har uttryckt det. Kriminalvården måste rustas för att möta både de farliga och våldsbenägna klienter som kommer att behöva vara placerade där och dem som har gjort sig skyldiga till mindre allvarliga brott.

Den svenska kriminalvården har varit en förebild under decennier, och människor från andra länder har insett att den rehabiliterande verksamheten i form av behandlingsprogram och liknande har varit mer framgångsrik än den rena bestraffningen, som ju också har förekommit.

Med Tidöpartiernas paradigmskifte har vi en stor kris i kriminalvården med mängder av överfulla, dubbelbelagda häkten och anstalter, bland annat för att fängelsestraffen generellt har blivit längre. JO markerar mot hälsoriskerna i samband med detta.

Det finns mycket annat att säga om överbeläggningarna, som motverkar en sund rehabilitering och återfallsförebyggande verksamhet. Konflikter uppstår mycket lätt liksom uppblossande situationer av våld. Det är också en mycket påfrestande arbetsmiljö för många väldigt engagerade kriminalvårdare, vill jag påstå.

Prot. 2024/25:70
13 februari

*Riksrevisionens
rapport om Kriminal-
vårdens behandlings-
verksamhet*

Med visionen Bättre ut, som personalen har mejslat fram, vill många göra allt de kan för att förverkliga den. Det handlar om relevanta behandlingsinsatser och satsningar på utbildningar, som också är en väldigt trång sektor inom kriminalvården, liksom satsningar på att den som lämnar institutionen ska ha möjlighet till arbete.

Riksrevisionens slutsats är att behandlingsverksamheten inte fullt ut, säger man, bedrivs på ett effektivt sätt. Det är en liten andel av klienterna som får del av behandlingsprogram och en ännu mindre andel som fullföljer dem. Av klienter i anstalt med behov av behandling – där behandling anses meningsfull; straffet måste vara rimligt långt för att det ska vara idé att sätta igång – var det 22 procent under 2023 som kunde fullfölja behandlingen. Inom frivården var det 13 procent.

Det är för låga siffror, och jag tror att vi kan tolka debatten i dag som att vi är ense om att man måste göra mycket mer för att kunna motivera till behandlingar. Men det måste också göras troligt och möjligt att kunna genomföra behandlingar. Det handlar om att rekrytera personal och utbilda dem i programverksamheterna, och det måste också finnas lokaler.

Här tror jag inte att man har tänkt sig för riktigt, för en del som arbetar med de här programmen tvingas dela kontor med andra anställda. I sådana fall kan de inte ens ha samtal i behandlingssyfte på sin egen arbetsplats utan måste boka andra lokaler som kanske redan är upptagna.

Det går också att göra mycket mer med själva programverksamheten. Vi har en del rent svenska sådana medan andra har översatts från andra länders förhållanden, och de stämmer inte alltid så väl här. Där tror jag att det går att göra mycket mer.

Någonting som absolut måste göras och som jag tycker var en av de starka grunderna i Trygghetsberedningen är att satsa mycket mer på hälsoreformerna. Där finns förslag på hur man ska kunna samverka bättre med hälso- och sjukvården för att få till stånd LARO, Läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende, som många av er kanske känner igen, och likaså behandlingar för adhd. Man skulle kunna satsa mer på digitala miljöer, men det kan återigen falla tillbaka på lokaler.

Vänsterpartiet menar att det finns väldigt mycket goda vetenskapliga belägg för att insatser i frihet gör större skillnad, och det svenska frivårdssystemet räknas som ett av världens mest utvecklade. Straff inom frivården kan utformas mer innehållsrikt, varierat och individanpassat. Det kan också underlätta övergångar från anstalt till frivård mot slutet av en fängelseperiod. Satsningar på frigång, halvvägshus, övervakare, biträdande övervakare och fotbojor minskar redan återfallsriskerna i brott, vilket gynnar både den enskilda individen och samhället.

Jag vill avsluta med några siffror, för till detta kommer också att vi lägger oerhörda summor på Kriminalvården, framför allt när det handlar om kriminalvård i anstalterna.

Ett år som avtjänas i anstalt kostar 1 miljon kronor. Satsar vi på frivård kan vi komma ned på 100 000 kronor och ändå ha en väldigt bra behandlingsinsats. Jag tycker också att vi kan tänka efter vad det skulle kunna innebära att investera dessa summor i brottsförebyggande verksamheter med satsningar på en stark välfärd, skola och så vidare.

Jag hoppas att vi får återkomma till dessa viktiga teman.

Anf. 13 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Nordborg, för inlägget! Jag fick några funderingar under anförandet, och jag har därför några frågor och kommentarer.

Ledamoten Nordborg var inne på att det med Tidögänget vid makten nu är dubbelbeläggningar, överbeläggningar och en oerhörd press på kriminalvården. Det är sant. När vi skärper straffen för grova brott och ger polisen de verktyg de behöver för att klara upp fler brott så att de i stället för att klara upp 30 procent av skjutningarna klarar upp 70 procent kommer det att leda till fler fällande domar och fler intagna på våra anstalter. Det väljer jag att se som någonting positivt och inte negativt, och det tror jag i grunden att ledamoten Nordborg håller med om.

Den andra delen handlar om utökad frigång och frivården. Det kan vara väldigt effektivt för ett fåtal som har en ordnad tillvaro. För dem på våra anstalter som har en stabil grund att stå på kan det vara väldigt effektivt och bra. Men för väldigt många är det inte det. För väldigt många avbryts behandlingsprogram i förtid, och villkorlig frigivning missköts till följd av att man inte har den stabiliteten.

Herr talman! Ledamoten Nordborg efterfrågade också lite positiva framtidsvisioner. Riksrevisionen pekar ut år 2023 som ett år med rätt dåliga resultat. Jag vill lyfta fram anstalten i Kristianstad där under föregående år 70 procent av de intagna genomgick behandlingsprogram. Det är väldigt positivt, så det finns hopp.

Anf. 14 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Tack, Ludvig Ceimertz, för dina frågor och din kompletterande information, som givetvis är spännande att få ta del av!

Om jag börjar med de grova brotten menar jag inte att vi ska låta dem passera. Jag menar också att polisen ska fortsätta att arbeta med att gripa dem som nu är skyldiga till skottlossningar eller sprängningar, de riktigt allvarliga situationerna.

Men det får inte skymma sikten för att vi har en mängd andra typer av mindre allvarliga brott. Då undantar jag fortfarande våld mot person, sexuella övergrepp, våldtäkter och sådant. Där kan man med framgång våga prova andra behandlingsformer och påföljder som kanske skulle kunna vara ännu mer effektiva.

Har vi riktig tur skulle man kunna göra som Riksrevisionen markerar och kombinera alla påverkansmöjligheter som man har. Man kan påverka klientens hälsa, drogberoende, fixa med utbildning och ge ett hopp inför framtiden.

Då skulle man kunna göra så att också de som är dömda för mycket allvarliga brott kan lämna lite grann i förtid för att få prova ett liv i frihet under kontroll, kanske med fotboja. Det blir en bra inslussning i det ordinarie samhället. Det är min förhoppning framåt att vi ska ta flera sådana initiativ.

Anf. 15 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik:

Herr talman! Det är glädjande att vi delar bilden av att det är bra när de som begår grova brott också får en påföljd. Det gäller trots att det leder till högre belastning hos kriminalvården, trots att det leder till dubbelbeläggningar och trots att det leder till att vi behöver belägga besöksrum.

Även om inte det är ett lämpligt sätt att bedriva kriminalvård är det inte heller lämpligt att vi låter dem som begår grova brott fortsätta att få vara ute på våra gator. Vi behöver en stor utbyggnad av kriminalvården.

En stor utbyggnad av kriminalvården är igång. Vi bygger ut och bygger till på över 50 platser i landet just nu. Bara i min hemstad utökas anstaltsplatserna med över 700 platser de kommande åren. Det är väldigt positivt sett till de stora behov som finns.

Att fler inte ska avtjäna fängelsestraff i fängelse kan inte på totalen vara det som ska lösa platsbristen. Platsbristen måste lösas genom en utbyggnad. Vi kommer att fortsätta att skärpa straffen där det behövs också för att ge brottsoffer upprättelse. Vi ska sätta brottsoffer i fokus så att de har en central plats i detta.

Sedan måste kriminalvårdspåföljden ske på ett bra och effektivt sätt. Där är behandling, studier och att de intagna ska gå bättre ut i fokus utifrån de risker och de behov som är utredda för varje enskild intagen, där man får göra bedömningar för varje enskild individ.

Anf. 16 GUDRUN NORDBORG (V) replik:

Herr talman! Tack för nya frågor, kommentarer och upplysningar!

Jag tror inte att vi behöver alla dessa fängelseplatser till just den grova kriminaliteten. Den måste självklart tas om hand. Men sedan kan vi ha olika glasögon och mer solidariska glasögon.

Där kan vi se till: Vad är det som har fattats för den här personen som har lett fram till en brottslighet? Vi kan kanske hantera det redan inom frivården så att det inte alltid behövs fängelse eller långa fängelsestraff, oavsett vad brottet är. Jag vill fortfarande att vi ska kunna se mer öppet på alternativ och att samhället skulle vinna på det.

Jag tycker också att det är jätteviktigt att man ser till brottsoffer. Jag har arbetat väldigt länge i mitt liv med just de kategorierna.

Jag kan säga att det är oerhört sällan som brottsoffer kräver högre straff. Det som händer när man nyligen är utsatt för någonting är att man är fruktansvärt upprörd – man har antagligen också anledning att vara det – och det kommer fram känslor av hämnd. Det kan man få leva ut. Men det är inte säkert att det ska verkställas i form av långa straff.

Det är många brottsoffer som vill att till och med den som har gjort dem väldigt illa ska få en bättre behandling och att man ska kunna hoppas på konstruktiva förändringar. Jag skulle kunna berätta jättemånga fina historier om hur offer och förövare har hjälpts åt i sådana situationer.

Den sydafrikanska sanningskommissionen gjorde stora bedrifter på det området. Har någon erkänt ett brott kan man vara välkommen tillbaka i samhället under väldigt specifika och generösa former.

Det finns många sådana fall där de som var offer för terrordåd, som det då kallades för, under ANC-tiden och andra gjorde stordåd tillsammans för att förbättra livsvillkoren för människor i Sydafrika.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 10.)

Civilutskottets betänkande 2024/25:CU8

Fastighetsrätt
föredrogs.*Fastighetsrätt*

Anf. 17 DAVID JOSEFSSON (M):

Herr talman! När jag var liten hade jag en ynnest som få skolbarn numera har. Jag kunde själv gå till och från skolan. Det var bara några hundra meter mellan skolan och mitt barndomshem, och promenadvägen var pastoral. Den gick över kyrkogården, förbi kantorns, kyrkvaktmästarens och prästens hus för att sedan passera en ekdunge och därefter en grusväg hem förbi grannens fårhage.

I ekdungen låg en stor rektangulärt huggen sten, och i den satt en stolpe av järn. Det var fastighetsgränsen mellan två gårdar. Den hade legat där så länge som någon kunde minnas. Jag var redan som barn fascinerad av denna järnstolpe och vad den innebar. Jag måste erkänna, herr talman, att fascinationen inte har avtagit.

Nu har kantorn flyttat, kyrkvaktmästaren har gått bort och prästgården är såld och inte längre prästboställe. Men järnstolpen sitter envist kvar i sitt stenblock, likt kung Arturs Excalibur som drevs in i stenen av Merlin.

Herr talman! Ämnet för dagens debatt är fastighetsrätt, och järnstolpen i stenblocket förkroppsligar vad fastighetsrätten i grunden handlar om: äganderätten eller nyttjanderätten till en fastighet, lägenhet eller lokal.

Den myndighet som ansvarar för fastighetsindelningen i Sverige är Lantmäteriet. Det är en myndighet som än i dag slår ned stolpar i marken för att definiera fastighetsgränser, detta eftersom verksamheten ännu inte är helt digitaliserad.

Att ansvara för fastighetsindelningen är ett extremt viktigt uppdrag i samhällsplaneringen. Tyvärr har dock samhällsutvecklingen och teknikutvecklingen i många delar sprungit förbi myndighetens arbetssätt och regelverk.

TV4 har i en rad reportage sedan årsskiftet uppmärksammat problem med Lantmäteriet. Det handlar om långa handläggningstider och orimliga avgifter som enskilda tvingas betala. Senast i går kunde tv-kanalen rapportera om en familj utanför Norrtälje där en granntvist och oklara besked från Lantmäteriet gällande en bortglömd stig nu resulterat i över 1,5 miljoner kronor i förrättningsavgifter.

Men kritiken handlar inte bara om enskilda fall i medierna, herr talman. I en revisionsrapport från 2022 konstaterade Riksrevisionen att de statliga insatserna inom fastighetsbildningen inte varit tillräckligt effektiva. Riksrevisionen konstaterade att handläggningstiderna är långa, att möjligheterna att rekrytera fler lantmätare inte är tillräckliga för att minska handläggningstiderna och att avgifterna på myndigheten har stigit i orimligt hög takt. Riksrevisionen konstaterade därför att det förelåg ett stort reformbehov för lantmateriverksamheten i Sverige.

Trots att problemen kring Lantmäteriet i Sverige varit tilltagande under flera år har tidigare regeringar inte tagit ansvar i frågan. Det framgår med all tydlighet om man läser Riksrevisionens kritik.

Herr talman! Den moderatledda regeringen driver nu ett omfattande arbete för att reformera fastighetsindelningen och Lantmäteriet i Sverige.

I maj 2023 beslutade regeringen att genom tilläggsdirektiv ge den särskilda utredaren kring kommunala förköp i uppdrag att också lämna förslag på författningsändringar för att möjliggöra fastighetsöverlåtelser genom elektroniska överlåtelsehandlingar, detta för att bland annat underlätta fastighetsregistreringsprocessen hos Lantmäteriet.

I november 2023 beslutade regeringen att en särskild utredare ska undersöka förutsättningarna för ett system där fastighetsgränser i första hand bestäms med digitala koordinater och lämna förslag på hur ett sådant system kan införas. Syftet är att genom förbättrad tillgång till korrekt digital information om fastighetsgränser stärka rättssäkerheten och öka effektiviteten vid fastighetsbildning, exploatering och andra verksamheter kopplade till fastigheter.

Förra våren tillsattes en utredning som ska se över lantmäterimyndigheternas organisering, inklusive att möjliggöra för fler kommunala lantmäterier. Syftet är att förbättra myndigheternas förutsättningar att bedriva en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet.

Regeringen har också skärpt regleringsbrevet för Lantmäteriet vad gäller den interna kontrollen och styrningen, bland annat efter höstens avslöjande om att sekretessbelagd information gått att ladda ned från myndighetens digitala arkiv utan att vederbörlig sekretessprövning har skett. Detta är ett problem som kvarstått under flera år, trots att myndighetsledningen enligt Expressens uppgifter varnades redan 2018.

Regeringen har även aviserat att en oberoende utredare ska gå till botten med det som har hänt och se över hur arbetet kan stärkas ytterligare hos Lantmäteriet.

Herr talman! När vi moderater förra mandatperioden satt i opposition lyfte vi vid flera tillfällen att Lantmäteriet inte var en fungerande myndighet, bland annat i interpellationsdebatter i den här kammaren och i samband med motsvarande motionsbetänkande som det vi nu debatterar. Dåvarande bostadsministrar och företrädare för regeringspartierna ville förminska problemen och menade att om myndigheten bara blev lite mer digitaliserad skulle alla problem lösa sig.

Så blev det inte, herr talman, vilket höstens händelser med all tydlighet visat. Jag är därför glad att jag nu kan redovisa att regeringen agerar för att modernisera, effektivisera och på riktigt digitalisera såväl fastighetsbildningen som fastighetsregistret. Det skapar både bättre fungerande myndigheter och en bättre samhällsbyggnadsprocess, och det stärker rättssäkerheten och servicen för enskilda medborgare.

Herr talman! Järnpinnen i stenen där i ekdungen står kvar. Men arbetet för att effektivisera lantmåteriverksamheten pågår nu för fullt.

Med det vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

I detta anförande instämde Adam Reuterskiöld (M).

Anf. 18 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V):

Herr talman! Tillåt mig som ordförande för civilutskottet att börja mitt anförande med att säga några ord om den fruktansvärda massaker och terror som ägde rum i Örebro förra veckan.

Mina tankar går till offren för denna fruktansvärda tragedi och deras nära och kära samt hela Örebro. Det är en ofattbar sorg och smärta som drabbar oss alla i Sverige i dag, men framför allt de familjer som förlorat sina älskade. Många med invandrarbakgrund är oroliga och rädda, som vi har hört, efter attentatet i Örebro. Jag och många med mig tar deras rädsla på allvar. Vi förstår den, och många av oss delar den.

Inga ord kan fullt ut beskriva förlusten. Men vi står tillsammans i sorg, i solidaritet och i vår kamp för ett samhälle där rasism, hat, hot och våld aldrig får segra. Vi måste hedra offren genom att fortsätta arbeta mot rasism och för rättvisa, trygghet och sammanhållning.

Låt mig nu gå till betänkandet, *Fastighetsrätt*.

Herr talman! Sverige fortsätter präglas av bostadsbrist och orättvisor, och allt fler människor stöts bort från både bostadsmarknaden och arbetsmarknaden.

Bostadsbyggandet ligger fortfarande på samma oroväckande låga nivåer, och arbetslösheten är fortsatt rekordhög. Fattigdom och ojämlikhet fortsätter öka, och i spåren av regeringens politik blir det allt svårare för hushåll med låga inkomster att ta sig in på bostadsmarknaden. Och för dem som redan har en bostad blir det allt svårare att behålla den.

Herr talman! De fattigaste hushållen bor i hyresrätter, och när fastighetsägarna år efter år tillåts höja hyrorna på ett helt orimligt sätt har allt färre råd med det mest grundläggande i livet: mat och hem. De senaste två åren har boendekostnaderna ökat med 26 procent, samtidigt som livsmedelspriserna ökat med 25 procent. Människor går på knäna men klarar det ändå inte längre.

Resultatet levererades häromdagen, i form av Kronofogdens senaste statistik: Under 2024 genomförde Kronofogden totalt 3 042 vräkningar. Antalet genomförda vräkningar har därmed ökat med 10 procent på ett år och med hela 21 procent sedan 2022. Dessa 3 042 vräkningar resulterade under 2024 i att 711 barn förlorade ett hem. Det är 37 barn fler än förra året, eller en femprocentig ökning.

Allt detta är siffror. Men det handlar förstås inte om siffror och procentsatser. Det handlar om riktiga barn, vars liv nu förstörs.

Herr talman! Det finns inga frågetecken om varför det är så här. Förklaringen är kort och gott att allt färre hushåll har råd att betala sin hyra. Det är den absolut vanligaste orsaken till vräkning, enligt Kronofogden.

Det stora frågetecknet är i stället: Varför gör inte politiken något? Varför låter man detta ske år efter år? Det är ju politiken som är nyckeln till att få rätt till en egen bostad.

Herr talman! En av många viktiga pusselbitar i att lösa dagens bostadsbrist är markpolitiken. Genom den har kommunen ett kraftfullt verktyg att påverka förutsättningarna för nyproduktion av bostäder.

För många kommuner kan det vara kortsiktigt lockande att göra sig av med mark och sälja till högstbjudande, men långsiktigt är det fördelaktigt att kommunerna har kontroll över så mycket mark som möjligt. I kommuner som blir beroende av enskilda markägares goda vilja att planlägga riskerar bostadsbyggandet att bli ojämnt, oberäkneligt och otillräckligt. Tillgången till mark, priset på mark och villkor för markanvisningar är därför viktiga faktorer för den kommunala utvecklingen och för att möta behovet av bostäder. Men det är också en förutsättning för att genomföra andra viktiga samhällsbyggnadsåtgärder.

Herr talman! Vänsterpartiet anser därför att utgångspunkten för kommunernas markpolitik ska vara att avstå från att sälja mark på det sätt som sker i dag. I stället bör man i större utsträckning än i dag välja att upplåta marken med tomträtt.

Herr talman! Efter att den borgerliga regeringen avskaffade förköpslagen 2010 har kommunernas möjligheter att förvärva attraktiv byggmark minskat. Lagen innebar i korthet att en kommun hade förköpsrätt till en fastighet vid en överlåtelse som uppfyllde de kriterier som lagen uppställde. Lagen var ett viktigt redskap för kommunernas fysiska planering och ett stöd för fler exploateringsavtal.

I dagens betänkande behandlas ett flertal motioner som på ett eller annat sätt vill se en ny förköpslag införas. Syftet är att förbättra kommunernas möjligheter att planera för fler bostäder, att säkra samhällsviktiga fastigheter och att stärka kommunernas verktyg i kampen mot den ständigt ökande bostadssegregationen. Regeringens svar på motionerna är snarare god dag yxskaft, och sedan hänvisar man till utredningsbetänkandet *Digitala fastighetsköp & Förköpsrätt vid fastighetstransaktioner* från förra året.

I betänkandet föreslås bland annat att en statlig förköpslag som ger staten förköpsrätt vid köp av fastigheter för försvaret införs och att en kommunal förköpslag som ger kommunerna förköpsrätt vid förvärv av fastigheter för att motverka organiserad brottslighet införs.

Utredningen innehåller dock inga som helst svar på det som motionärerna, inklusive jag själv, efterfrågar, nämligen en kommunal förköpslag som kan bidra till ett ökat bostadsbyggande. Anledningen är att regeringen ändrade direktiven till utredningen som initierades av den förra regeringen. Man tog helt enkelt bort den del av direktivet som syftade till att minska bostadsbristen.

Herr talman! Det är märkligt att denna regering i allt vad den gör tycks arbeta för att öka bostadsbristen snarare än minska den. Jag undrar vad drivkraften är. Vill man inte att människor ska ha en egen bostad? Är man rädd för att värdet ska sjunka på den egna köpta bostaden om det byggs för mycket? Vad är motivet?

Herr talman! Bostadsbristen har länge drivit upp priserna på mark. Det har fått till följd att byggherrar som får tillgång till planlagd mark av kommunen, naturligtvis i syfte att bygga på den, ändå har låtit bli att bygga. I stället har man avvaktat i hopp om att markpriserna ska fortsätta att stiga så att avkastningen blir ännu högre. Att på det sättet hålla på byggbar mark innebär alltså att den inte bebyggs, trots de enorma behov som finns i dag. Jag anser att det är helt oacceptabelt att byggherrarnas fördröjning och vinstupplägg tillåts styra bostadsutbudet, samtidigt som det råder stor bostadsbrist i delar av landet. Det är inte acceptabelt.

Byggrättsutredningen från 2017 fick i uppdrag att se över kommunernas möjligheter att säkerställa att befintliga byggrätter tas i anspråk. Bakgrunden till uppdraget var det stora behovet av att snabbt få fram bostäder. Det behovet kvarstår än i dag. Det var också ett av motiven för den förra regeringen när den tillsatte en utredning som nu utmynnar i något helt annat; när den nuvarande regeringen har fått sätta tänderna i den. När betänkandet *Ett snabbare bostadsbyggande* presenterades 2018 innehöll den ett antal konkreta förslag för en ökad bostadsförsörjning. Bland annat föreslogs att Boverket skulle få i uppdrag att utreda frågan om införande av en

kommunal förköpslag som underlättar bostadsbyggandet i kommunerna. Boverket skulle utreda en modern förköpslag, som också skulle komma till rätta med de problem som fanns i den tidigare lagen. Vänsterpartiet står bakom detta, och jag anser att utredningens förslag ska genomföras. För att ge kommunerna ett skarpare verktyg att öka byggtakten bör alltså regeringen omgående ge ett uppdrag till Boverket och därefter återkomma med ett förslag till en ny förköpslag som kan bidra till att öka byggandet.

Jag yrkar bifall till reservation 9.

Anf. 19 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Det var ett i vanlig ordning intressant inslag från Vänsterpartiet, som har gjort anspråk på att sitta i en kommande regering. Kanske är det Malcolm Momodou Jallow som är den tänkta bostadsministern. Socialdemokraterna brukar ju ge posten som bostadsminister till ett mindre parti i koalitionen.

Det är för mig ganska skrämmande att höra inlägg om att man vill ha inte bara möjlighet till förköp utan också, som framgår av reservationerna, förbud för stora markägare att köpa mer mark, och man vill ha tvångsförsäljningar av arrenderad mark. En hopslagning av allt det som oppositionen i dag föreslår skulle jag se som ett direkt dråpslag mot äganderätten.

Det jag särskilt vill fråga Malcolm Momodou Jallow om, och som är anledningen till att jag begärde replik, är hans syn på tomträttsavgälder. Han pläderar ju för att tomträtter ska användas i större utsträckning. Men vi har under de senaste åren, och även långt tidigare, sett stora problem med tomträttsavgälder. De värderas vart tionde år, vilket innebär att de som innehar tomträtter får enorma ökningar av tomträttsavgälden. Hur vill man lösa detta om man inte vill stödja Sverigedemokraternas reservation? I reservationen föreslås en översyn av systemet och införande av friköpsrätt. Vi vill även ha ett mer modest system som kan lägga ett tak på hur höga höjningarna kan bli med en mer normal utveckling så att det inte blir en fördubbling av värdet vart tionde år – och ibland mer än så.

Anf. 20 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågan.

Jag vet inte om Mikael Eskilandersson lyssnade på mitt anförande. Huvuddelen av anförandet handlade om förköpslagen. Vi vet att mark är en viktig del av samhällsutvecklingen. För att kunna bygga behövs mark.

Jag har suttit i kommunfullmäktige för Malmö, och vid varje möte sålde vi mark till privata markägare. Trots att befolkningen ökade och det fanns stora behov av att bygga bostäder och skolor sålde vi mark vid varje möte i kommunfullmäktige till privata ägare. De lovade att bygga, men de byggde inte.

Varför bygger de inte? Jo, därför att ju mer bostadsbristen ökar, desto högre blir priset på mark. Då vill man ha mark som spekulationsobjekt, för att kunna tjäna pengar. Jag tror att det är viktigare att diskutera den frågan.

Mikael Eskilandersson stöder just det privata ägandet så pass mycket att allmännyttan inte kommer att spela någon roll. Ni är med och styr det här landet. Vi har bostadsbrist, men ändå säljer vi mark till privata ägare som håller kvar marken för att driva upp priserna, för att tjäna pengar i stället för att bygga. Jag diskuterar gärna den frågan. Huvuddelen av mitt anförande handlade om just det.

Anf. 21 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Malcolm Momodou Jallow missförstod min fråga, men jag hörde inte något egentligt svar på hur Vänsterpartiet ser på tomträttssystemet som det ser ut i dag. Jag undrar också varför man inte stöder Sverigedemokraternas reservation. Varför stöder man inte en översyn av hur tomträttsavgälderna fungerar, så att vi kan få en ny beräkningsmodell och takbelopp för hur höga avgälderna eller höjningarna kan bli?

Detta drabbar också allmännyttan, i den mån de har byggt på tomträtt. Om man nu vill utveckla systemet med att bygga på tomträtter borde man vara intresserad av att få tomträttssystemet att fungera mer smidigt och mindre problematiskt. Som det är nu ser vi exempel på bostadsrättsföreningar som får en ökning av värdet från 5 miljoner till kanske 10–12 miljoner i ett slag, från ett år till ett annat. Plötsligt får de en helt annan beräkningsgrund och dubblad hyra eller mer än så.

Man oroar sig för att människor har svårt att betala hyran. Men det är de som bor på tomträtt som är väldigt utsatta för plötslig, stor höjning. Den begränsning som finns i lagstiftningen, som säger att värdet ska sättas vart tionde år och gälla i tio år framöver, ger den negativa effekten att det vart tionde år blir en fördubbling av grundvärdet och plötsligt en fördubbling av hyran de kommande tio åren. Det är i princip omöjligt att förbereda sig för det som tomträttshavare. Ingen kan förutsäga hur utvecklingen ska se ut över tid. I så fall hade få gått med på att skriva under dessa tomträttsavtal från början.

Anf. 22 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Jag tror att Mikael Eskilandersson vet varför Vänsterpartiet inte stöder Sverigedemokraternas förslag. Vi är inte en del av Tidölaget. Sverigedemokraternas politik bygger på en ideologi som är rena motsatsen till det jag och Vänsterpartiet står för.

När det gäller just den fråga som Mikael Eskilandersson pratar om vill han veta vilken politik vi har och var vi står. Vi har motioner. Dem kan Mikael Eskilandersson läsa för att få reda på var vi står i frågan.

Men varför vi inte stöder SD:s politik tror jag är allmänt känt. Ett anti-rasistiskt parti kan inte stödja ett rasistiskt partis förslag. Det går inte. Vi driver våra frågor och de förslag som vi lägger fram och stöder dem. Men vi kan aldrig vara på samma sida som Sverigedemokraterna. Det går inte. Om Sverigedemokraterna och Mikael Eskilandersson vill veta var vi står i frågan får de helt enkelt läsa om vår politik.

Det som jag tycker är viktigt i den här debatten är att bostadsbyggandet i kommuner som blir beroende av enskilda markägares goda vilja för att planlägga riskerar att bli ojämnt, oberäkneligt och otillräckligt, som jag sa i mitt anförande. Tillgången till mark, priset på mark och villkoren för markanvisningar är därför viktiga faktorer för den kommunala utvecklingen och för möjligheten att möta behovet av bostäder. Men det är också förutsättningar för att genomföra andra viktiga samhällsbyggnadsåtgärder.

Enligt oss ska utgångspunkten för kommunernas markpolitik vara att avstå från att sälja mark så som man gör i dag. I stället bör man i större utsträckning än i dag välja att upplåta marken med tomträtt. Det är vår politik och något som vi driver.

Herr talman! Vi debatterar nu en fråga som påverkar väldigt många i Sverige: rätten till vår egendom och äganderättens betydelse i samhället.

Fastighetsrätten är en grundpelare i ett tryggt och väl fungerande samhälle. För oss kristdemokrater är det självklart att denna rätt ska värnas och respekteras. Vi ser äganderätten som en central del av friheten och tryggheten i vårt land. När människor äger sin mark eller sin bostad skapas stabilitet, långsiktighet och ansvarstagande. Därför motsätter vi oss förslag som försvagar eller hotar den enskildes rätt att äga och bruka sin egendom.

När äganderätten försvagas kan det leda till minskade investeringar i fastigheter, jordbruk och näringsliv eller för den delen i medborgares fastigheter. Företag och privatpersoner tvekar att utveckla sin egendom om de inte kan vara säkra på att få behålla frukterna av sin investering. Det hämmar både tillväxt och innovation och skapar oro bland medborgarna.

Samtidigt anser vi att fastighetsrätten måste balanseras med ett ansvar gentemot samhället. Markanvändning ska ske på ett hållbart sätt, och staten ska inte i onödan lägga sig i hur privatpersoner eller företag förvaltar sin egendom.

Vi vill stärka möjligheterna för fler att äga sin bostad. Sju av tio vill äga sin egen bostad och skapa en frihet och stabilitet i sin vardag som andra boendeformer inte kan skapa. Genom att förenkla byggregler, sänka kostnader för byggnationer och skapa fler småhusområden kan vi ge fler människor chansen att bygga sin framtid på en trygg grund.

En viktig del i detta är Lantmäteriets verksamhet med avstyckning av tomter och liknande. Detta måste fungera på ett effektivt sätt och till kostnader som inte hämmar människor att använda Lantmäteriets tjänster. Som vi alla vet är det kanske inte riktigt som vi önskar i dag. Handläggningstiderna är långa, kostnaderna är dyra och uppräknningen för kostnaderna är stor. Givetvis är ingen av oss glad över det.

Jag tror ändå att digitalisering är en del av lösningen på detta. Regeringen jobbar med digitaliseringen. Men man behöver också effektivisera och reformera verksamheten för att det ska bli så effektivt och bra som möjligt.

Kristdemokraterna står för en politik där fastighetsrätten respekteras, där frihet och ansvar går hand i hand och där den som äger sitt hem också får behålla makten över hemmet. Det är så vi bygger ett tryggt, stabilt och hållbart samhälle.

Kristdemokraterna är kritiska till systemet med tomträtt och anser att det skapar osäkerhet för privatpersoner. Eftersom tomträttsavgälden höjs med jämna mellanrum, ofta kraftigt, skapas en ekonomisk osäkerhet för hushållen. Detta kan leda till plötsligt ökade boendekostnader.

Vi kristdemokrater kan sympatisera med SD:s motion om en översyn av tomträttssystemet, med syfte att det borde bli mer förutsägbart när det gäller kostnadsökningar men även rätten att köpa loss själva tomträtten. Vi tror att tomträtten kan vara ett bra instrument i framtiden om den reformeras, men inte som den är i dag.

Kristdemokraterna vill underlätta på alla sätt för att främja äganderätt och anser att det är ekonomiskt, ekologiskt och socialt bäst för den enskilde. Men tomträtten kan vara ett bra komplement om man moderniserar

förutsättningarna, så att det blir mer förutsägbart och så att utköp är reglerat.

Det är alltid spännande att komma in i debatten lite senare, särskilt efter Vänsterpartiet. Jag uppfattade det som att Vänsterpartiet sa i talarstolen att fastighetsägarna tillåts höja hyrorna till orimliga priser för hyrestagarna.

Såvitt jag vet har vi ett system i Sverige där Hyresgästföreningen i princip är den som förhandlar med fastighetsägarna om hyrorna. Jag kan dock hålla med Vänsterpartiet om en sak; hyrorna är sådana att vi inte får nya hyresrätter i Sverige. Det finns inga fastighetsägare som kan bygga nya hyresrätter i dag, på grund av att de inte kan finansiera verksamheten med de hyror som faktiskt sätts.

Sedan uppfattade jag att Vänsterpartiet sa på det här sättet: Långsiktigt är det bäst att kommunerna äger så mycket mark som möjligt och avstår från att sälja mark. Egentligen blir man ganska konfunderad – varför skulle det vara bäst? Är inte fastighetsägarna och byggbranschen bäst på att bygga fastigheter? Kommunerna ska väl se till att det blir bostäder?

Men lite senare i anförandet förstod jag att det var tomträtter ledamoten var ute efter; man ska kunna tjäna pengar på hyresgästerna. Mellan 2018 och 2022 ökade tomträttsintäkterna för Malmö kommun med 40 miljoner – 30 procent. Jag tror inte att det går att hitta så många privata fastighetsägare som lyckades skramla ihop 30 procents höjning på de fyra åren när det gäller hyresintäkter.

Jag är inte så säker på att kommunerna alltid är de bästa hyresvärdarna. Jag tror att även den privata marknaden klarar av detta. Jag tror också att man ska låta marknaden vara marknad. Kommunen är bäst på att sköta skola, vård och omsorg, inte bostäder.

Anf. 24 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Vi ska låta marknaden vara marknad, säger Larry Söder. Men vi vet vart marknadsfundamentalismen har lett det här landet. Vi har inga bostäder till folk. Det råder trångboddhet. Pensionärer kan inte ens betala sina hyror. Det är kaos på grund av marknaden, som Larry Söder står här och pratar om som om den vore det bästa. Marknaden löser inte detta. Man brukar säga att galenskap är att fortsätta göra samma sak och förvänta sig något annorlunda resultat. Det blir inte annorlunda. Marknaden löser inte problemet. Sverige är på alla fronter betydligt sämre i dag än det varit på länge. Fattigdomen ökar, Larry. Hushållens ekonomi är i botten. Förra veckan kom Kronofogden med sin rapport och sa att vi aldrig haft så många skuldsatta i det här landet som i dag. De skuldsatta i Sverige är fler än invånarna i min kommun, Malmö. Ändå säger Larry Söder att marknaden är det vi ska fokusera på.

Larry Söder nämnde också att man arbetar för att främja äganderätten och för att fler ska äga bostäder – när folk blir vräkt för att de inte ens har råd att betala en räkning på 60 kronor. År 2024 skedde 3 042 vräkningar. Hur ska de människor som inte ens har råd att köpa mat kunna köpa en lägenhet eller villa som kostar flera miljoner? Jag vill bara förstå det.

Anf. 25 LARRY SÖDER (KD) replik:

Herr talman! Malcolm Momodou Jallow lyssnade över huvud taget inte på vad jag sa i mitt anförande. Jag pratade om tomträttsavgälden i

Malmö stad, där Malcolm Momodou Jallow suttit i fullmäktige. Mellan 2018 och 2022 ökade man dessa intäkter till kommunen med 40 miljoner kronor – 30 procent. Vi vet vilka som betalar detta. Det är medborgarna i Malmö stad. De kanske blir tvungna att sälja sin bostadsrätt för att de inte har råd att betala Malmö stads ökning.

Jag kan se att vi behöver bygga fler bostäder. Men jag är inte säker på att det är Malmö stad som är bäst på att förvalta människors pengar. Det tror jag att den enskilde är. Höjer man tomträttsavgälden med 30 procent har man gjort sig en otjänst, för de människorna kommer inte att kunna göra någonting annat. De har inte råd med någonting annat. De människorna måste hitta sig en hyresrätt i stället – som inte finns, för man höjer inte hyrorna tillräckligt mycket för att kunna finansiera en ny fastighet.

Svara på detta, Malcolm Momodou Jallow! Varför höjer Malmö stad tomträttsavgälden med 30 procent under fyra år? Sedan förväntar man sig att någon annan vill bygga någon fastighet där. Jag tror inte att Malmö stad ska äga någon mark över huvud taget. Det kanske är bättre att marknaden gör det.

(TALMANNEN: Jag skulle vilja påminna om att denna debatt inte försiggår i Malmö kommunfullmäktige.)

Anf. 26 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik:

Herr talman! Det gläder mig att vi pratar om Malmö. Det är inte ofta vi fokuserar på andra städer än Stockholm, så det är bra.

Herr talman! Jag ställde en väldigt enkel fråga, men jag har inte hört något svar. Larry Söder och hans parti pratar hela tiden om att människor ska äga sina bostäder. Han började sitt anförande med att säga att sju av tio vill äga. Då säger jag till Larry Söder: Människor är fattigare i dag än de varit på länge. Barnfamiljer blir vräkt från sina hem för att de har en skuld på 60 kronor som de inte kan betala. De hinner inte i kapp. När det är vinter kan människor inte köpa kläder till sina barn. Matpriserna har gått upp. De har inte råd att köpa mat.

Då står Larry Söder och säger till just de familjerna: Ni ska köpa en bostad! Ni ska köpa en villa! De har inte ens råd att betala sin hyra som det är i dag, men Larry Söder tycker att de ska köpa en bostad. Det är marknaden som Larry Söder står för. Jag kan tala om vad marknaden har gjort. Ni står för en marknadsfundamentalism som bara gynnar de rika, Larry Söder. Ni genomför skattesänkningar för de rikaste i det här landet. De rikaste ska få mer pengar. Samtidigt som ni ger mer pengar till de rika genom skattesänkningar tar ni bort bidrag. Ni tar bort bostadsbidrag som går till barnfamiljer. Hur kan ni tycka att det är rimligt? Ni ger 700 spänn till barnfamiljer för att de ska kunna klara att betala sin hyra. Men så tar ni bort det. Ni fasar ut det, men ni ger flera tusen till rika människor som har råd, till miljardärer. Det funkar inte, men det är sådant marknadstänket är. Ni har en politik som är kapitalistisk och gynnar de rika, ofta på bekostnad av de fattiga.

Återigen: Hur ska de här fattiga människorna ha råd att köpa en bostad?

Anf. 27 LARRY SÖDER (KD) replik:
Herr talman! Även om debatten inte förs i Malmö kommunfullmäktige är Malmö en del av Sverige.

(MALCOLM MOMODOU JALLOW (V): Tack!)

Jag förväntar mig att man även kan diskutera Malmö i talarstolarna. Ja, vi vill att fler ska äga sin egen bostad, även Malmöbor. Därför kämpar vi för att man ska ha bospar. Därför kämpar vi också för att man ska ha startlån. Varför vill vi då detta? Jo, vi tror att du långsiktigt faktiskt tjänar på det rent ekonomiskt som person. Det är då du själv som får ta del av värdeutvecklingen, inte en annan fastighetsägare. När du lyckas betala av en del av ditt lån får du sänkta kostnader – inte höjda kostnader som en fastighetsägare ålägger dig. Du får en tryggare tillvaro. Du har din egen täppa. Du bestämmer själv hur du hanterar det.

Vi tror att detta är bra för den enskilde svensk som har möjlighet till det. Vi vill göra så att fler kan ta det steget – genom bospar, genom startlån och på andra sätt. Om det genomförs tror vi att det faktiskt kommer att finnas hyresrätter som blir lediga för människor som vill bo i sådana. Det kanske inte är så att vi bara ska bygga hyresrätter. Om vi bygger småhus och bostadsrätter kommer hyresrätter att bli lediga för dem som vill bo där och som inte vill äga sin egen bostad. Ja, det finns människor som inte vill det. De vill ha service. De vill att någon kommer och städar deras trappa och klipper deras gräsmatta. De vill ha den möjligheten, och då ska de kunna ha det så i Sverige. Det är ett fritt val. Men vi kan inte utesluta människor från en möjlighet att bo ekonomiskt, ekologiskt och socialt bäst genom att säga: Nej, du har inga pengar på banken, så du kan inte göra någonting. Vi måste i stället underlätta för dem. Det är vår politik.

Kommunen är inte bäst på att sköta ditt boende. Det är du själv som är det. Det är kristdemokratisk politik.

Anf. 28 JENNIE NILSSON (S):

Herr talman! Den här debatten skulle egentligen Denis Begic ha deltagit i för Socialdemokraternas del. Denis Begic, som är från Örebro, har dock valt att i stället närvara vid en begravning med anledning av det hemska som hände i Örebro förra veckan. Detta är givetvis helt rätt och rimligt. Därför ersätter jag honom i debatten.

Jag vill börja med att påminna om vad debatten handlar om. Väldigt mycket av det som har sagts av tidigare talare har absolut varit intressant och stimulerande, men det har handlat ganska lite om det faktiska ärendet.

Vi socialdemokrater anser att en rimlig grundprincip är att samhället ska äga och ha kontroll över samhällsviktiga byggnader och områden. Det kan handla om fängelser, kommunhus, sjukhus med mera.

Därutöver finns det behov av ett offentligt ägande med hänsyn till säkerhets- och försvarspolitiska intressen. Det behövs därför en modern förköpslag som ger kommuner, regioner och staten möjligheter att agera för vårt gemensammas bästa.

Den tidigare förköpslagen upphörde 2010. Det fanns brister i den lagen. Vi socialdemokrater ville därför göra nödvändiga ändringar i lagen i enlighet med de förslag som Boverket och flera remissinstanser hade

lämnat. Men den moderatledda alliansregeringen valde i stället att helt avskaffa lagen.

Sedan dess har det funnits många situationer då en förköpslag hade behövts. År 2022 tillsatte därför den dåvarande socialdemokratiska regeringen en utredning med uppdrag att lämna förslag till en ny och modern förköpslag. Det valde den nuvarande Tidöregeringen att gå in och ändra. Man gav nya direktiv där man helt tog bort de kommunala förköpsgrunder som fanns i det ursprungliga direktivet. Man förlängde också utredningstiden. Resultatet av det är att vi har förlorat både det kommunala perspektivet och värdefull tid i en fråga som många har vittnat om är angelägen att lösa för att få en ny lag på plats.

Utredningen överlämnade i maj 2024 betänkandet *Digitala fastighetsköp & Förköpsrätt vid fastighetstransaktioner* (SOU 2024:38). I betänkandet föreslår utredningen en statlig och en kommunal förköpslag.

De föreslagna lagarna ska ge staten förköpsrätt för förvärv av fastigheter för försvaret, och kommunerna får förköpsrätt för förvärv av fastigheter för att motverka organiserad brottslighet.

För att samhällsviktiga fastigheter ska kunna säkras anser vi socialdemokrater att en modern reglering av förköp vid fastighetstransaktioner behöver vara utformad så att såväl kommunerna och regionerna som staten får möjlighet att förvärva nyckelfastigheter och därmed säkra strategiskt viktiga samhälls- och försvarsintressen.

Enligt vår mening bör regeringen skyndsamt lämna förslag till en ny lagreglering om förköpsrätt med en sådan inriktning. Jag yrkar därför bifall till reservation 8.

I det här betänkandet ingår också ett antal motioner och förslag kopplade till Lantmäteriet och dess verksamhet. Även här har flera talare före mig talat om hur viktigt det är att man har ett fungerande lantmäteri. Man behöver få ned handläggningstiderna och digitalisera och effektivisera den här myndigheten.

Jag noterar dock att ingen av de tidigare talarna har tagit upp de problem som Lantmäteriet har just nu, alltså de mest akuta bekymren för Lantmäteriet och för alla som är beroende av Lantmäteriets tjänster.

I mars förra året fick nuvarande regering information om att det fanns säkerhetsbrister i Lantmäteriets tjänster som innebar att obehöriga kunde plocka ut säkerhetsklassad information direkt ur de digitala registren. Det fick till följd att man nödstängde de digitala registren i maj. Men regeringens respons på det här var initialt absolut ingenting.

Först efter en ganska omfattande mediegranskning av detta under hösten valde man att sent under hösten entlediga gd:n för Lantmäteriet. Det är så här långt i princip den enda åtgärd som regeringen har vidtagit trots att de nedstängda digitala registren medför stora konsekvenser för samhällsbyggnad och samhällsutveckling. Går man in på Lantmäteriets hemsida kan man konstatera att där i dag ligger över 10 000 förfrågningar i kö – och regeringen och ansvarig minister gör i princip ingenting.

Det är klart att det är lätt att instämma i att det behöver göras mycket kopplat till Lantmäteriet och dess effektivitet. Men man kommer inte att kunna göra någonting av det man har talat om här i talarstolen tidigare i dag om man inte först löser den akuta situationen.

Jag hoppas och tror att vi snart får besked om huruvida Lantmäteriet får de pengar som man har äskat för att kunna anställa ett stort antal ytterligare medarbetare för att manuellt hantera de tjänster som tidigare hanterades digitalt och att vi får se att vi har en regering och en minister som tar sitt ansvar i den här mycket viktiga frågan.
(Applåder)

Anf. 29 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi civilutskottets betänkande 8 *Fastighetsrätt*, ett så kallat samlingsbetänkande där motionsförslag som berör fastighetsrätt hanteras.

Jag vill påstå att man i betänkandet kan se en mycket tydlig uppdelning mellan förslagen som kommer från Sverigedemokraterna och förslagen som kommer från oppositionen. Medan Sverigedemokraternas reservationer framför allt handlar om att stärka äganderätten, förbättra för fastighetsägare och öka det privata ägandet visar oppositionen varför det är så svårt för riksdagens partier att göra gemensam sak på bostadsområdet, då de i sina reservationer vill gå i rakt motsatt riktning.

Vänsterpartiet vill motverka för hög koncentration av markägande och tvinga privata markägare att sälja delar av sin mark till arrendatorer. De talar också om ett direkt förbud för större aktörer att förvärva lantbruksfastigheter för att fastigheterna ska vara ”små och medelstora”.

En medelstor fastighet i Sverige ligger på mellan 40 och 50 hektar. Det är inte lätt att vara bonde om man ska följa Vänsterpartiets politik. Jag rekommenderar alla att läsa deras reservationer i det här betänkandet för att se vad de faktiskt vill med sin politik.

Miljöpartiet vill frigöra fastigheter med öde bostadshus till försäljning, och Socialdemokraterna vill att kommunerna ska ha tillbaka den tidigare hårt kritiserade förköpslagen, där fastigheter kunde köpas godtyckligt av kommunerna vid ägarbyte.

Det var något som verkligen försvårade generationsbyten att en tänkt överföring av fastigheten till nästa generation plötsligt utnyttjades som ett sätt för kommunen att komma över billig mark eller billiga fastigheter. Detta vill man alltså göra från Socialdemokraternas sida i ett läge när fler än var tredje jordbrukare är över 65 år och behovet av förnygring är enormt. Då vill man försvåra att föra vidare fastigheten inom släkten.

Jag har väldigt svårt att se att något av de förslag som oppositionen i dag lyfter fram är något som vi faktiskt vill komma överens om eller diskutera närmare. Det som David Josefsson från Moderaterna och Larry Söder från Kristdemokraterna lyfte fram var snarare den väg för fastighetsrätten som jag önskar.

Till de förslag som lyfts fram tidigare här i dag vill jag föra SD:s förslag från våra kommittémotioner, som också hanteras här i dag. Även om vi sverigedemokrater till skillnad från Socialdemokraterna har många förslag på förändringar inom fastighetsrättsområdet och flera reservationer att prata om kommer jag att lyfta fram en fråga särskilt.

Sverige har ett system för vad man kallar tomträttsavgälder. Systemet med tomträtter har under många år skapat förutsättningar för människor att bo och leva på en plats utan att behöva köpa och äga marken. Det är i grunden ett system som gör det lättare att få kalkylen att gå ihop, framför allt där marken är dyr. I stället för att köpa tomten får husägaren en rätt till

tomten, en så kallad tomträtt. Därigenom sänks kostnaden initialt. I stället utgår en sorts hyra av marken över tid, en avgäld.

I 13 kap. 10 § jordabalken står: ”Avgälden skall utgå med oförändrat belopp”. Det står också att den ska göra det under en period av minst tio år. Detta ställer dock till det. Även om tanken med lagstiftningen har varit att förhindra plötsliga höjningar har det visat sig att lagen inte alls ger ett särskilt bra skydd för husägaren när tomtpriset har stigit och blivit mycket högre än någon har kunnat förutspå.

Vi står inför en verklighet där marktaxeringsvärden stiger och har stigit mycket kraftigt. Tomträttsavgälder har därmed kunnat höjas mycket kraftigt, vilket har drabbat husägarna oavsett om det gäller en bostadsrätt eller en privat villa.

Exemplen på orimliga förändringar där värdet har mer än fördubblats från en värdering till en annan är tyvärr många. Som ett exempel kan nämnas den bostadsrättsförening i Stockholmsområdet som fick se sitt tomtvärde förändras från 5,6 miljoner till 12,2 miljoner kronor år 2019. Det är alltså mer än en fördubbling som plötsligt ska införas, och plötsligt ska man betala hyra enligt den.

Utvecklingen av tomternas värde i attraktiva lägen är omöjlig att förutspå för den som köper en bostadsrätt eller en villa. För den enskilda bostadsägaren leder detta till en oro som motverkar hela tanken bakom tomt-rätten.

När möjligheten till friköp dessutom är begränsad och oförutsägbart-heten stor skapas en otrygghet som gör att tomt-rätten snarast blivit en svarte-petter som man inte gärna vill bli sittande med.

Samtidigt finns det positiva aspekter med tomt-rätten. Systemet med tomt-rätter har bidragit till att betydligt fler hushåll har fått den ekonomiska möjligheten att köpa ett eget hem, om än på någon annans tomt. Tomträt-ten har minskat kostnaderna initialt och gjort det ägda boendet möjligt för fler. Den har ibland till och med varit en förutsättning för att bostäder ska kunna byggas och säljas på dyra tomter.

Att helt avskaffa tomt-rätten är alltså enligt oss sverigedemokrater att gå lite för långt. Nyckeln är i stället att modernisera regelverket och göra det mer transparent och förutsägbart för såväl kommuner som enskilda bo-ende.

Tomträtts- och arrendeutredningen presenterade sitt förslag 2012, och det bereds fortfarande inom Regeringskansliet. Förslaget ger dock inte de förutsättningar och förändringar som vi sverigedemokrater efterfrågar. Vi anser att det i stället behövs en ny översyn av tomt-rättssystemet, som tar sikte på dagens utmaningar och boendebehov. Den tidigare utredningen saknade också helt förslag på en tydlig friköpsrätt för tomt-rättsinnehava-ren, något som borde vara en självklarhet där kommunen och det allmänna är ägare.

Sverigedemokraterna vill ha ett nytt regelverk, och det är därför vi vill ha en ny utredning och översyn av området. I en sådan översyn vill vi framför allt se tre saker.

Vi vill se en ny beräkningsmodell för tomt-rättsavgälder som bättre speglar dagens ekonomiska verklighet och som gör att man undviker dessa alltför plötsliga avgiftshöjningar vart tionde år.

Vi vill se ett takbelopp på antingen hela avgälden eller på de ökningar som sker för att säkerställa att inga orimliga kostnader plötsligt uppstår för hushållen.

Vi vill ha en tydlig friköpsrätt med en rimlig prissättning, så att den som vill äga sin mark får en verklig möjlighet att göra det. Det ska då också finnas en fungerande hyrköpsmodell för en mer rimlig värdeöverflyttning över tid.

Dessa åtgärder kommer att skapa ökad trygghet för landets husägare och bidra till ett bostadssystem som inspirerar till långsiktiga investeringar och stabilitet på bostadsmarknaden.

Vi sverigedemokrater ser gärna att kommunerna redan nu är behjälpliga med att ta fram och genomföra hyrköpsmodeller, då det är möjligt att ha sådana för tomträtter. På så sätt kan ägandet av hus och mark kopplas samman. Samtidigt bevarar vi ett system som för många är en förutsättning för att kunna bo och bygga i områden med höga markpriser.

Avslutningsvis, herr talman: Vi sverigedemokrater står bakom alla våra reservationer, men för att korta ned tiden vid voteringen yrkar jag bifall endast till reservation 1 – den reservation som tar upp den viktiga frågan om tomträtter.

(Applåder)

I detta anförande instämde Robert Stenkvist (SD).

(forts. § 11)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.54 på förslag av talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då frågestunden skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

§ 7 Frågestund

Anf. 30 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill hälsa statsråden välkomna. Frågor besvaras i dag av utbildningsminister Johan Pehrson, statsrådet Acko Ankarberg Johansson, arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson och statsrådet Romaina Pourmokhtari.

En fråga ska vara av övergripande och allmänpolitiskt slag eller avse ett ämne som faller inom statsrådets ansvarsområde och rör dennes tjänsteutövning. Frågan ska därmed inte avse till exempel förhållanden inom politiska partier. Utbildningsminister Johan Pehrson besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde.

Anf. 31 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S):

Fru talman! Polisen slog för snart ett halvår sedan larm om att gängkriminella driver HVB-hem. Barn placeras rakt i famnen på gängkriminella. Trots det får kommunerna inte ut information från vare sig Ivo eller polisen om vilka hem det handlar om, för att på så sätt kunna avbryta placeringarna.

Tillsynen brister, och myndigheten har under snart ett år saknat generaldirektör. Regeringen står handfallen. Man säger att hemmen ska stängas, men väldigt få av dem har stängts. Barnen är kvar, och skattepengarna fortsätter att göda gängkriminaliteten.

I går uttalade sig sjukvårdsministern för första gången, och budskapet var att Ivo måste anpassa sig. Men varför talar statsrådet inte om att verkligheten behöver förändras? Det är ett marknadsmisslyckande, och jag vill veta hur sjukvårdsministern säkerställer inte bara att Ivo anpassar sig utan också att problemet hanteras.

Anf. 32 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten, för en viktig fråga! När det gäller HVB-hem är det socialtjänstministern som ansvarar för dem. Jag ansvarar för myndigheten, så jag koncentrerar min del av svaret dit.

Generaldirektören slutade i september, så det har inte gått ett år. Vi kommer i närtid att kunna meddela vem som blir ny generaldirektör, och det är jag väldigt glad över.

De frågor som ledamoten lyfte upp är synnerligen allvarliga. Det var först i höstas som Ivo fick möjlighet att bli en så kallad LUS-myndighet. Det är myndigheter som med stöd av lagen kan utbyta vissa skyddade eller sekretessbelagda uppgifter så att de kan göra något på riktigt.

Vissa myndigheter har denna möjlighet vid organiserad brottslighet av svårare art. De fick den möjligheten under hösten, vilket gör att de nu kan få direktinformation. Det kom ganska sent, men det har utvecklats sig bra sedan december.

Sedan är det inte säkert att all den information som ett fåtal myndigheter kan få med stöd av lagen kan spridas vidare, men det är en viktig del. Vi får titta vidare på om sekretessbrytande bestämmelser behövs på fler ställen.

Anf. 33 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S):

Fru talman! Mer resurser och nya verktyg till myndigheten Ivo är viktigt. Om regeringen bara levererar detta tror jag att det kommer att finnas en bred majoritet för att backa upp förslagen.

HVB-krisen är dock bra mycket större, och det vore intressant att höra om sjukvårdsministern tror att Ivo med mer resurser och bättre verktyg kan hantera detta marknadsmisslyckande som så tydligt leder till att barn placeras hos gängkriminella.

Anf. 34 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Låt mig säga så här: Vi har sett exempel där kommunalt drivna hem har precis denna problematik. Om det hade varit så enkelt att

Frågestund

den enbart fanns hos de upphandlade hemmen hade det varit en enklare fråga, men den finns brett. Oavsett om hemmen är offentligt drivna eller privat drivna ser vi dessa fruktansvärda delar.

Ivo har traditionellt sett jobbat med kvalitetsfrågor och patientsäkerhetsfrågor. Nu har de behövt lägga till kunskap om det som rör kriminella. De behöver kunna förstå företagskonstruktioner och väldigt mycket mer juridik. De gör det riktigt bra. De har fått 28 miljoner uthålligt per år. De kan anställa fler, men de behöver fler lagliga möjligheter.

Skolornas beredskap för krissituationer

Anf. 35 PATRICK RESLOW (SD):

Fru talman! Min fråga går till utbildningsminister Johan Pehrson.

Förra veckans tragiska skoldåd i Örebro visade hur viktigt det är med förberedelser och att man har strikta rutiner för att träna på exempelvis inrymning och annat.

I dag har skolorna brandövningar som är ganska vanliga och där man säkerställer att rutinerna upprätthålls vid en eventuell brand. I dessa övningar medverkar både lärare och elever.

När det gäller övningar för krissituationer ser det emellertid olika ut hos olika huvudmän. Inte alltför sällan sker sådana övningar utan eleverna, alltså endast med personalen, men det är viktigt att också eleverna är med och vet hur man ska agera om det uppstår en akut fara.

Min fråga är: Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att säkerställa att alla huvudmän tar till sig det informationsmaterial som finns om till exempel inrymning och att övningar genomförs tillsammans med eleverna?

Anf. 36 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det är riktigt att det finns mycket som vi måste dra lärdom av efter det vidriga massmordet i min hemstad Örebro.

Regeringen har under en längre tid, inte minst i samarbete med Sverigedemokraterna, arbetat med skolsäkerhetsfrågorna, för att jobba dels med de dynamiska säkerhetsfrågorna, dels med de fysiska säkerhetsfrågorna och hur de ska tas vidare. Alla här känner igen diskussionen om huruvida man ska ha inpasseringskontroller eller inte. Det är vanligt på många skolor, och väldigt få tycker att det är konstigt.

Vi går nu fram med ett förslag som handlar om att alla skolor ska jobba med beredskapsplaner. Vi går vidare med andra förslag också för att ytterligare stärka skolsäkerheten. Detta har inte primärt med det fruktansvärda massmordet i Örebro att göra, men det är ändå viktigt för alla skolor.

Skolan är en av Sveriges viktigaste arbetsplatser, och där ska inte obehöriga vara. Om de ändå skulle vara det och det värsta händer ska man ha övat för till exempel en inrymning.

Anf. 37 PATRICK RESLOW (SD):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

En annan fråga som också hanteras lite olika är hur huvudmän säkerställer att inga obehöriga kommer in på skolans område. Vissa skolor låser entréerna, och andra gör det inte.

Min fråga är: Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att se till att inga obehöriga vistas på skolor eller skolområden?

Prot. 2024/25:70
13 februari

Anf. 38 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det som regeringen presenterade i går i samarbete med Sverigedemokraterna var de förslag som vi är överens om, nämligen att alla skolor ska se till att de arbetar aktivt med att obehöriga inte ska vara på skolor.

Skolorna får göra detta på olika sätt beroende på elevernas ålder och de fysiska förutsättningarna på skolan, men de ska aktivt ha en plan för att se till att det inte finns obehöriga på skolan. Där ska man vara behörig, och det ska vara kunskap, bildning och framtid.

Frågestund

Arbetsgivares respekt för domstolsprocesser

Anf. 39 CICZIE WEIDBY (V):

Fru talman! Förra måndagen meddelade hamnarbetsgivarna att en facklig företrädare från Hamnarbetsförbundet varslats om uppsägning och polisanmälts för brott mot säkerhetsskyddslagen, efter att facket hade varslat om blockad av krigsmateriel till Israel.

Facket ser det som en rätt att stå upp för folkrätten och kritisera Israels krigsbrott och misstänkta folkmord. Arbetsdomstolen gav beskedet att Hamnarbetsförbundet hade rätt att agera med svensk arbetsrätt, Justitiekanslern beslutade att inte inleda förundersökning och polisen bekräftade att alla polisanmälningar är avskrivna.

Därför blir min fråga till arbetsmarknadsministern: Vad anser ministern om att svenska arbetsgivarorganisationer varken väntar in eller respekterar våra rättsliga instanser utan helt på eget bevåg agerar så här emot fackliga företrädare?

Anf. 40 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Tack, Ciczie Weidby, för en utmärkt fråga!

Sverige är ett speciellt land. Vi har en egen arbetsmarknadsmodell där parterna tar väldigt stort ansvar för att se till att löntagare i Sverige får standardförbättringar och reallöneförbättringar. Man har ett ansvar för att se till att vi inte har för många strejker i Sverige. Man tar ett ansvar för att se till att arbetsmiljön fungerar bra på arbetsplatser och så vidare.

Det är en viktig del i den svenska modellen att parterna tar sitt ansvar. De har också fått mycket frihet från politikerna för att göra detta. Det är en modell som har tjänat Sverige väldigt väl.

Det finns även möjlighet att överklaga till domstol, och det har man gjort i det här fallet. Det är naturligtvis viktigt att domstolsprocessen får ha sin gång så att vi har ordning och reda på svensk arbetsmarknad.

Anf. 41 CICZIE WEIDBY (V):

Fru talman! Det är intressant att notera att arbetsmarknadsministern tycker att en part utan problem kan bryta mot den här överenskommelsen, det vill säga ändå gå vidare med att avskeda en facklig företrädare bara för att man tycker att den är lite besvärlig. Flera rättsinstanser har sagt att det

inte har begåtts något brott och att de inte går vidare med någonting. Det tänker jag att arbetsmarknadsministern skulle kunna kommentera.

Anf. 42 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag påminner om att frågorna ska handla om statsrådets tjänsteutövning.

Anf. 43 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS

PERSSON (L):

Fru talman! Jag är naturligtvis inte förvånad över att Vänsterpartiet här i riksdagen ifrågasätter den svenska modellen. Det har ju varit idén med föreningen sedan partiet i sann kommunistisk anda bildades.

Det är klart att regeringen, och jag själv som företrädare Liberalerna, står upp för den svenska modellen. Jag tycker att vi alla ska vara väldigt stolta över den.

(Applåder)

Översyn av klimatmålen

Anf. 44 RICKARD NORDIN (C):

Fru talman! De svenska klimatutsläppen ökar. SCB kallar ökningen unik, och det är första gången som utsläppen ökar tre kvartal i rad. Inget tyder på att sista kvartalet 2024 skulle vara annorlunda.

Utsläppen är betydligt högre än när regeringen tillträdde. Utsläppen förväntas vara betydligt högre när regeringen avslutar sin mandatperiod än när den tillträdde.

Den här politiken skadar inte bara klimatet utan också säkerheten och konkurrenskraften. Regeringens svar var en skrotningspremie, som har blivit ett fiasko. De säger att fordonsflottan ska elektrifieras, men utsläppen från nya bilar ökar.

I stället för att införa tuffare regler och ge nya möjligheter vill regeringen se över klimatmålen. Det är inte svårt att räkna ut att baktanken är att avskaffa de mål Sverige nu ser ut att missa. Men vi skulle snarare behöva skärpa dem. Min fråga till klimatministern blir därför om regeringen kan garantera att den översyn som ska göras inte kommer att leda till att utsläppen ökar med ett enda ton jämfört med nuvarande mål.

Anf. 45 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Klimatfrågan är viktig och debatteras ständigt. Det handlar om hur Sverige ska leva upp till sina mål. Det intressanta är vad som krävs för att Sverige ska minska sina utsläpp. Vi ser att två tredjedelar av Sveriges utsläpp kommer från industrin och transportsektorn.

Varje dag när jag talar med just industrin och transportsektorn är deras största farhåga och det de oroas mest över när det gäller hur Sveriges utsläpp ska minska frågan om det kommer att finnas tillräckligt med effekt och om elfrågan håller ihop eller inte. Sviker man i elfrågan finns det inga sätt för Sverige att minska sina utsläpp. Det är elen som gör att vi kan minska våra utsläpp.

Regeringen arbetar hårt för mer vindkraft och kärnkraft i Sverige. Det är därför den här regeringen har sagt ja till fler projekt för att utveckla havsbaserad vindkraft än vad den förra regeringen gjorde. Vi lägger om politiken så att ny kärnkraft kan byggas. Det kommer att leda till riktiga resultat med minskade utsläpp på lång sikt. Det kommer att kunna bidra till att Sverige lever upp till sina klimatmål.

Prot. 2024/25:70
13 februari

Frågestund

Anf. 46 RICKARD NORDIN (C):

Fru talman! Det verkar som om ministern skrivit sitt svar på förhand, för det jag frågade om var inte detta utan den översyn som regeringen har gett Miljömålsberedningen i uppdrag att göra. Är man beredd att skärpa klimatmålen? Är man beredd att låta göra denna översyn utan att det innebär att Sveriges utsläpp ökar och de ambitioner vi har minskar?

Kan regeringen garantera att den översyn som görs inte leder till att utsläppen ökar med ett enda ton jämfört med nuvarande mål? Det var min fråga – ingenting annat.

Anf. 47 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Det uppdrag vi gett till Miljömålsberedningen och det de nu ska börja arbeta med är att se till att de svenska målen inte arbetar i fel riktning i relation till EU-målen, som Sverige också behöver leva upp till.

Rickard Nordin är säkert väl medveten om att det är genom EU vi ska leva upp till Parisavtalet och FN:s klimatmål. Därför ska de svenska målen inte arbeta i motsatt riktning. Det är det uppdrag Miljömålsberedningen har fått, och det är det jag förväntar mig att de ska ägna sin tid åt. Det nya uppdraget handlar helt enkelt om att Sverige inte bara ska ha högt ställda mål utan också arbeta effektivt och på rätt sätt för att uppnå dem.

Försörjningskravet för arbetskraftsinvandrare

Anf. 48 NILS SEYE LARSEN (MP):

Fru talman! Jag har en fråga till arbetsmarknads- och integrationsministern.

På grund av orimligt höga försörjningskrav utvisas nu människor trots att de har fasta anställningar och kollektivavtalsenliga löner. Det är människor som har gjort precis allt sedan de kom hit till Sverige. Det är människor som behövs i vården, omsorgen och näringslivet.

I norra Sverige är det akut brist på arbetskraft. Det saknas människor. Nyligen gick till exempel äldreomsorgen i Umeå ut med en vädjan till regeringen om att se över försörjningskravet. De har redan förlorat över 50 medarbetare, och inom äldreomsorgen där är det ytterligare 100 som riskerar utvisning på grund av de höga kraven. Kommer regeringen att sänka det orimligt höga försörjningskravet?

Anf. 49 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Tack till frågeställaren för en väldigt viktig fråga! Den handlar om att vi i Sverige måste ha ordning och reda på arbetsmarknaden. Vi vill inte ha en arbetskraftsinvandring som innebär att människor utnytt-

jas på svensk arbetsmarknad. Det har vi dessvärre sett de senaste 10–15 åren.

Samtidigt vill vi att högkompetent arbetskraft – arbetskraft som Sverige behöver – på ett enklare sätt än i dag ska kunna komma hit. Det vi gör från regeringens sida är att strama åt reglerna så att de omöjliggör att människor från andra länder utnyttjas. Vi gör det även enklare och mer attraktivt för högkompetent arbetskraft att komma till vårt land. Det är människor som vill skapa sig en ny framtid, bidra till vår välfärd och bygga välstånd i Sverige.

Anf. 50 NILS SEYE LARSEN (MP):

Fru talman! Vad hände med den förra alliansregeringens devis att det ska löna sig att arbeta? På vilket sätt har det lönat sig att arbeta för de människor som nu ska utvisas? Vad tänker regeringen göra nu när näringslivet i norra Sverige är i skriande behov av arbetskraft? Äldre, funktionsnedsatta och patienter riskerar att stå utan personal inom LSS, äldreboenden, sjukhus och personlig assistans.

Anf. 51 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Jag är inte förvånad över att Miljöpartiet driver den här linjen. Mycket av ansvaret för den migrationspolitik Sverige haft vilar på Miljöpartiet, och det har bland annat bidragit till att arbetskraftsinvandrare utnyttjas. Det vill inte vi medverka till.

Vi vill se till att det blir enklare och mer attraktivt för högkompetent arbetskraft att komma till Sverige för att bidra till välfärden och industrin och därmed bidra till Sveriges välstånd.

Psykisk ohälsa och fysisk aktivitet

Anf. 52 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M):

Fru talman! Allt fler söker läkarvård för besvär som stress, nedstämdhet, ångest och sömnsvårigheter. I Bris barnrapport från 2024 konstateras att antalet barn och unga som kontaktat organisationen ökat med 41 procent sedan 2020. Den främsta anledningen är ökad psykisk ohälsa.

Ett annat växande problem i samhället är den ofrivilliga ensamheten. Var fjärde person är ofrivilligt ensam, och det innebär ökad risk för att drabbas av stroke, hjärtinfarkt och demens. Detta trots att mycket hade kunnat förebyggas.

Fysisk aktivitet har positiv påverkan på såväl psykisk som fysisk hälsa och har på vissa håll i vårt land redan börjat användas i vården. Regioner och länsstyrelser har tillsammans utvecklat koncept som Fysisk aktivitet på recept och Naturaktivitet på recept. Ett annat exempel är konceptet Häng med oss ut – friluftsliv för psykisk hälsa. Satsningarna har gett mycket goda resultat och studeras nu vid Uppsala universitet. Därför undrar jag om sjukvårdsminister Acko Ankarberg Johansson vill verka för att samtliga regioner och kommuner ska få möjlighet att satsa på liknande koncept.

Anf. 53 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågorna! Samtliga av ledamotens frågor ligger under socialminister Jakob Forssmeds område, men jag svarar gärna på dem.

Regeringen arbetar med alla dessa delar. Däremot har vi inte möjlighet att tvinga regioner, för vi har ju självstyre i dag. Det gör att man kan välja om man gör det här. Men låt mig särskilt säga några ord om projektet Häng med oss ut.

Jag har fått göra den resan tillsammans med några i Skåne. De visade tydligt hur man kan gå från en ganska svår situation i sin sjukdom, men med hjälp med friluftsliv och aktiviteter kan man komma tillbaka till ett bättre liv där man kan känna livskvalitet och ta steg vidare.

En utomstående kanske tänker: "Vadå, kan det hjälpa att gå ut i skogen?" Ja, faktiskt. Men det måste ske med rätt stöd. Här hade man en kombination av kunnig personal inom rehabilitering och friluftslivet genom civilsamhället. Jag tror att den kombinationen är alldeles utmärkt. Den stöder vi.

Anf. 54 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Det är glädjande och fantastiskt positivt att ministern är väl insatt i just detta projekt.

Jag vill bara kort fylla på där ministern avslutade. Det här konceptet bidrar verkligen till ökad psykisk hälsa på ett ganska enkelt sätt. Det började som ett projekt mellan socialpsykiatriska verksamheter i Skåne och Friluftsrådet, som kan sådan verksamhet allra bäst.

Jag tackar ministern för den goda insatsen hittills, och jag hoppas att hon fortsätter verka för just det här.

Anf. 55 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Det har verkligen varit nödvändigt att vi lyft upp frågorna om psykisk hälsa, civilsamhällets roll men också ensamhet. Frågor om ensamhet har aldrig lyfts fram av tidigare regeringar. I Storbritannien har man gjort det under ganska lång tid.

I dag vet vi att det påverkar hälsan när jag inte har en självvald utan en påtvingad ensamhet. Forskning visar att det dessutom kan ge sjukdomar rakt av. Det är alltså nödvändigt att vi satsar mer på området. Kombinationen det offentliga hälso- och sjukvård och civilsamhället är riktigt bra.

Sjukvårdens krisberedskap

Anf. 56 DAN HOVSKÄR (KD):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till sjukvårdsminister Acko Ankarberg Johansson.

I tisdags förra veckan skedde det fruktansvärda dådet i Örebro med många skadade och döda. Civilsamhället, polisen och blåljuspersonalen gjorde ett fantastiskt jobb i en mycket tuff situation med mycket sorg och förtvivlan. Sjukvården ställde snabbt om till stabsläge när larmet kom om en masskadehändelse. Man löste uppdraget mycket bra. Många viktiga åtgärder vidtogs på kort tid, till exempel utökade möjligheter för fler akut-

platser. De patienter som kom in till sjukhuset var skottskadade och befann sig i ett allvarligt tillstånd.

Sjukhusets krisberedskap ställdes på stort prov, och personalen gjorde ett mycket professionellt arbete. Jag vet att sjukvårdsministern själv var på plats och besökte personal.

Bedömer regeringen att regionerna och sjukvården är rustade för sådana händelser?

Anf. 57 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Låt mig börja så här: I någon mening ska vi aldrig vara rustade för masskadehändelser som denna, eller hur? Vi vill inte att det händer igen.

Risken är dock att det gör det. Det är skälet till att vi gör många slags förberedelser och har gjort det under lång tid. Det kanske var något som stärkte den personal som jag mötte i måndags och som berättade om vad de hade gjort förra tisdagen. De kände en stolthet i att de hade klarat ut det här så bra. Det var en professionalitet samtidigt som många av dem var direkt berörda, eftersom de hade barn på skolan eller hade släktingar som var berörda. De gjorde en imponerande insats.

Det här visar dock att man behöver jobba med beredskap från två håll. Det behövs mer nationell samordning i stora delar av beredskapen, och man måste jobba väldigt lokalt också med hur man ska göra. Vad jag har sett fungerade båda dessa delar väl vid den här händelsen. Men vi måste fortsätta förbereda oss för det som vi inte vill ska hända.

Anf. 58 DAN HOVSKÄR (KD):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Många viktiga åtgärder vidtogs av sjukvården i Örebro på väldigt kort tid när den tog emot många svårt skadade patienter efter det fruktansvärda dådet. Personalen ska ha en stor eloge för sin fantastiska insats.

Ser ministern att vi behöver komma med fler och andra åtgärder? Vad bedömer regeringen att man behöver göra ytterligare för att öka krisberedskapen vid masskadehändelser?

Anf. 59 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Att vi måste förbereda oss på en masskadehändelse var en av de frågor som jag tidigt lyfte upp som minister. Vi måste på olika sätt träna. De olika resurserna måste träna sig i att jobba ihop, hitta aktuella lägesbilder så att man kan se var sjuktransporter befinner sig och var vårdkapacitet finns. Men det finns också ett behov av nationella säkerhetslager, som vi har byggt upp för stora summor för att vi ska kunna bistå vid en väldigt svår situation.

Just nu sker ett bra arbete på alla nivåer, och vi ska försöka bli ännu bättre på olika slags kriser.

Arbetsvillkor och personalbrist i vården

Anf. 60 LINA NORDQUIST (L):

Fru talman! Statsrådet Ankarberg Johansson! Sjukvården är regionernas ansvar i Sverige, och därmed har regionerna med all rimlighet också

ansvaret för att arbetsvillkoren är goda så att yrkespersoner trivs och vill stanna kvar i yrket. Samtidigt finns det på många håll minst sagt mycket kvar att göra på detta område. Vakanserna är många. Alldeles för få riktigt erfarna och kunniga människor vill stanna kvar i yrket och stötta sina kollegor, de som är mindre erfarna, nyutexaminerade yrkespersoner.

För vårdens skull och av strategiska skäl behöver arbetsvillkoren få ett statligt fokus. Bristyrken måste helt enkelt bli drömjobb, och staten kan behöva hjälpa till med det som regionerna inte mår med.

Vad vill sjukvårdsministern och regeringen göra på området?

Anf. 61 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Glädjande nog söker många fler till exempelvis sjuksköterskeprogrammet. Det är jättegott att se att fler vill arbeta inom hälso- och sjukvården. Men de måste också vilja stanna kvar. Det får inte bli ett yrke där man kommer in och märker att arbetsmiljön är för dålig och därför lämnar yrket. Vi har tyvärr sett sådana tendenser under ganska lång tid, och för lite har gjorts.

När vi nu övergår från överenskommelser med SKR till förordningar väljer vi att vara väldigt tydliga med vad man ska uppnå. Ett exempel är de ungefär 6 miljarder som nu delas ut för att öka vårdkapaciteten. Man ska öka vårdkapaciteten, korta köerna och öka tillgängligheten, och man gör det genom åtgärder för att förbättra arbetsmiljön. Arbetsmiljön är del tre i förordningen om vad regionerna ska arbeta med.

Pengarna kan alltså med fördel användas till att förbättra arbetsmiljön. Då tror jag att man får fler medarbetare som orkar arbeta sitt heltidsmått, som trivs och som stannar kvar.

Vi gör på liknande sätt med förordningen om god och nära vård. Vi använder de styrmedel vi har. De är få, men vi använder dem.

Anf. 62 LINA NORDQUIST (L):

Fru talman! Varmt tack, statsrådet, för svaret!

Jag har ytterligare en fråga i anslutning till detta. Det är lite av ett sorgebarn eller kanske en tistelboll, hur man nu vill se på saken.

Vi märker i rapporter och den statistik som finns att tillgå att när vården lyckas nyanställa anställer man alldeles för ofta inte vårdutbildad personal utan byråkrater, ekonomer och administratörer. Administrationen växer, men vården växer däremot inte. Patienterna får inte mer hjälp.

Håller statsrådet med mig om att detta måste motverkas?

Anf. 63 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Ja, det måste motverkas men inte för att de inom administrationen gör ett dåligt jobb. De gör ofta ett fantastiskt jobb. Tidningen Vårdfokus från Vårdförbundet – det finns även andra källor nu – har visat att utvecklingen har varit den att man anställer fler i antal som arbetar långt ifrån vården än de som arbetar nära. De som arbetar i den nära vården är undersköterskor, medicinska sekreterare, sjuksköterskor, arbetsterapeuter – ja, ni förstår. Det är dem vi ska anställa.

Att behålla vårdpersonalen var därför regeringens inriktning när vi förra året lade 9 miljarder i extra stöd på grund av inflationen. Denna inriktning ska vi ha.

Betygsättning i vuxenutbildningen

Anf. 64 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S):

Fru talman! Sverige är i en jobbkris. Samtidigt som arbetslösheten stiger kämpar företag och offentlig sektor med att hitta utbildad personal. Under tiden tillåts vinstdrivande företag att härja fritt inom vuxenutbildningen. Så kan vi inte ha det.

Skolinspektionen har visat på brister i uppföljningen, och den 30 januari publicerade man en rapport om betygsättningen. I den står det klart att ekonomiska incitament att sätta glädjebetyg finns även inom vuxenutbildningen – betygsfifflet finns även där.

Därför vill jag fråga utbildningsminister Johan Pehrson om han har någon ambition att stoppa detta marknadsmisslyckande.

Anf. 65 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag kan försäkra frågeställaren om att det för regeringen är centralt att vi har en effektiv och stark vuxenutbildning i Sverige. På en del håll bedrivs den av aktörer som uppenbart, enligt den här granskningen, har problem med att bedriva den effektivt och korrekt. Så det är klart att vi när vi har dialog med dem som köper upp dessa tjänster kommer att följa upp och se till att vi kan komma till rätta med detta.

Skolan ska, oavsett om det handlar om den kommunala vuxenutbildningen eller någon annan utbildning, vara en plats där man får nya chanser och goda kunskaper. Om det ska ges betyg ska de vara korrekta, oavsett om de betraktas som goda eller mindre goda.

Könsneutrala termer i offentliga dokument

Anf. 66 CARITA BOULWÉN (SD):

Fru talman! Det finns två biologiska kön: man och kvinna. Endast kvinnor kan bli gravida och föda barn. Det är en biologisk verklighet som inte kan förändras genom språkliga omskrivningar.

Trots detta ser vi en ökning av könsneutrala termer i dokument, riktlinjer och offentliga handlingar, där ord som "födande förälder" och "den som har en livmoder" ersätter "kvinna". Ett tydligt exempel finns nu i utredningen om ny abortlagstiftning, där det föreslås att "kvinna" ersätts med "den som är gravid". Detta innebär att vetenskapligt korrekta begrepp byts ut genom ideologiskt drivna omskrivningar, något vi i Sverigedemokraterna starkt motsätter oss.

Min fråga till sjukvårdsministern är därför: Anser ministern att det är rimligt att ersätta vetenskapligt korrekta begrepp med ideologiska omskrivningar utan biologisk grund? Vilka konsekvenser ser ministern att detta kan få för kvinnors rättigheter och roll i svensk lagstiftning?

Anf. 67 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Kvinnors rättighet och inte minst kvinnors hälsa, som ligger inom mitt område, är synnerligen angelägna frågor. Det är därför vi gör stora satsningar. Vi säkerställer också att vi har en tillsyn över besluten så att det faktiskt sker förbättringar. Det finns områden där kvinnor är åsidosatta och där det inte går att komma ifrån att det beror på kön.

Jag tror att det ledamoten refererar till är den senast lämnade utredningen om hemaborter. Det rådde, tror jag, fullständig enighet i riksdagen om att vi ville ha denna utredning, och den har nu kommit med sitt förslag. Vi kommer att titta på alla remisser. Snart går remisstiden ut, och därefter kommer vi att återkomma med besked om hur vi gör en avvägning mellan utredningen och alla synpunkter från remissinstanserna.

Prot. 2024/25:70
13 februari

Frågestund

En god vård i hela landet

Anf. 68 ISABELL MIXTER (V):

Fru talman! Min fråga går till sjukvårdsministern.

Men jag måste börja med att påtala det respektlösa sätt som Mats Persson tilltalat riksdagen på. Det är oacceptabelt och inte värdigt. Regeringen bör ha mer respekt för riksdagen när man svarar på frågor.

Men nu till min fråga. I Västernorrland och framför allt i Sollefteå känner många medborgare nu en kraftig oro för vad som ska hända om någon blir sjuk då väsentliga delar av sjukhuset där föreslås läggas ned. Närmaste sjukhus ligger två timmar bort. Ministern är nog väl bekant med frågan då hon i *TV4-nyheterna* uppmanat regionen att tänka om. Det är, anser jag, ytterst anmärkningsvärt att en minister i en regering som, för att använda ett KD-uttryck, med berätt mod skurit ned på sjukvården säger åt regionpolitiker att tänka om.

Ministerns ord ekar därför tomt. Västernorrland behöver tre sjukhus. Vad gör ministern för att säkerställa en god vård i hela landet?

Anf. 69 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får påminna om att frågor och kommentarer ska gälla statsrådets tjänsteutövning. Svar gällande annat är inte heller att vänta.

Anf. 70 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Med tanke på hur ledamoten inledde hade det varit bra att komma med sanning. Den här regeringen har inte skurit ned med en enda krona på hälso- och sjukvården. Vi gav förra året ett extra stöd till regionerna på 9 miljarder, som var kopplat till inflationen och det pensionsavtal man hade ingått. Vi behåller 2 miljarder i år. Till och med Sveriges Kommuner och Regioner konstaterade att det var rimligt med ett engångsbidrag eftersom det var kopplat till pensionsavtalet. När inflationen nu är nere och regionerna har 25 miljarder mer eftersom de har lägre kostnader för pensioner i år behövs inte detta.

Vi har inte skurit ned på sjukvården. Däremot ger vi ett särskilt stöd till sjukvårdsområden i glesbygd. Det handlar om 300 miljoner extra, vilket vi presenterade ganska nyligen, för god och nära vård, det vill säga primärvård. Västernorrland tillhör dem som får del av pengarna.

Jag tror att det är klokt att i Västernorrland göra ett omtag i frågan. Alla måste ha tillgång till en god hälso- och sjukvård, och snart finns det väldigt många fler inom Försvarsmakten i Sollefteå – fler kommer att behöva sjukvård.

(Applåder)

Anf. 71 STINA LARSSON (C):

Fru talman! Klimatutsläppen ökar i Sverige – de är högre nu än när regeringen tillträdde. Januari i år var den varmaste januarimånaden någonsin. Det är mycket oroande. Samtidigt har vi en regering som inte tar detta på allvar utan inför åtgärder som direkt ökar utsläppen. Så kan vi inte ha det.

Allt prat om klimatsatsningar är slag i luften. Kolsänkan i skog och mark kan inte heller kompensera för utsläppen. Skogen ska brukas – ansvaret kan inte skjutas över på skogsägarna. Fokus läggs helt enkelt på fel saker. Nu fokuserar regeringen på att anpassa klimatmålen till EU i stället för att se till att vi uppnår våra mål. Ministern nämnde tidigare att man ska satsa på kärnkraft. Den hinner vi inte få färdig på fem år, till 2030.

Därför ställer jag min fråga till miljö- och klimatministern: Vilka åtgärder ska regeringen vidta för att vi ska nå klimatmålen och sänka utsläppen till 2030?

Anf. 72 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Centerpartiet tycks ha svårt att förstå kopplingen mellan behovet av effekt och el och klimatfrågan. Det är väl ett av de främsta skälen till att man inte ska rösta på Centerpartiet, även om färgen är grön, om man bryr sig om klimatet. Uppenbarligen har Centerpartiet fortfarande inte förstått att det värsta som skulle kunna hända klimatomställningen i Sverige, den omställning som industri- och transportsektor just nu genomgår, är att ren, fossilfri elproduktion läggs ned. Den nedläggning av kärnkraft som har skett är otroligt olycklig, och jag är väldigt oroad över hur vi ska lyckas bygga ut både havsbaserad vindkraft, vilket tar tio år från start till slut, och kärnkraften, för att leverera all den el som behövs för att klimatomställningen återigen ska kunna öka takten.

Men om Centerpartiet hellre höjer bränslepriserna och lutar sig tillbaka får vi helt enkelt se om det är det väljarna vill ha efter valet 2026.
(Applåder)

Åtgärder mot våldsbejakande högerextremism

Anf. 73 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Medan hela Sverige samlades i sorg över massmordet i Örebro uppmärksammade Expo i veckan hur kommentarsfält på en högerextrem nyhetssajt tillät grovt rasistiska uttalanden och önskemål om fler massmord på invandrare. I kommentarsfälten återupprepar man ett narrativ om att invandrare är roten till Sveriges problem och hyllar massmördaren, vars flesta offer var just invandrare.

Fastän vi kanske aldrig får reda på vad gärningsmannen själv tänkte vid valet av mordoffer är rädslan för rasistiskt våld på riktigt – för att hatet är på riktigt. Kommer regeringen att vidta åtgärder mot våldsbejakande högerextremism? Och kommer man också att utvärdera sitt eget narrativ om invandringen?

Anf. 74 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Hat är grunden för väldigt många vidriga brott – mord, terror, förtryck av flickor, pojkar och kvinnor. En del är ideologiskt drivet, och en del kan vara politiskt drivet.

Detta arbetar regeringen med, inte minst genom att vi har förstärkt de insatser som sker via Center mot våldsbejakande extremism och att Säkerhetspolisen har fått ökade resurser för detta. Det är solklart att vi delar intresset av att den här typen av extremism ska bekämpas. Men jag vill varna för att för tidigt och i nuläget dra slutsatser om exakt hur det vidriga massmordet i Örebro gick till och huruvida det skulle finnas något ideologiskt motiv.

Strandskyddsutredningen

Anf. 75 DAVID JOSEFSSON (M):

Fru talman! Regeringen bedriver en offensiv bostadspolitik som syftar till en minskad regelbörda för byggande, kortare ledtider och mer byggbar mark. Det sistnämnda – att det i Sverige finns brist på byggbar mark – är närmast ironiskt med tanke på att vi är ett av Europas mest glesbefolkade länder.

En av de viktigaste reformerna för att öka den byggbara marken är att reformera strandskyddet. Sverige är ett land med 424 000 kilometer strand, och det råder stor efterfrågan bland befolkningen när det gäller att kunna bo nära hav och sjöar.

Regeringen har nu presenterat en efterlängtd proposition för att i ett första steg genomföra lättnader i strandskyddet kring bland annat mindre vattendrag och att i ett andra steg tillsätta en mer omfattande strandskyddsutredning. Min fråga till miljö- och klimatministern är hur hon ser på tidsplanen för utredningen och på fortsatta reformer för att öka möjligheterna att bygga och bo strandnära i Sverige.

Anf. 76 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan! Låt oss börja med frågan ”Vad är en strand?”. Om man tittar på hur strandskyddslagstiftningen tillämpas blir man förvånad över vad som omfattas av strandskyddet. Det är precis detta som den här regeringen vill titta på. Hur kan vi exempelvis se till att man ska kunna bygga mer i områden och kommuner där det tidigare inte har exploaterats i särskilt stor utsträckning men där det nu kanske har tillkommit fler människor, mer verksamhet och starkare ekonomi? Detta ska självklart göras i balans med de miljökvaliteter som vi också arbetar för. Detta tittar regeringen på.

Vi har nu tagit ett första steg i rätt riktning, men vi kommer också att titta på hur kommunerna kan få mer att säga till om när det gäller tillämpningen av strandskyddet. Detta arbete pågår. Vi arbetar så snabbt som vi bara kan för att genomföra denna liberalisering och göra Sverige lite friare.

Sveriges förmåga vid masskadeutfall

Anf. 77 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Fru talman! Vi befinner oss i ett kraftigt försämrat säkerhetspolitiskt läge. Jag tror att de flesta här i kammaren har sett att Danmarks underrättelsetjänst i går meddelade att om Rysslands anfallskrig i Ukraina slutar med en frozen conflict måste vi vara beredda på att Ryssland är redo för ett storkrig i vårt närområde inom fem år. Det ställer krav på oss att ha en militär förmåga. Nato har ställt förmågekrav på oss, och vi kommer att få nya sådana. Det kommer att vara utmanande för oss.

Men det finns också civila krav. Jag vet att Nato har ställt krav på detta område också. Men jag vill nu ställa denna fråga till Acko Ankarberg Johansson, som är sjukvårdsminister: Vad gör regeringen för att implementera de krav som gäller masskadeutfall? Militär förmåga är viktig, men civil förmåga är väl så viktig i ett svårt säkerhetspolitiskt läge.

Anf. 78 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan! Vi har vidtagit många åtgärder på beredskapssidan. Vi gjorde det före Natointrädet, och vi har fortsatt därefter. Vi säkerställer att vi själva vidtar åtgärder och att vi också ger förutsättningar för regioner och i någon mån kommuner, som har hand om en del sjukvård, att göra de förberedelser som krävs.

Jag besökte själv Natohögkvarteret i Bryssel förra våren och kunde ha ett direkt samtal och diskutera det hela. Jag tänkte att jag skulle få lära mig jättemycket där, men de sa: Vi är så glada att Sverige och Finland har kommit med i Nato, för ni kan civil beredskap. Ni vet hur man ska koppla ihop sjukvården med allt det som militären gör. Jag tänkte ju att det var vi som skulle lära av dem.

De är förstås riktigt bra på den militära förmågan. Vi är glada över att kunna samverka. Men de vill också ha samverkan med oss, för vi har något att bidra med.

Vi hjälps åt och lär av varandra. De har ett bra medical manifesto som har antagits, och vi arbetar enligt det. Jag tror att vi ligger väl i fas när det gäller de åtgärder som finns, men utmaningen finns, utifrån det geopolitiska läget.

Regeringens arbetsmarknadspolitik

Anf. 79 ADRIAN MAGNUSSON (S):

Fru talman! Arbetsförmedlingen kom i går med nya siffror, som visar att arbetslösheten är den högsta på tre år. Långtidsarbetslösheten ökar också, vilket är särskilt oroande. Det är nu 381 000 personer som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen. Samtidigt har vi siffror från SCB som visar att arbetslösheten, alltså antalet människor som vill arbeta, är den högsta på tio år och uppgår till nästan 9 procent. Antalet arbetsmarknadsutbildningsplatser är knappt 6 000 och ligger konstant kring den siffran trots den stigande arbetslösheten.

Samtidigt har vi en situation i Sverige med stora matchningsproblem. Det är många sektorer där man söker människor som kan arbeta men inte kan få någon att anställa.

Det är onekligen en dystertid på svensk arbetsmarknad. Min fråga till ministern är: Vad är ministrarnas dom över regeringens så kallade arbetslinje?

Prot. 2024/25:70
13 februari

Frågestund

Anf. 80 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Tack, Adrian Magnusson, för frågan, och tack för ditt engagemang i de här frågorna! Sverige befinner sig i en utdragen lågkonjunktur, där vi har sett chockhöjd inflation och väldigt höga räntor, vilket naturligtvis har lagt en våt filt över den svenska ekonomin och också märks på arbetsmarknaden.

Låt mig komplettera frågeställarens bild något med att säga att det idag finns 120 000 utbildningsplatser. Det är 120 000 svenskar som kommer att kunna gå en yrkesutbildning som leder till ett jobb i vården, i industrin eller i något av alla de bristyrken där man just nu skriker efter folk. Just nu ger vi fler människor möjlighet att utbilda sig till ett arbete.

Det är naturligtvis väldigt viktigt att alla gör sitt yttersta för att söka jobb och gå de utbildningar som nu erbjuds. Men vi ser också att konjunkturen vänder långt borta vid horisonten.

Anf. 81 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag påminner om att samtliga talar via talmannen. Det innebär att man inte använder ”du” och ”dig” och så vidare.

Regionala skillnader i arbetslöshet

Anf. 82 ULF LINDHOLM (SD):

Fru talman! De senaste rapporterna från Arbetsförmedlingen visar på betydande regionala skillnader i arbetslösheten mellan olika delar av Sverige. Kiruna kommun har landets lägsta arbetslöshetsnivå medan Perstorp i Skåne har den högsta. Samtidigt har Skåne den högsta arbetslösheten på länsnivå, medan Västerbotten ligger lägst.

Enligt Arbetsförmedlingens analys har arbetslösheten stigit i hela landet, men ökningen är större i regioner som redan tidigare har haft hög arbetslöshet, vilket förvärrar regionala skillnader.

Med anledning av detta vill jag fråga arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson: Vilka åtgärder avser ministern att vidta för att minska de regionala skillnaderna i arbetslöshet och säkerställa att arbetsmarknadspolitiken är effektiv när det gäller de regioner som är hårdast drabbade av arbetslösheten?

Anf. 83 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Tack, frågeställaren, för frågan! Det är naturligtvis ett problem att vi har så stor variation i arbetslösheten i Sverige. Det är uppenbart att vissa delar inte har hängt med i den industriella omvandling som vi har sett ske inte minst i norra Sverige, där det nu finns väldigt mycket lediga jobb och industrin går starkt. Det finns delar av landet som inte har hängt med i detta.

Det viktigaste vi kan göra i det här läget är naturligtvis att se till att ekonomin börjar blomstra och att de ekonomiska hjulen snurrar fortare. Det kommer också att innebära att arbetslösheten kommer att minska och att vi får minskade regionala skillnader i vårt land.

Statligt ansvar för PFAS-utsläpp

Anf. 84 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Fru talman! De cancerframkallande evighetskemikalierna PFAS finns i dag överallt i miljön. Människor exponeras genom dricksvatten, mat och de saker vi omger oss med i vardagen.

Jag är glad över att klimat- och miljöministern lovat att verka för ett förbud mot dessa ämnen på EU-nivå, och jag hoppas att vi kan lita på att regeringen står fast vid detta trots kemikalieindustrins påtryckningar.

Däremot lämnar arbetet mot PFAS i Sverige en hel del övrigt att önska. Det är ett politiskt ansvar att hejda spridningen, både genom förbud och genom sanering av förorenade områden. Runt om i Sverige kommer larm från medborgare och kommuner som drabbas av PFAS-utsläpp – Kallinge, Kumla, Uppsala och Vättern. Ofta är det statliga myndigheter och bolag som bär ansvaret för föroreningarna, men i stället för att sanera låter de utsläppen fortgå och sprida sig till dricksvattnet. Drabbade människor känner sig övergivna, och kommuner lämnas att hantera kostnaderna för statens utsläpp av PFAS.

Min fråga till klimat- och miljöministern är: Vad kommer regeringen att göra för att åtgärda statens PFAS-skuld?

Anf. 85 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Tack till ledamoten för en fråga som jag vet väcker ett starkt engagemang hos Vänsterpartiet såväl som hos många andra partier i riksdagen och självklart hos partierna i regeringen, där vi är helt överens om att arbeta för ett omfattande förbud i EU som ska täcka in, allra främst, de kemikalier som vi kommer väldigt nära inpå.

Vi får helt enkelt se hur förhandlingen fortlöper. Vi måste också tänka på att inte låta perfekt stå i vägen för framstegen, som verkligen behövs på det här området.

Sverige och regeringen kommer att trycka på hårt för ett omfattande förbud så att vi kan sätta stopp för tillförseln av PFAS-gifter i vårt samhälle, i vår miljö och för människor.

Gällande sanering är det en väldigt omfattande sanering som behöver ske. Alla kan väl tänka sig hur det är att rensa PFAS-gifter ur ett stort område. Det är tidskrävande. Det kostar väldigt mycket. Det kommer att vara ett arbete som, trots att det finns stora medel hos myndigheterna, behöver ske över en lång tid.

Hårdare kontroll av komvux

Anf. 86 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till utbildningsministern. Jag vill börja med att tacka för hur man hanterade den förfärliga skolskjutningen i Örebro. Man samlade riksdagen på ett väldigt bra sätt. Tack för det!

Men det finns också annat i skolan. Som vi har varit inne på tidigare ser vi att det är en enormt stigande arbetslöshet under regeringen. Vi ser, som arbetsmarknadsministern var inne på, att komvux är helt avgörande. Men vi ser också att det när det gäller komvux har varit beskrivningar från Skolinspektionen om risk för brottslighet, betalning för betyg, glädjebetyg etcetera.

Det är inte bra att man kan få betalt för att ge godkända betyg. Utan fungerande kontroller och när man betalar för saker riskerar detta att bli ett ställe där kriminella är välkomna att ta del av välfärdens pengar. Så kan vi inte ha det.

Jag skulle vilja fråga ministern: Är regeringen redo att införa till exempel ägar- och ledningsprövning även för komvux och att sätta stopp för att man får betalt för godkända betyg?

Anf. 87 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag tackar för frågan.

När det gäller att komma till rätta med det här problemet kan jag först säga: Regeringen utesluter absolut ingenting. Regeringen har dock observerat problemen sedan tidigare, och här har vi valt att i budgetpropositionen även för i år förstärka stödet till Skolinspektionen för att man bättre ska kunna granska också komvux. Komvux ska ju vara en plats för kunskap, bildning och framtid. Men det bygger på att det är bra kvalitet och att de betyg som delas ut är korrekta.

Här har vi också fattat beslut om förordningsändringar för att kunna stoppa statsbidrag till utbildning om Skolinspektionen har konstaterat att det finns brister.

De skärpningar som vi har gjort följer vi nu upp. Men vi kommer inte att utesluta någonting, för vuxenutbildning får inte heller vara en tummelplats för kriminella.

Regeringens miljö- och klimatpolitik

Anf. 88 JACOB RISBERG (MP):

Fru talman! I Sverige sjunker takten i elektrifieringen. Andelen elbilar i nybilsförsäljningen minskar, och LKAB och Volvo skjuter fram sina elektrifieringsmål. Skogens funktion som kolsänka minskar dramatiskt. Samtidigt ökar utsläppen från transportsektorn, vilket innebär att Sveriges nettoutsläpp är de högsta på 30 år. När det kommer till arbetet med biologisk mångfald har regeringen minskat anslagen med 600 miljoner kronor jämfört med när Miljöpartiet satt i regering. Listan kan göras lång.

Statsrådet Pourmokhtari undviker intervjuer i granskande medier. Varje gång dessa och andra exempel lyfts duckar miljöministern för frågorna och skyller på tidigare regering eller väljer att i stället prata om kärnkraft.

Min fråga till klimat- och miljöministern är: Har statsrådet någon form av självkritik gällande miljö- och klimatarbetet i Sverige, eller tänker miljöministern fortsätta att Bagdad-Bob:a genom resten av mandatperioden?

Anf. 89 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Miljöpartiet verkar uppenbart förvånat över att en högerregering inte bedriver Miljöpartiets klimatpolitik. Varför pratar jag om kärnkraft? Kanske för att vi menar att det är en helt avgörande fråga för Sveriges framtida klimatomställning.

Du talar om Volvo. Du talar kanske inte i dag om SSAB eller om någon av de andra fossila verksamheterna i Sverige, som står för mer än en tredjedel av våra utsläpp och som vill ställa om men som saknar effekten. Därför är kärnkraft relevant. Därför är detta klimatpolitik. Därför kommer en högerregering att fortsätta prata om att Sverige ska ha mer havsbaserad vindkraft än man hade med den tidigare regeringen och att Sverige ska ha mer kärnkraft i stället för att lägga ned kärnkraft, som den tidigare regeringen gjorde.

Nej, vi kommer inte att börja prata om insatser för biologisk mångfald när vi pratar om klimatpolitik och kärnkraft. Vi menar att det är så här Sverige lyckas med sin klimatomställning.

(Applåder)

Anf. 90 TREDJE VICE TALMANNEN:

Talmannen påminner i all ödmjukhet om tilltalet i kammaren, som gäller alla.

Åtgärder mot import av skadliga kemikalier

Anf. 91 JOANNA LEWERENTZ (M):

Fru talman! Sverige är ett av de länder som e-handlar allra mest. Bara under oktober månad handlade 600 000 svenskar från kinesiska e-handelsplattformar som Temu och Shein. Många uppfattar det som att de kanske gör ett riktigt bra klipp, men priset betalas genom att farliga och olagliga kemikalier kommer in i EU och att europeiska företag slås ut.

Det är helt oacceptabelt att e-handelsplattformar i länder utanför EU får konkurrensfördelar genom att inte följa de regler vi har kommit överens om inom EU, vilket enligt Svensk Handel i sin tur leder till att svenska handelsföretag slås ut till förmån för sänkta miljökrav, dumpade sociala förhållanden och mer slit-och-släng-kultur.

Jag vet att regeringen arbetar hårt för att få bukt med problemen. Min fråga är därför om klimat- och miljöministern ser att det finns åtgärder som bör vidtas för att förhindra importen av skadliga kemikalier till Europa.

Anf. 92 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Tack till ledamoten för frågan!

Detta är ett oerhört växande problem. Det går väldigt snabbt. Vi ser hur konsumtionsmönstren bland svenskar skiftas. Man importerar helt enkelt många produkter från företag som inte följer några krav eller regler och där det inte är någon typ av svensk eller europeisk kontroll av produkterna.

Något som är viktigt för alla konsumenter att veta är att man personligen bär ansvar för produkter som man importerar på det viset.

Vi behöver självklart från regeringens sida också göra mycket. Vi har hittills meddelat att vi vill ta bort tullfriheten för försändelser av ringa värde på EU-nivå – det är ett sätt. Vi har också dragit igång ett bredare arbete med flera berörda departement för att helt enkelt täcka in konsumentskydd, konkurrenskraft och hållbarhet och komma åt just denna problematik.

På EU-nivå handlar det också om precis det som ledamoten nämner: att komma åt mellanhänderna, e-handelsplattformarna. Där trycker vi på också på EU-fronten. Men detta är verkligen en prioriterad fråga, som vi kommer att behöva arbeta mer med framöver.

Säkerheten vid svenska skolor

Anf. 93 MATHIAS BENGTSSON (KD):

Fru talman! Min fråga går till utbildningsministern med anledning av det fruktansvärda våldsdåd vi såg på Campus Risbergska i Örebro förra veckan.

Många bedömare varnar nu för att det kan finnas risk för ytterligare våldsdåd, så kallade copycats som använder liknande tillvägagångssätt. Det är därför extra viktigt att vi stärker säkerheten kring alla Sveriges skolor just nu.

Det kan exempelvis handla om att barn ska öva på inrymning. Man gör ofta brandövningar, men vi ser exempel på att det i flera skolor bara är personalen som får utbildning i inrymning. Det borde naturligtvis också gälla alla barn.

Det kan handla om olika åtgärder för att se till att obehöriga inte tar sig in i skolan. Låsta dörrar, skalskydd, stängsel och staket är olika exempel.

Hur ser regeringen på detta? Vilka ytterligare åtgärder ser regeringen som tänkbara för att helt enkelt säkra Sveriges skolor framöver?

Anf. 94 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Detta väcker ju mängder av frågor. Den enskilda händelsen, alltså det fruktansvärda massmordet i min egen hemstad Örebro, kommer naturligtvis att leda till att vi behöver ompröva mängder av saker.

En sak regeringen redan börjat med är att vi har meddelat åtgärder mot en viss typ av vapen. Vi har också satt igång ett arbete för att kontrollera så att människor som är farliga för sig själva eller andra inte har vapen.

Ett arbete som har pågått men som vi meddelade i veckan är arbetet med att stärka skyddet på skolor. Man ska ha en beredskapsplan, och man ska arbeta för att se till att obehöriga inte ska kunna vara på plats. I arbetet ingår också att se till att man har möjlighet att genomsöka väskor efter ordningsstörande föremål.

Jag är helt säker på att vi kommer att behöva prata mer om psykiatrin. Det kommer att behövas mängder av insatser för att se till att detta aldrig ska hända i Sverige igen.

Taket i a-kassan och jämställdheten

Anf. 95 SOFIA AMLOH (S):

Fru talman! Sverige är i en jobbkris. Sedan regeringen tillträdde har omkring 70 000 personer blivit av med sitt arbete, och varslen fortsätter att komma titt som tätt.

Om mardrömmen slår in och man blir av med sitt arbete är a-kassan en räddare i nöden. Regeringen har även här lagt in en nådastöt som i synnerhet drabbar kvinnor i arbetyrken. Städare, undersköterskor och barnskötare är några yrkesgrupper som får en rejäl ekonomisk smäll av Mats Perssons nya a-kassa. Det kan handla om flera tusen kronor mindre i månaden.

En spade är en spade, fru talman, och regeringens nya a-kassa är inget annat än ett jämställdhetspolitiskt haveri.

Min fråga till Mats Persson är: På vilket sätt blir Sverige ett bättre land av att kvinnor som redan har det tufft får en sämre a-kassa?

Anf. 96 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L):

Fru talman! Det är precis tvärtom – precis exakt tvärtom. Taket i a-kassan höjs den 1 oktober 2025 genom det beslut riksdagen har tagit. Det är den politik som regeringen nu går fram med.

Taket i a-kassan höjs. Tryggheten ökar för människor med det förslag riksdagen har beslutat om. Tryggheten ökar, och drivkraften att söka ett nytt arbete ökar. Vi ökar alltså tryggheten, och vi ser till att människor snabbare hittar ett nytt arbete att gå till. Det är att ta ansvar för Sverige i en tuff tid. Det är att se till att fler människor får ett arbete att gå till och att fler människor kan känna trygghet.

(Applåder)

Artskyddsutredningen

Anf. 97 MARTIN KINNUNEN (SD):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Romina Pourmokhtari.

I somras tillsatte regeringens tre partier en ny artskyddsutredning på Regeringskansliet. Den syftar till mer rimliga regelverk på området, som också tar hänsyn till äganderätten.

Vi har i dag en situation där markägare kan drabbas av avverkningsförbud utan ersättning på grund av arter som i grunden är ganska vanligt förekommande. Vi har också fridlysningsbestämmelser på nationell nivå som är utdaterade och inte fyller sitt syfte.

Denna utredning skulle ha varit klar vid årsskiftet, men ännu har inget kommunicerats. Min fråga är huruvida statsrådet kan redogöra lite för hur arbetet går och vad man har att vänta framöver.

Anf. 98 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Tack, ledamoten Martin Kinnunen, för frågan!

Det raka svaret på frågan är att bokstavsutredningen om artskyddet inte är klar än och helt enkelt inte har kommunicerats av det skälet. Det är också så att det är en bokstavsutredning, det vill säga att den är internt utförd på

departementet och att utredningsförslag inte kommer att skickas ut på remiss utan bereds inom Regeringskansliet enligt gängse rutiner.

Alla partier i den här regeringen menar att det finns en problematik med det nuvarande systemet. Det finns ett problem i att markägare får avverkningsförbud utan att få ersättning för detta. Det är också en extensiv implementering av artskyddslagstiftningen som vi helt enkelt behöver se över. Det arbetet pågår för fullt på Regeringskansliet av den här regeringen.

Satsningar på primärvården

Anf. 99 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Acko Ankarberg Johansson.

En god och nära vård känns väldigt långt borta. De knappa resurserna innebär en ansträngd arbetsmiljö för dem som arbetar i primärvården. Utan personal som har bra arbetsvillkor och god arbetsmiljö kommer det inte att vara möjligt att förverkliga satsningens intentioner.

Reformen om god och nära vård riskerar att bli ett luftslott, precis som mycket annat i regeringens politik. I Vård- och omsorgsanalys analysplan står det tydligt att det saknas förutsättningar för förflyttningen mot en utbyggd primärvård. Ett exempel som lyfts är resurser.

Kan det vara så att regeringen, och därmed också KD, är på väg att köra i helt fel riktning och säkert som vanligt också lägga ansvaret på regionerna?

Hur ser sjukvårdsministern på förutsättningarna att primärvården genom större nationella initiativ ska lyfta långsiktiga satsningar?

Anf. 100 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Som kristdemokrat hade jag gärna tagit ansvar för det. Jag hade gärna sett en statlig sjukvård med statlig finansiering och statligt ansvar.

Den lag som riksdagen beslutat om, hälso- och sjukvårdslagen, anger dock att det är regionerna och kommunerna som har ansvar. Regeringen ser däremot till att stötta. Vi gav för några veckor sedan besked om 3,7 miljarder till just god, nära vård. Där förtydligade vi också att kompetensförsörjningen är en viktig del för att få del av pengarna. Ofta är detta vägen in för att lyckas med både ökad vårdkapacitet och en god, nära vård.

Om man inte får goda villkor för medarbetarna kommer det inte att funka. Socialstyrelsen har på vårt uppdrag sett till att man talat om hur många fler vårdplatser man behöver, men också att riktmärket för att vi ska kunna bygga en bra primärvård är ungefär 1 100 patienter per läkare.

Strandskyddet och Produktivitetskommissionens förslag

Anf. 101 KJELL JANSSON (M):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Romina Pourmokhtari.

Nu är propositionen om det första steget i reformeringen av strandskyddet klar för behandling i riksdagen. Jag vill höra när det andra steget kommer. Det berör nämligen kust och skärgård och därmed väldigt mycket i Stockholms län, vars bänk jag sitter på. Ur äganderättssynpunkt är det

högst angeläget att få fram den här utredningen och förslagen till reformering. Produktivitetskommissionen, som har letts av Hans Lindblad, tidigare statssekreterare hos Anders Borg, har lagt fram många friska förslag som är väl genomtänkta.

Min fråga är: Kommer man att beakta förslagen från Produktivitetskommissionen?

Anf. 102 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L):

Fru talman! Jag tackar ledamoten Kjell Jansson för frågan.

Strandskyddet är en fråga som verkligen engagerar regeringen, och vi gör allt vi kan för att så snabbt som möjligt lägga fram olika förslag. Det är därför vi inte tog endast den ena färdigutredda delen av det första steg som vi tidigare har informerat om i beaktning utan även tittade igenom alla möjliga och tänkbara utredda frågor som skulle kunna leda till en förbättring av strandskyddet och lade fram dessa. Det är också skälet till att det tog lite längre tid än vad som hade kunnat vara fallet, och detsamma gäller för vår stora strandskyddsutredning.

Vi kommer att lägga fram en stark reformering som på riktigt kommer att kunna ta tag i den här problematiken. Jag, som tidigare också satt som ledamot för Stockholms län, känner mycket väl till hur det här påverkar inte minst vår skärgård. Vi ser fram emot att liberalisera strandskyddet, och vi arbetar så snabbt vi bara kan för att komma upp i den kvalitet vi vill ha. Det handlar om att faktiskt få resultat som är tydliga och som ger den effekt vi vill ha, med mer frihet längs den svenska kusten.

(Applåder)

Musikhögskolan i Piteå

Anf. 103 LINUS SKÖLD (S):

Fru talman! Min fråga går till Johan Pehrson.

Musikhögskolan i Piteå är en del av Luleå tekniska universitet. Den senaste femårsperioden har den fört en tynande tillvaro, och åtta utbildningar har lagts ned. Det handlar bland annat om utbildningar till musikutlärare, danslärare och journalist samt utbildningar inom visuell gestaltning och scenproduktion. Nu föreslås även ljudteknikutbildningen avvecklas.

Frågan har gett upphov till omfattande protester. De som protesterar är givetvis studenter och lärare, men det är också kommunalråden i Piteå kommun. Det är regionen – även det moderata oppositionsrådet i regionen – och kommunförbundet i Norrbotten. Det är branschen, det är näringslivet i Norrbotten och det är kända artister som höjer rösten. Häromdagen sa rektorn för LTU i SVT *Nyheter* att det hela hänger ihop med att pengarna för de konstnärliga utbildningarna inte räcker till.

Är den långsamma nedläggningen av Musikhögskolan i Piteå så att säga en önskvärd utveckling för den här regeringen, eller tänker Johan Pehrson agera?

Anf. 104 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! För regeringen är satsningen på högre utbildning central. Stora förstärkningar har gjorts av STEM-utbildningarna, det vill säga

ingenjörsutbildningar och tekniska utbildningar. Vi har också följt upp detta med satsningar för att förstärka kvaliteten inom hum-sam-området.

Vi vet att prislapparna i dag ofta är högre på den typen av utbildning som Linus Sköld här lyfter fram. Får man säga så, fru talman – Linus Sköld? Jag vill att det ska bli korrekt; man vill ju inte få skäll av talman-nen! Prislapparna är alltså högre, och jag följer det här väldigt noga. Det kan finnas skäl att återkomma till detta. Jag har varit tydlig med att det för satsningar på teknik och vetenskap inom STEM krävs ett fokus även på konsten, och dit hör den utbildning som nu nämns. Låt oss alltså återkomma!

Frågestunden var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.11 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.20, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 15.20.

§ 8 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 januari

UbU7 Studiestöd

Punkt 1 (Förändrade villkor för studiestöd)

1. utskottet

2. res. 2 (MP)

Votering:

183 för utskottet

15 för res. 2

87 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 S, 62 SD, 54 M, 18 V, 20 C, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 2: 1 S, 14 MP

Avstod: 85 S, 1 V, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Monica Haider (S) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Prot. 2024/25:70
13 februari

Frågestund

Punkt 3 (Översyn av studiestödssystemet)

1. utskottet
2. res. 4 (S, V)

Votering:

178 för utskottet

107 för res. 4

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 54 M, 20 C, 15 KD, 14 MP, 12 L, 1 -

För res. 4: 87 S, 19 V, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Punkt 4 (Avskrivning av studielån och examenspremie)

1. utskottet

2. res. 6 (C)

Votering:

244 för utskottet

21 för res. 6

20 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 85 S, 62 SD, 54 M, 15 KD, 14 MP, 12 L, 2 -

För res. 6: 1 S, 20 C

Avstod: 1 S, 19 V

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Mikael Damberg (S) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Fredrik Olovsson (S) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 5 (Studiestartsstöd)

1. utskottet

2. res. 8 (V)

Votering:

178 för utskottet

19 för res. 8

88 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 54 M, 20 C, 15 KD, 14 MP, 12 L, 1 -

För res. 8: 19 V

Avstod: 87 S, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU7 Teknisk översyn av vissa indexeringsbestämmelser på punkt-skatteområdet

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2024/25:70
13 februari

SkU11 Sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Förändrad omfattning på nedsättningen av alkoholskatten)

1. utskottet

2. res. (C)

Votering:

265 för utskottet

20 för res.

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 54 M, 19 V, 15 KD, 14 MP, 12 L, 2 -

För res.: 20 C

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

SoU10 Riksrevisionens rapport om statens arbete med informations-säkerhet i vård och omsorg

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU12 Folkhälsa

Punkt 4 (TBE)

1. utskottet

2. res. 4 (S)

Votering:

164 för utskottet

88 för res. 4

33 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 54 M, 20 C, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 4: 87 S, 1 -

Avstod: 19 V, 14 MP

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Punkt 5 (HPV)

1. utskottet

2. res. 7 (C, MP)

Votering:

250 för utskottet

35 för res. 7

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 54 M, 19 V, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 7: 20 C, 14 MP, 1 -

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Punkt 8 (Hälsosam livsmedelskonsumtion m.m.)

1. utskottet

2. res. 10 (MP)

Votering:

271 för utskottet

14 för res. 10

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 54 M, 19 V, 20 C, 15 KD, 12 L, 2 -

För res. 10: 14 MP

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Punkt 13 (Strategi mot stressrelaterad ohälsa)

1. utskottet

2. res. 15 (SD)

Votering:

224 för utskottet

61 för res. 15

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 1 SD, 54 M, 19 V, 20 C, 15 KD, 14 MP, 12 L, 2 -

För res. 15: 61 SD

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Erik Hellsborn (SD) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 14 (Ungdomsmottagningarnas uppdrag)

1. utskottet

2. res. 16 (V)

Votering:

266 för utskottet

19 för res. 16

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 54 M, 20 C, 15 KD, 14 MP, 12 L, 2 -

För res. 16: 19 V

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

1. utskottet

2. res. 3 (C)

Votering:

265 för utskottet

20 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 54 M, 19 V, 15 KD, 14 MP, 12 L, 2 -

För res. 3: 20 C

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Punkt 8 (Narkotikapolitiken)

1. utskottet

2. res. 9 (SD)

3. res. 10 (V, MP)

Förberedande votering:

65 för res. 9

33 för res. 10

187 avstod

64 frånvarande

Kammaren biträdde res. 9.

Huvudvotering:

189 för utskottet

63 för res. 9

33 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 54 M, 20 C, 15 KD, 12 L, 1 -

För res. 9: 62 SD, 1 -

Avstod: 19 V, 14 MP

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Punkt 14 (Tobak och tobaksfria nikotinprodukter m.m.)

1. utskottet

2. res. 17 (S)

Votering:

196 för utskottet

88 för res. 17

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 SD, 54 M, 19 V, 20 C, 15 KD, 14 MP, 12 L, 1 -

För res. 17: 87 S, 1 -

Frånvarande: 19 S, 11 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Björn Tidland (SD) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Punkt 15 (Tobaksförebyggande arbete m.m.)

1. utskottet
2. res. 18 (V, MP)

Votering:

252 för utskottet

32 för res. 18

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 54 M, 20 C, 15 KD, 12 L, 2 -

För res. 18: 18 V, 14 MP

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 6 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 9 Beslut om ärende som slutdebatterats den 11 februari

KU14 Riksdagens arbetsformer

Punkt 9 (Utredning om oppositionens ställning)

1. utskottet

2. res. 2 (C)

Votering:

265 för utskottet

20 för res. 2

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 87 S, 62 SD, 54 M, 19 V, 15 KD, 14 MP, 12 L, 2 -

För res. 2: 20 C

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Punkt 11 (Riksdagsledamöternas ekonomiska villkor)

1. utskottet

2. res. 3 (V)

Votering:

265 för utskottet

20 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 86 S, 62 SD, 54 M, 20 C, 15 KD, 14 MP, 12 L, 2 -

För res. 3: 1 S, 19 V

Frånvarande: 19 S, 10 SD, 14 M, 5 V, 4 C, 4 KD, 4 MP, 4 L

Joakim Sandell (S) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

§ 10 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde

JuU19 Riksrevisionens rapport om Kriminalvårdens behandlingsverksamhet

Anf. 105 MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! I höstas gjorde Riksrevisionen en genomlysning av hur bostadsbidraget lever upp till sina två riksdagsbundna mål: det familjepolitiska och det bostadspolitiska. När jag läste rapporten blev jag först konstaterad. Riksrevisionen slog fast att det familjepolitiska målet uppnås. Det är en bild som går stick i stäv med den verklighet som möter oss i hela landet, en verklighet där allt fler får allt svårare att klara sitt uppehälle på en heltidslön. Men så läste jag vidare och insåg varför Riksrevisionen kommit till denna slutsats. Eftersom politiken under lång tid har svikit barnfamiljer med låga inkomster har de själva tvingats lösa situationen, och de har gjort det genom att flytta till allt mindre bostäder. När pengarna inte längre räcker till mat kommer en ensamstående mamma inte att sluta betala hyran, men hon kommer att söka sig till ett billigare boende, vilket för det mesta också innebär en mindre bostad. Bostadsbidraget misslyckas alltså fullständigt att nå det bostadspolitiska målet om goda bostäder när familjer med låga inkomster tränger ihop sig i på tok för små bostäder för att klara sitt uppehälle.

Fru talman! Vi kommer att debattera bostadspolitik senare under våren. Men jag kan redan konstatera att efter de tio år som har gått sedan jag började arbeta med bostadspolitik för första gången, då som kommunalråd i Malmö, är fokus fortfarande huvudsakligen på byggande och inte på betalningsförmåga. Under dessa tio år har det byggts hundratusentals nya bostäder. Men betalningsförmågan hos hushåll med låga inkomster har inte ökat, och därmed har situationen för dessa grupper inte förbättrats, snarare tvärtom. Jag ser fram emot att fortsätta denna diskussion längre fram. Men låt oss nu avsluta den debatt om fastighetsrätt som vi pausade före frågestunden.

Fru talman! Om den gröna omställningen i de norra länen ska bidra till starka samhällen krävs ett aktivt arbete för nya bostäder. Förutom att nya bostäder behöver byggas behöver också det dolda bostadsutbudet aktiveras. På många platser i landet finns det bostadshus som står öde och förfaller trots att det finns potentiella bostadsköpare eller hyresgäster. I en del av fallen beror det på att fastighetsägaren köpt fastigheten för att bruka marken eller skogen utan att ha intresse för de hus som finns på ägorna och att de dessutom drar sig för den process en fastighetsombildning kan innebära. Komplicerade regler och ett oförutsägbart utfall gör att många fastighetsägare i stället låter bostäderna förfalla när de inte själva har användning för dem.

Miljöpartiet anser att regeringen bör tillsätta en utredning som ska se över reglerna i fastighetsbildningslagen vad gäller utformningen av kombinations-, jordbruks- och skogsbruksfastigheter i syfte att skapa ökade möjligheter att frigöra mindre fastigheter med bostadshus till försäljning.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 4 i betänkandet.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 februari.)

Civilutskottets betänkande 2024/25:CU10
Ersättningsrätt samt insolvens- och utsökningsrätt
föredrogs.

*Ersättningsrätt samt
insolvens- och
utsökningsrätt*

Anf. 106 ADAM REUTERSKIÖLD (M):

Fru talman! 138 miljarder – det är den totala skulden hos Kronofogden. Det är en ökning med 16 procent sedan förra året. Det har ökat med 36 procent på två år och är en fördubbling på tio år. Man får förstås ta hänsyn till penningvärdet, men viktigt är också att 20 000 personer fler i dag är registrerade hos Kronofogden. Det totala antalet är 430 000 personer. Det handlar ofta om fordonsrelaterade skulder, men det är också vanligt med konsumtionskrediter.

Fru talman! Sveriges ekonomi är i grunden stark. Statens skuldsättningsgrad är förhållandevis låg tack vare en väl planerad och utförd finanspolitik som har tacklat inflationen under de senaste åren, och inflationen är naturligtvis det största hotet mot var och en i Sverige. Konjunkturen är dock fortfarande vikande, och överskuldsättningen är ett växande problem. Ännu fler kan komma att bli inskrivna hos Kronofogdemyndigheten.

Detta betänkande kan delas in i tre olika delar: överskuldsättning hos privatpersoner, skuldsanering och normalbelopp och möjligheten för borgenärer att kräva igen skulder, där även möjligheten för brottsoffer att få ersättning ingår.

Jag vill börja med överskuldsättningen, fru talman.

Hushållens skuldsättning har, som jag sa tidigare, ökat de senaste åren. Skuldsättning i sig är inte dåligt. Det är bra att kunna låna till en bostad eller någonting annat med fast säkerhet. Det problematiska är naturligtvis överskuldsättningen och när individerna tappar kontrollen över sina skulder.

Fru talman! Ett fungerande samhälle måste ha en fungerande finansmarknad. På en fungerande finansmarknad måste det finnas fri konkurrens och fri etablering, inom vissa gränser. Det är samhällets och kanske den här kammarens ansvar och skyldighet att skapa regler för denna marknad som gör det möjligt för finansiella företag att agera, samtidigt som det finns ett skydd för konsumenterna så att de inte försätter sig i situationer som de inte klarar av.

Regeringen har gjort en lång rad saker för att hantera och skydda konsumenterna samtidigt som man bevarar en fungerande finansmarknad. Här följer några exempel.

I början av juli 2023 redovisades betänkandet *Ett förstärkt konsument-skydd mot riskfylld kreditgivning och överskuldsättning*, och den 24 september överlämnade regeringen en proposition till riksdagen med förslag som syftar till att motverka riskfylld kreditgivning och överskuldsättning. Lagändringarna ska träda i kraft den 1 mars 2025.

Propositionen innehåller bland annat förslag på att nuvarande räntetak och kostnadstak ska omfatta fler kreditgivare, utom bostadskrediter. Det samma gäller begränsningen för kreditgivare att ta ut ersättning med anledning av betalningsförsening. Räntetaket ska sänkas från 40 till 20 procentenheter. Begränsningen av möjligheten att förlänga löptiden ska också få ett utvidgat tillämpningsområde och omfatta alla krediter utom bostads-

krediter. Näringsidkare ska vid marknadsföring av alla typer av krediter, utom bostadskrediter och vissa räntefria lån, lämna särskilda upplysningar om att det medför kostnader att teckna en kredit.

Sedan den 1 juli 2014 omfattas snabblåneföretag av tillståndsplikt enligt lagen om viss verksamhet med konsumentkrediter. Dessförinnan var snabblåneföretag enbart registreringspliktiga. Det innebär i praktiken att det inte ställdes några krav på företagets verksamhet.

Snabblåneföretagens lån utmärker sig i flera avseenden jämfört med bankernas. En bidragande orsak till problem med överskuldssättning bland hushåll på den svenska marknaden är den tekniska utvecklingen och en förändring i hur man tar upp lån. Enkel tillgång till lån över internet har ökat under de senaste åren och bidrar till ett osunt konsumtionsmönster. Snabblåneföretagens lån har till dominerande del en avsevärt högre ränta än den ränta bankerna ger.

Fru talman! En annan del av detta betänkande behandlar möjligheterna för borgenärer att få ut sina pengar från den som är skyldig dem pengar. Ett exempel på detta är brottsoffers möjlighet att få ersättning.

Regeringen tillsatte den 22 juni 2023 utredningen Ersättningsregler med brottsoffret i fokus. En del av utredningens uppdrag är att se över reglerna om vårdnadshavares skadeståndsansvar för skador som deras barn orsakar genom brott för att stärka föräldraansvaret.

Utredaren ska även ta ställning till om brottsoffer ska kunna få utmätning av fler slags skadestånd än frihetsberövandeersättning som en gärningsperson har rätt till och som i dag är undantagen från utmätning.

Jag vill också i mitt anförande kort beröra ett område som inte berörs i betänkandet men som ändå rör detta område, och det är konkurslagstiftningen.

Konkurslagstiftningen ses över just nu, och förslaget innebär att tingsrättens roll i processen renodlas och att fler uppgifter flyttas till konkursförvaltaren och tillsynsmyndigheten i konkurser. Samtidigt förenklas processen bland annat genom att åtgärder som i dag kräver inblandning från flera aktörer utförs enbart av förvaltaren eller tillsynsmyndigheten. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 107 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S):

Fru talman! Vi lever i ett samhälle som ska vara byggt på trygghet, rättvisa, jämlikhet och medmänsklighet. Vårt välfärdssystem är något som vi alla ska kunna känna oss trygga i. Men verkligheten ser inte alltid ut som vi vill att den ska göra.

Jag vill lyfta fram tre viktiga områden i betänkandet *Ersättningsrätt samt insolvens- och utsökningsrätt*, där vi socialdemokrater ser att vi kan göra förbättringar i skyddet till våra medborgare.

Fru talman! Det första området är rättsskyddet i hemförsäkringar. Många tar för givet att om man hamnar i en rättslig tvist ska man kunna få ekonomisk hjälp för att försvara sina rättigheter. Men verkligheten är att rättsskyddet inte alltid är tillräckligt för dem som verkligen behöver det, särskilt när det gäller våldsutsatta kvinnor och barn.

Försäkringsbolagen tillämpar regeln att det är möjligt att använda rättskyddet i hemförsäkringen för vårdnadstvister endast om talan väcks i domstol senare än ett år efter en separation eller skilsmässa.

För många av de personer som drabbas av vårdnadstvister innebär det ekonomiska påfrestande som inte alla har råd med. Det är inte ovanligt att den ena parten försöker utnyttja den andra ekonomiskt i en tvist om vårdnad eller att en förälder inte har råd att försvara sina rättigheter i en rättslig process. Det här skapar en ojämlik situation, där den som har bäst ekonomi har ett mycket större skydd medan den som har det svårare blir utan. Det här känns orättvist och oacceptabelt.

Därför föreslår vi socialdemokrater att regeringen omgående ser över möjligheten att stärka konsumenternas rätt till hemförsäkringar med rättskydd som är tillämpliga direkt efter en separation eller skilsmässa utan krav på karenstid. Det skulle ge fler människor ett rättvist skydd och ge dem möjlighet att få en rättvis behandling i domstol oavsett ekonomisk bakgrund.

Fru talman! Det andra området handlar om kreditprövning och de företag som brister i sina bedömningar.

Många får krediter eller lån som de egentligen inte har råd att betala tillbaka. Det kan handla om snabblån, sms-lån eller andra lån som kunden kan ha jättesvårt att betala tillbaka, och de sätts upp utan tillräcklig bedömning av kundens betalningsförmåga. När det går fel och skulderna inte kan betalas får det stora konsekvenser för de drabbade, vilket kan leda till verkställighet hos Kronofogden.

I de här situationerna är det den enskilda individen som får bära hela ansvaret trots att det ofta är företagen som brister i sin kreditprövning och i många fall återkommande beviljar lån när det är uppenbart att låntagaren kommer att ha svårt att betala tillbaka.

Företagen har tillgång till det som behövs för att göra en noggrann bedömning av en kunds ekonomi, men ibland väljer de att bortse från detta för att snabbt kunna sälja sina produkter eller tjänster.

Det är inte rättvist att den enskilda konsumenten får betala priset för företagets slarv eller girighet. Därför föreslår vi socialdemokrater att oseriösa företag som brister i sina kreditprövningar ska stå för en större del av de kostnader som uppstår vid verkställighet hos Kronofogden. Det skulle skapa ett starkt incitament för företag att faktiskt följa gällande regler och genomföra ordentliga och noggranna prövningar innan de beviljar krediter. Det är inte bara ett sätt att skapa rättvisa för den enskilda individen, utan det handlar också om att sätta press på företagen att ta sitt ansvar och arbeta mer etiskt och ansvarsfullt.

Fru talman! Det tredje området är försäkringsbolagens otydliga avtal och prisuppgifter. En av de största utmaningarna för dagens konsumenter är att göra medvetna och avvägda val.

När det gäller djursjukvård, som behöver finnas tillgänglig över hela landet dygnet runt och året runt, krävs det att djurägarna har en tydlig bild av vad som ingår i försäkringarna. I dagsläget ställs olika krav på offentliga och privata aktörer, och priserna för försäkringarna för djursjukvård har skjutit i höjden. Otydlig information och komplexa avtal gör det svårt att förstå vad som ingår. Det kan innebära att konsumenter betalar för något de inte har behov av eller, ännu värre, inte får det skydd de förväntat sig – eller avstår från att teckna försäkring.

Vi vill att det ska vara enkelt för djurägare att i förväg ta reda på vad olika ingrepp kommer att kosta och vilka kostnader som tillkommer vid akutbehandling. Man ska kunna jämföra olika kliniker oavsett om de är offentliga eller privata.

Därför vill vi ställa krav på bättre jämförelseverktyg mellan försäkringsbolag, där flera viktiga parametrar ingår. Det bör även tydligt kommuniceras vad som ingår i försäkringen.

Fru talman! Vi står bakom samtliga våra reservationer men yrkar bifall endast till reservation 9.

Anf. 108 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! För oss kristdemokrater är målet tydligt: Vi vill ha ett samhälle där den som har hamnat i ekonomiska svårigheter får stöd att ta sig tillbaka. Vi tror på en rättvis och medmänsklig skuldrätt där människor inte låses fast i livslånga skulder men där den som lånat ut pengar också får rätt till ersättning. Vi ska ha ett Sverige där ansvar och medmänsklighet går hand i hand, där vi hjälper människor att resa sig men också ser till att ekonomin fungerar rättvist för alla.

I ett rättvist samhälle måste vi ha ett system som balanserar individens frihet med det ansvar vi har gentemot varandra. Insolvens- och utsökningsrätten menar jag är en viktig del av detta system. Den avgör hur vi hanterar situationer där människor eller företag inte kan betala sina skulder och hur vi samtidigt skyddar både den som är skuldsatt och den som har rätt till betalning.

För oss kristdemokrater är det en självklarhet att ekonomiska svårigheter inte får bli en livstidsdom. Vi vill ha ett system som hjälper människor att ta sig ur skuldfällor och komma tillbaka till ett självständigt och värdigt liv. Samtidigt måste rättssystemet vara rättvist och effektivt för att säkerställa att fordringsägare får den ersättning de har rätt till.

Konsumentskyddet måste stärkas så att man inte hamnar i ekonomiska skuldfällor i onödan eller för att man inte kan överblicka de kostnader som skulderna medför.

Det är inte helt nödvändigt, menar vi, att ta sms-lån på natten. De går troligen inte till någon bra investering vid den tiden på dygnet. Det gäller även blankolån som har väldigt höga räntor och avgifter, vilket gör att den enskilde har svårt att betala av själva skulden utan bara betalar ränta år efter år.

Ett kinesiskt ordspråk säger: Att ta ett lån är lätt; att betala tillbaka är svårt. Jag önskar ibland att det vägde mer jämnt mellan de vågskålarna, det vill säga att det var lite svårare att ta ett lån men också lite lättare att betala tillbaka.

Vi måste från statligt håll försöka uppmuntra människor att göra rätt val i den djungel av låneerbjudanden och möjligheter som finns i dag.

Regeringen har inriktat sig på att minska ränteavdraget på blankolån för att ränteavdraget på blankolån ska tas bort helt under 2026. Blankolån är de facto lån som inte har någon säkerhet och därmed utgör en högre risk för den enskilde. Jag tycker att det är rätt av regeringen att inrikta sig på dessa lån, men i en övergångsperiod bör vi vara medvetna om att det blir svårt för den enskilde.

Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna har skrivit i sina motioner att de vill ha en slutlig preskription. Det har även vi kristdemokrater framfört

tidigare. Vi tycker att det ska finnas en slutlig preskription efter 15 år. Då menar vi att den enskilde har gjort vad den kan för att återbetala. Någonstans måste den enskilde få möjlighet att bygga sitt liv, och fordringsägarna måste få möjlighet att gå vidare.

Samtidigt anser vi att man bör göra omvänt när man betalar till Kronofogden och betala först på skulden och sedan på räntan – inte tvärtom, vilket i princip är fallet nu, eftersom många inte orkar betala mer än räntan och därmed är kvar i skuldfällan år efter år.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 109 MATS HELLHOFF (SD):

Fru talman! Inledningsvis vill jag säga att vi givetvis står bakom alla våra reservationer, men för att vinna tid yrkar jag bifall endast till reservation 22. Den handlar om markägares rätt till full kompensation för kostnader till följd av en otillåten bosättning.

En markägare ska aldrig behöva drabbas av kostnader till följd av en otillåten bosättning på sin mark. Detta gäller såväl avgifter till myndigheter som kostnader för till exempel bortforsling, upprepning, städning och sanering av marken.

Vi har under senare år sett hur olika grupper har ockuperat mark eller etablerat bosättningar i form av tält, husvagnar eller skjul på såväl kommunal som privat mark.

En privat markägare som får en otillåten bosättning på sin mark står ensam och har en snårig byråkratisk väg att gå innan en otillåten bosättning kan avhysas. Därefter följer ibland ett omfattande efterarbete för att återställa marken till ursprungligt skick. Kostnader och eventuellt inkomstbortfall drabbar helt och hållet markägaren i fråga.

Vi menar också att markägare som drabbas, utöver rätt till ersättning för sina direkta kostnader, även ska ha rätt till ersättning för utebliven inkomst. Det kan handla om stora summor i inkomstbortfall när markägaren inte kan använda eller bruka marken på det sätt den är avsedd för.

Det händer också att de som valt att etablera en otillåten bosättning tar med sig barn till bosättningen. I de fall barn är inblandade i en otillåten bosättning måste situationen anses vara akut. Barn ska aldrig behöva vistas, bo eller växa upp i en undermålig boendemiljö, och handläggningen av sådana fall måste vara så snabb som möjligt. När det brister i föräldraansvar och det står klart att barn befinner sig i en sådan belägenhet vilar ett stort ansvar på kommuner och de myndigheter som har till uppgift att skydda och tillvarata barns rättigheter att snabbt ingripa.

Fru talman! Föräldraansvaret framhålls inte i tillräcklig utsträckning i dag. Det är dock i första hand föräldrarna som har ansvaret för sina barn – inte förskolan, skolan, fritidsverksamheten, socialtjänsten eller vilken myndighet det nu vara må. Föräldrarna ansvarar i första hand för sina barn.

Under senare år har barn allt oftare dragits in i gängkriminalitet. Gängen utnyttjar underåriga och tvingar dem till exempel att hantera vapen och droger och att genomföra andra grova brott. Jag menar att detta är ett av vår tids och vårt samhälles allvarligaste problem.

Även om det huvudsakliga ansvaret i dessa fall ligger hos de gängkriminella har ändå barnens föräldrar ett ansvar. Enligt vår mening behöver föräldrarnas ekonomiska ansvar utökas, bland annat genom ett tydligare och bredare skadeståndsansvar för de barn som begått brott. Lagstiftningen

måste bli tydligare, och skadeståndsansvaret för föräldrarna bör gälla i fler sammanhang och med en högre ersättningsnivå. I dag är detta skadeståndsansvar begränsat till en femtedel av prisbasbeloppet per händelse, vilket vi tycker är alltför lågt. I dag är en femtedel av prisbasbeloppet mindre än 12 000 kronor.

Fru talman! Den information om skadestånd som finns tillgänglig hos olika myndigheter och som ges till drabbade är ofta otillräcklig. Ett tecken på att så är fallet är de privata företag som via annonser på nätet hjälper människor att söka och få skadestånd och ersättningar som de är berättigade till när de själva inte känner till vilka regler som gäller eller hur man går till väga. Berörda myndigheter bör på ett tydligt och lättillgängligt sätt informera drabbade personer om möjligheter att söka skadestånd och vad reglerna innebär.

Ibland står möjligheter mot varandra. Så är till exempel fallet när ett brottsoffer har en skadeståndfordran på någon som beviljats skuldsanering. Det är, menar vi, orimligt att ett brottsoffer mister hela eller delar av sitt skadestånd på grund av att gärningspersonen beviljats skuldsanering.

Den nuvarande ordningen med en allmän skälighetsbedömning där omständigheterna vid skuldernas tillkomst särskilt beaktas är enligt vår mening inte tillräcklig. Skadeståndsfordringar som grundar sig på brott ska inte kunna omfattas av skuldsanering.

Avslutningsvis, fru talman, anser vi att ersättning till den som varit frihetsberövad inte ska utgå om denne har fällts till ansvar för brott. I dag kan den som varit frihetsberövad få en omfattande ersättning samtidigt som brottsoffer får ett lägre skadestånd. Detta upplevs allmänt som stötande och är inte acceptabelt.

Anf. 110 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V):

Fru talman! De senaste årens snabba prisökningar på basvaror som el, mat och boende har inneburit en ekonomisk påfrestning för landets hushåll. I takt med att de ekonomiska marginalerna har krympt har samtidigt problemen med hushållens skulder ökat.

Mellan januari 2022 och juli 2024 ökade boendekostnaderna i Sverige med så mycket som 26 procent, medan livsmedelspriserna steg med hela 25 procent. För alla hushåll är detta en tuff utmaning, men för dem med redan små marginaler blir situationen ännu mer kritisk. Var tredje svensk uppger sig i dag vara oroad över sin ekonomiska situation.

Konsekvenserna av de ekonomiska påfrestningarna är oroande. Andelen personer i Sverige som lever i materiell och social fattigdom har ökat från 3,5 till 5,5 procent. I går kom även uppgifter från Kronofogden om att 711 barn var med om en vräkning förra året. Det är nästan dubbelt så många barn som för sex år sedan.

Fru talman! Till följd av de ökade levnadskostnaderna har många hushåll tvingats söka sig till snabblån med orimligt höga räntor. En konsekvens av detta är att över 430 000 personer nu är överskuldssatta och att ett av tolv barn i dag har minst en förälder med skulder hos Kronofogden.

För att hantera detta akuta problem behövs det krafttag från politiskt håll. Vänsterpartiet föreslår därför en rad åtgärder för att reducera hushållens överskulder och underlätta för de drabbade att återfå ekonomisk stabilitet.

I vår konsumentträttsmotion föreslår vi bland annat ett förbud mot sms-lån och andra snabbblån samt hårdare krav på kreditprovning för att förhindra att fler hamnar i lånespiraler. Vidare anser vi att skuldsaneringsprocessen behöver kortas från fem till tre år för att ge överskuldsatta en mer hanterbar väg tillbaka till en normal ekonomisk situation. Sådana kortare betalningsplaner i kombination med de två betalningsfria månaderna under sommar och jul skulle särskilt gynna barnfamiljer.

Vi vill även att Sverige gör som Finland och som komplement till skuldsaneringarna inför en slutlig preskriptionstid för skulder, en åtgärd som skulle ge överskuldsatta en möjlighet att påbörja ett nytt liv utan ständigt oro för gamla skulder.

Fru talman! Hushållens överskulder är en allvarlig kris som hotar människors liv och välbefinnande. För att tackla denna fråga krävs åtgärder och stöd till dem som kämpar ekonomiskt samt krafttag mot de oseriösa aktörer som lånar eller har lånat ut till personer som saknar betalningsförmåga. Ingen ska behöva känna sig fångad i en oändlig skuldspiral.

Med detta sagt vill jag yrka bifall till reservation 21.

Anf. 111 MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Mäns våld mot kvinnor är utbrett och tar sig många uttryck. Våldets olika dimensioner samverkar, och det är sällan det fysiska våldet kommer först. I stället föregås det ofta av psykiskt våld och kontroll.

Var är du?

Vart ska du?

Vem ska du träffa?

Jag måste veta var du är. Jag är rädd om dig.

Jag måste veta var du är. Varför skulle du vilja dölja det för mig?

Jag måste veta var du är. Jag kan inte lita på dig, din kärring. Du ska inte springa runt på stan. Om du älskade mig skulle du hålla dig hemma.

Jag skiter i om du är trött. Jag är din man, och om du älskar mig säger du inte nej.

Vem är det du ligger med i stället för mig, kärring?

Vad ska du med pengar till? Du får allt du behöver av mig.

Jag betalar inte ett öre för den där skabbiga katten. Den ska dö.

Du förstår ändå inte detta. Skriv nu på här!

Du är så dum! Försök inte ens läsa det här, din korkade kossa! Skriv på de här papperen nu, annars kommer jag att ta livet av mig. Och jag kommer att ta med mig både dig och barnen. Du kommer att ha blod på dina händer om du inte skriver på nu.

Fru talman! Så kan det låta när våldet trappas upp och breder ut sig – fysiskt våld, psykiskt våld, sexuellt våld, materiellt våld och ekonomiskt våld. Alltför många kvinnor som lyckas ta sig ur en våldsam relation upptäcker att våldet fortsätter – i form av räkningarna som väller in från lån som tagits i hennes namn eller obetalda räkningar som mannen skulle ta hand om, från företag hon aldrig hört talas om men upptäcker att hon står som ägare av eller för bilar hon aldrig sett röken av men nu inte kan betala.

I november tillsatte regeringen en utredning för att underlätta för våldsutsatta kvinnor vid bodelning. Det är en viktig utredning som jag välkomnar, men den är långt ifrån tillräcklig.

Det ekonomiska våldet måste kriminaliseras så att kvinnor som utsätts också kan få hjälp, upprättelse och möjlighet att bygga ett nytt liv. Den

lagstiftning som finns om till exempel bedrägerier räcker inte till när kontexten av våld inte kan vägas in, och alltför många kvinnor tvingas inse att de är målsägande när det kommer till det fysiska våldet – men i det ekonomiska våldet står de ensamma med skuldbördan. Och konsekvenserna drabbar inte bara kvinnorna utan också barnen, ofta under lång tid efter uppbrottet.

Det ekonomiska våldet måste kriminaliseras, men i väntan på detta tar vi fasta på förslaget från Länsstyrelsen i Östergötland om att möjliggöra för skuldsanering i fler fall där kvinnor utsatts för ekonomiskt våld. Jag yrkar därför bifall till reservation 16 i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 februari.)

§ 13 Riksrevisionens rapport om Sis särskilda ungdomshem

Socialutskottets betänkande 2024/25:SoU11
Riksrevisionens rapport om Sis särskilda ungdomshem (skr. 2024/25:40)
föredrogs.

Anf. 112 MARTINA JOHANSSON (C):

Fru talman! Barn och unga har rätt till en trygg uppväxt. Barn och unga har rätt till stöd och omsorg även om föräldraförmågan brister eller om det är ett eget beteende som gör att barnet behöver stöd.

I den bästa av världar får barn och unga, om föräldraförmågan brister, hjälp i ett tidigt skede hemma i sin egen bostad. I vissa fall misslyckas vuxensamhället, och i värsta fall får barnet placeras utanför hemmet. Då är Sis ett av alternativen där barn och unga med störst behov kan få vård och omsorg.

Sis har fått mycket kritik de senaste åren, och kritiken ges fortfarande.

Fru talman! Orsakerna till att kritiken har pågått i många år är att vi under många år har haft en dålig uppföljning av verksamhetens och vårdens innehåll. Lokalerna har varit dåligt underhållna, och det har varit en dålig anpassning till samhällsförändringar. Det här är inte nytt utan har pågått i många år. Flera regeringar har varit ansvariga, och flera riksdagar har inte följt upp verksamheten på ett tillräckligt bra sätt.

Den rapport från Riksrevisionen som ligger på bordet i dag, en rapport från maj 2024, visar på ytterligare kritik när det gäller styrning, uppdrag och innehåll.

Regeringen har svarat med att beskriva och redovisa de åtgärder som har vidtagits. Många av åtgärderna står Centerpartiet bakom – de är bra åtgärder. Men jag undrar ändå om vi får det vi vill ha. Hur följer vi upp att det blir kvalitet för det enskilda barnet eller den unga personen? Hur vet vi att en ung person har förändrat sitt beteende efter att ha fått vård inom Sis?

Fru talman! Jag upplever att vi inte riktigt får svar på frågorna. Vi får svar på vissa parametrar som är lite mer av ett fast värde. Vi får svar på hur många avvikelser som har skett tidigare. Frågan är då om avvikelserna har minskat på grund av att fler dörrar har låsts eller för att vården och behandlingssätten har blivit bättre så att avvikelser inte längre är intres-

santa. Jag önskar att jag visste att detta beror på den förbättrade vården och omsorgen, men jag känner mig inte helt trygg i att det är så.

Jag saknar en uppföljning av kvaliteten i vården. Jag saknar ett gemensamt arbete i riksdagen. Våra barn och unga är faktiskt lika viktiga som arbetet med försvaret eller energifrågorna. Vi i Centerpartiet anser att vi borde genomföra ett gemensamt parlamentariskt arbete som följer upp barns och ungas rättigheter.

Fru talman! Varför är det så viktigt? Jo, för att barnen är vår framtid. Vi måste säkerställa att våra barn får den bästa vården och omsorgen som finns. Jag har en fundering över varför regeringen inte vill lägga större vikt vid årliga kvalitetsuppföljningar. I Centerpartiets följdmotion för vi fram önskemålet att regeringen ska redovisa resultaten av åtgärderna för riksdagen angående uppföljningen av kvaliteten för barnet. Svaret från regeringspartierna i utskottet är att några initiativ inte bör tas. Men det anges inga skäl. Varför vill inte regeringen göra en uppföljning?

I dag hade vi besök av generaldirektören i utskottet, och jag frågade hur man gör för att följa upp om kvaliteten för det enskilda barnet har blivit bättre. Jag fick svaret att intervjuer görs vid in- och utskrivning och att det är få som svarar – men de som svarar är nöjda.

Men jag undrar fortfarande hur man följer upp att vården och omsorgen för den enskilda faktiskt blir bättre. Hur mäter man kvaliteten när barn klagar? Hur går det systematiska arbetet till för att ta emot de klagomål som kommer in till den oberoende klagomålshanteringen?

Fru talman! Centerpartiets följdmotion handlar om att få en årlig uppföljning av kvaliteten, baserad på det enskilda barnets eller den unges verklighet. Jag yrkar bifall till reservation 7.

Anf. 113 MONA OLIN (SD):

Fru talman! Vi debatterar nu Riksrevisionens rapport om Sis särskilda ungdomshem. Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Sverigedemokraterna välkomnar Riksrevisionens granskning. Vi anser att den är ett viktigt bidrag i det pågående arbete som bedrivs i syfte att reformera den statliga barn- och ungdomsvården.

Sis ansvarar för tvångsvård av ungdomar med psykosociala problem och missbruk, men sedan 1990-talet tar de även emot unga som är dömda för grova brott. Detta skapar en bred variation bland de placerade, vilket ställer stora krav på rätt personal och kompetens.

Att Riksrevisionens granskning visar att tvångsvården på Sis särskilda ungdomshem ofta brister i effektiv vård och behandling är ingen överraskning. Detta problem har återkommande belysts i rapporter och granskningar under många år. Förbättringar krävs både inom och utanför Sis. Tvångsomhändertagande är en av samhällets mest ingripande åtgärder, och utan rätt vård och återanpassning ökar risken för återfall i kriminalitet och missbruk, vilket i sin tur leder till stora samhälls- och individkostnader.

Sis har ett brett uppdrag och ska möta barn och unga med varierade behov. Vi ser också att barn och unga med ett allt tyngre vårdbehov och gruppen unga med allvarliga psykosociala och psykiska tillstånd oftare placeras inom Sis verksamhet i dag. Det vittnas om att flera av dessa ungdomar egentligen borde ha placerats inom barn- och ungdomspsykiatri men att kommunerna i sitt arbete inte får in ungdomarna på bup och då i

Prot. 2024/25:70
13 februari

*Riksrevisionens
rapport om Sis
särskilda ungdomshem*

andra hand väljer att placera dem på Sis. En av rekommendationerna som ges är att det behöver tydliggöras vilka målgrupper som ska placeras på Sis.

I utredningen *En översyn av regleringen om frihetsberövande påföljder för unga* konstateras det att brottsligheten har förändrats sedan sluten ungdomsvård infördes. Färre ungdomar begår brott, men de som gör det är mer brottsbelastade och begår allvarigare brott. Användningen av skjutvapen och explosiva varor har ökat liksom dödligt våld kopplat till kriminella nätverk.

Om straffen på grund av detta blir längre blir stöd vid övergången från institution till frihet ännu viktigare för att minska risken för återfall i brott. Det är viktigt att en frihetsberövande påföljd för unga inkluderar stöd i denna övergång. Samhället bör också ha möjlighet att kontrollera att den frigivne följer uppsatta villkor och att kunna ingripa tidigt vid negativ utveckling.

Om kriminalvården tar över ansvaret för dömda ungdomar kan Sis fokusera mer på vård. Vissa av de platser som i dag används för sluten ungdomsvård skulle i stället kunna nyttjas för vårdande insatser. En sådan förändring skulle skapa ett tydligare system där Sis ansvarar för tvångsvård medan en annan myndighet hanterar straffverkställighet för ungdomar som är dömda för allvarliga brott.

Den 25 april ska Utredningen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården för en trygg och kvalitativ vård presentera sitt betänkande. Utredarens uppdrag är att analysera om den statliga barn- och ungdomsvårdens organisation är ändamålsenlig och effektiv samt föreslå hur verksamheten kan organiseras på ett bättre sätt.

Vidare ska förslag lämnas på åtgärder för att stärka barnrätts- och rätts-säkerhetsperspektivet, inklusive insatser för att förhindra våld, och säkerställa att tvångsåtgärder endast vidtas med lagstöd. Utredaren ska också undersöka behovet av en mer effektiv utslussning och eftervård efter placering inom den statliga barn- och ungdomsvården samt ta fram nödvändiga författningsförslag.

Den statliga barn- och ungdomsvården står inför flera svårigheter. Men genom att följa många av de förslag som dessa två utredningar har lagt fram och förhoppningsvis kommer att lägga fram ser vi en framtid där vi genom ett tydligare arbetssätt säkerställer att de olika problembilder som finns hos barn och unga bemöts och behandlas på rätt sätt, på rätt plats och av rätt personal. Då kommer det att finnas möjligheter och förutsättningar att erbjuda barn och unga en trygg och kvalitativ vård.

Anf. 114 NILS SEYE LARSEN (MP):

Fru talman! Det här är mitt första anförande i socialutskottet. Jag ser fram emot att arbeta här. Jag hade tänkt att jag skulle kunna chilla och ta det lite lugnt med att komma hit eftersom jag stod så långt ned på talarlistan, men jag är ganska glad att jag ändå kom tidigt.

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Miljöpartiets reservation 4 under punkt 4 om kompetens.

Riksrevisionens rapport om Statens institutionsstyrelse, Sis, är en viktig granskning som belyser allvarliga brister i vården och behandlingen av samhällets mest utsatta barn och unga. Den kompletterar en lång rad tidi-

gare utredningar och rapporter som har påpekat samma problem: att Sis inte fungerar som det borde.

Situationen är djupt problematisk. Bristerna finns på område efter område. En central faktor som lyfts fram är personalens kompetens. Den är helt avgörande för den vård och behandling som ges. Men enligt Riksrevisionens rapport finns det till och med olämplig personal på samtliga ungdomshem de besökt. Långt ifrån all personal har genomgått de obligatoriska utbildningarna, och ännu färre har fått vidareutbildning i exempelvis kognitiv beteendeterapi eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Konsekvensen är att ungdomshemmen inte kan erbjuda den behandling och det stöd som barnen och ungdomarna faktiskt behöver.

Fru talman! Vårdmiljön är en annan allvarlig brist. Många av de besökta ungdomshemmen är slitna och i dåligt skick.

Vården är dessutom inte tillräckligt individanpassad för att möta varje individs behov, vilket var en av grundtankarna när Sis bildades.

Detta är oacceptabelt. Staten har ett särskilt ansvar för de barn och unga som placeras på Sis. När vi som samhälle tvångsomhändertar barn måste vi vara säkra på att vi kan ge dem den vård de behöver.

Visst görs vissa insatser för att förbättra Sis. På socialutskottets sammanträde i dag fick vi en bra dragning av generaldirektören om det förbättringsarbete de genomför. De har en tuff situation att klara. Vi börjar se en del positiva resultat, men det är långt ifrån tillräckligt.

Riksrevisionen föreslår flera åtgärder för att höja kvaliteten i verksamheten. Även om regeringen har tagit till sig vissa av dessa rekommendationer räcker det inte.

Bristen på kompetent personal är en central del av problemet. För närvarande erbjuds utbildningar inom Sis, men alla tar inte del av dem – inte ens de som är obligatoriska. Det behövs ett rejält kompetenslyft. Statusen för dem som arbetar med dessa unga måste höjas. Hur kan vi attrahera personal med hög kompetens? Hur skapar vi en sund behandlingskultur på Sis-hemmen? Vi vet att bättre utbildad personal leder till färre incidenter och en tryggare vårdmiljö. Därför räcker det inte med de initiativ som regeringen har tagit hittills. Det behövs mer.

Fru talman! Ett förslag som bör lyftas fram är att införa en ny specialistutbildning för socionomer. Flera experter har påpekat att dagens socio-
nomutbildning inte är tillräcklig när det gäller att möta de utmaningar som finns. En specialistutbildning på avancerad nivå med inriktning på exempelvis barn, missbruk och ungdomar skulle ge socionomer de verktyg de behöver för att arbeta på Sis-hemmen och i andra viktiga verksamheter.

Vi måste också se över vilka barn och unga som placeras på Sis.

Riksrevisionen rekommenderar att regeringen ser över målgruppen. Många unga som placeras på Sis har stora behov av psykiatrisk vård eller insatser enligt LSS. Men i stället för att få rätt stöd hamnar de på institutioner som saknar den kompetens och de resurser som krävs. Detta måste förändras. Vi måste säkerställa att dessa barn får den vård de faktiskt behöver.

Fru talman! Sis-hemmen är ofta slutlänken i en lång kedja av insatser, placeringar och vård. Ungdomar hamnar där efter en lång tid av utmaningar och problem. Det är också ett symptom på de större samhällsmisslyckanden som vi har, när vi inte i tillräckligt stor utsträckning kan jobba till ex-

Prot. 2024/25:70
13 februari

*Riksrevisionens
rapport om Sis
särskilda ungdomshem*

empel med de förebyggande insatserna och för att minska segregationen och försöka utjämna de socioekonomiska skillnader som finns.

Man kan exempelvis se i ett av diagrammen i granskningen från Riksrevisionen hur just de som är placerade i Sis-hem väldigt markant skiljer sig från resten av befolkningen när det gäller faktorer som ligger på föräldrarna, såsom föräldrarnas inkomstnivå och utbildningsnivå och en massa annat.

När vi misslyckas med våra barn och ungdomar riskerar det såklart att fortsätta i en förödande och destruktiv spiral. Den måste brytas, och det krävs mycket mer än att bara förbättra situationen på Sis-hemmen. Det tror jag är viktigt att komma ihåg.

Vi i Miljöpartiet har länge tryckt på vikten av förebyggande insatser, vikten av socialtjänstens arbete och vikten av att jobba tillsammans inom skola, vård och omsorg. Vi har även framhållit civilsamhällets roll för att hjälpa barn, så att de inte börjar hamna fel.

Miljöpartiet anser därför att det måste satsas mer på förebyggande insatser. Tidiga insatser kan som sagt vara avgörande för att unga personer inte ska hamna i kriminalitet eller situationer som leder till tvångsplaceringar. Därför föreslår vi 1 miljard kronor till brottsförebyggande arbete och 1 miljard till socialtjänsten för att den ska kunna utföra sitt arbete på bästa sätt.

Anf. 115 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Statskontoret, Barnrättsbyrån, Arbetsmiljöverket, Inspektionen för vård och omsorg och Riksrevisionen – alla är de aktörer som har granskat Statens institutionsstyrelse, Sis, och som har riktat allvarlig och omfattande kritik mot myndigheten. Kritiken och larmen har också under lång tid hörts härifrån riksdagens talarstol.

Moderaterna och jag personligen har hört till de vassaste kritikerna mot myndigheten men framför allt mot tidigare regeringars oförmåga och dessvärre också ovilja att agera utifrån bristerna och kritiken. Det vilar ett mycket tungt ansvar på tidigare rödgröna regeringar för de helt oacceptabla brister och rena missförhållanden som funnits inom Sis. Tidigare regeringar har visat direkt underlåtenhet. Tidigare regeringar har misslyckats i sin styrning av Sis och har negligerat myndighetens skriande behov av bättre förutsättningar för att kunna axla sitt uppdrag på ett bra sätt.

Fru talman! Sis är också i dag, vilket Riksrevisionens rapport visar, en myndighet vars verksamhet dras med allvarliga brister. En viktig skillnad mot tidigare är dock att vi nu äntligen har en regering som agerar kraftfullt för att öka tryggheten, säkerheten och kvaliteten inom Sis. Äntligen har vi en regering som både akut och långsiktigt tar tag i de många både allvarliga problem och stora utmaningar som Sis och hela den sociala barn- och ungdomsvården i stort dras med.

Moderaterna och regeringen, med socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall i spetsen, vill ge den statliga barn- och ungdomsvården en verklig nystart. Därför tillsattes den 1 februari i fjol en särskild utredning med uppdrag att se över den statliga barn- och ungdomsvårdens uppdrag och organisation.

Sis av i dag kommer inte att finnas kvar. Morgondagens statliga barn- och ungdomsvård ska ha ett stärkt vårdande uppdrag med bättre möjligheter att ge berörda ungdomar det de behöver: trygg och högkvalitativ

vård, skola och behandling. En viktig del av det reformarbete som är påbörjat handlar om att flytta ansvaret för ungdomar dömda för allvarliga brott från Sis till Kriminalvården. Sis har därför fått i uppdrag att förbereda utfasningen av sluten ungdomsvård. Samtidigt har Kriminalvården fått i uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda ungdomsavdelningar för unga i åldern 15–17 år som döms för grov brottslighet.

Parallellt med det långsiktiga reformarbetet, där utredningen om framtidens statliga barn- och ungdomsvård är helt central, arbetar regeringen intensivt här och nu för att åtgärda akuta brister och problem, för att öka antalet platser, för att säkra tryggheten och säkerheten på ungdomshemmen och för att höja kvaliteten i vården. Konkret har regeringen bland annat höjt anslagen till Sis och på olika sätt stärkt styrningen av myndigheten.

Instruktionen till Sis har i flera delar förändrats och skärpts. Bland annat har det i en ny målbestämmelse tydliggjorts att Sis ska svara för att de barn och unga som man vårdar får en god, ändamålsenlig och rättssäker vård som ger bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan missbruk, kriminalitet och annat socialt nedbrytande beteende.

Myndigheten har också fått flera konkreta regeringsuppdrag. Jag vill särskilt lyfta fram de uppdrag som har getts i syfte att förbättra vården. Bland dessa förtjänar uppdraget om en satsning på högkvalitativ vård för flickor ett särskilt omnämnande, liksom uppdraget att stärka möjligheterna för barn att framföra klagomål till någon som de inte är i beroendeställning till.

Fru talman! Denna liksom tidigare debatter om Sis fokuserar på brister och problem. Det är helt i sin ordning. Samtidigt är det viktigt att understryka att Sis uppdrag är otroligt svårt och komplext liksom att mycket av verksamheten inom Sis faktiskt fungerar bra. Jag har varit runt och besökt många av Sis ungdomshem och LVM-hem, alltså hem där vuxna tvångsvårdas för allvarligt missbruk. Under mina besök har jag mött otroligt många duktiga och engagerade medarbetare som verkligen gör sitt yttersta för att Sis ska leva upp till sin vision om att skapa plats för förändring.

För att Sis och dess medarbetare ska kunna lyckas med sitt uppdrag krävs att vi politiskt skapar rätt förutsättningar. Därför har regeringen under mandatperioden lagt fram flera propositioner med viktiga lagändringar som vi här i riksdagen sedan har fattat beslut om och som har gett Sis bättre förutsättningar att upprätthålla säkerhet och trygghet.

Vi har i denna kammare också fattat beslut om att ge Sis bättre ekonomiska förutsättningar. I fjol fick Sis ökade anslag för att höja vårdkvaliteten och tryggheten på de särskilda ungdomshemmen. Även i år och nästa år förstärks anslagen för att stärka vårdkvaliteten. Det handlar mer konkret om satsningar på kompetens och differentierad vård. Ungdomarna som vårdas inom Sis har väldigt olika utmaningar och behov. Det krävs därför ökad differentiering, vilket dock ska sägas är utmanande när placeringarna på Sis ökar. Antalet unga som döms till sluten ungdomsvård har ökat kraftigt.

Fru talman! Också platsbristen är något som regeringen arbetar hårt för att lösa. Anslagen till Sis har höjts för att möjliggöra fler platser. Regeringen har även tillsatt en samordnare som ska lämna förslag på hur fler platser i familjehem, HVB, stödboenden och särskilda ungdomshem kan skapas.

Men lösningen på platsbristen inom Sis är inte bara att öka antalet platser inom myndigheten. Än viktigare är att arbeta förebyggande för att långsiktigt minska behovet av placeringar inom den statliga ungdomsvården.

Den nya socialtjänstlagen, som regeringen precis lagt fram en proposition om, är en historiskt viktig reform för att stärka socialtjänstens tidiga och förebyggande arbete.

I den bästa av världar skulle inget barn och ingen ungdom behöva placeras inom Sis. Till dess måste arbetet fortsätta för att åtgärda brister och för att höja kvaliteten i vården vid Sis särskilda ungdomshem.

Anf. 116 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med om mycket som ledamoten Johan Hultberg sa. Men det finns saker och ting där jag känner att jag absolut inte riktigt är med på banan.

Saken är den att tillströmningen av barn och unga fortfarande ökar när det gäller rekrytering. Då kan man kanske fundera på andra åtgärder än Sis.

Det behövs en skola och en förskola som håller ihop. Det behövs barn- och ungdomspsykiatri som är fungerande. Det är den inte nu. Det behövs så mycket annat som vi i dag inte kan ge de familjerna på grund av resursbrist. Om man skulle börja väldigt tidigt skulle inte tillströmningen till Sis vara så stor som den har varit.

Psykiatrin är en fråga som verkligen är under isen. Det har den i och för sig varit länge och inte bara nu. Där behövs det helt andra muskler för att rycka upp den.

Likadant är det med skolan. Det behövs otroliga insatser. Det förstod vi i dag efter den dragning vi fick av Statens institutionsstyrelse. Det visar sig att 95 procent av de barn som är inskrivna på Sis inte har en nivå som är okej. I vanliga fall är det 5 procent. Det är en vansinnig skillnad.

Då undrar man: Behövs det inte väldigt förstärkta resurser i skolan på ett helt annat sätt för att tidigt upptäcka de barn som far väldigt illa?

Precis som ledamoten sa behövs det också en annan typ av utbildad personal med ordentlig utbildning, ordentlig metodutbildning och så vidare. Så ser det inte ut i dag.

Ser ledamoten att det kommer att lösas under de närmaste tio åren?

Anf. 117 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Först och främst kan man konstatera att den enorma rekryteringen av unga in i de kriminella gängen är ett enormt misslyckande för samhället.

Det gäller inte minst för tidigare regeringar som inte har förmått att se till att få ett bra förebyggande arbete på plats. De bär ansvaret för en till stora delar misslyckad integrationspolitik och för att vi har lämnat alldeles för många barn utan fullständiga betyg i skolan.

Nu har vi en regering som steg för steg försöker att laga de allvarliga hålen och åtgärda bristerna och luckorna i det svenska välfärdssamhället. Den försöker att få på plats en helt ny socialtjänstlag som ger socialtjänsten möjlighet att gå in och tidigt jobba förebyggande.

Vi ser till att lägga om skolpolitiken så att vi tidigt fångar upp barn och unga som inte lär sig tillräckligt. Alla ska till exempel få tillgång till lovskola och annat.

Jag håller verkligen med ledamoten Rågsjö om att det är otroligt viktigt att vi stärker psykiatrin och gör den mer tillgänglig. Vi ska också se till att avlasta barn- och ungdomspsykiatrin. Den är tänkt att vara en specialistfunktion men får i alldeles för stor utsträckning hantera all form av psykisk ohälsa när det gäller barn och unga.

Därför är det viktigt att vi till exempel stärker elevhälsan. Det är någonting som regeringen arbetar hårt med just nu. Det finns till exempel med en särskild elevhälsogaranti i Tidöavtalet.

Jag delar uppfattningen att om vi långsiktigt ska minska behovet av placeringar inom Sis krävs det att vi har en stark arbetslinje, att fler barn får se sina föräldrar gå till arbetet, att vi har en bättre fungerande psykiatri och en bättre fungerande skola. Det krävs att vi har en socialtjänst som tidigt kan agera innan de små problemen har blivit stora.

Det arbetar den regering som jag står bakom oförtrutet för varje dag. Det kommer vi att fortsätta att göra tills vi har en helt annan situation i Sverige.

Anf. 118 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Det märks att det är valrörelse snart, säger jag lite cyniskt.

Vi har en arbetslöshet på 10 procent. Vilka föräldrar kommer inte att drabbas av den? Vi har en skola som verkligen inte fungerar och inte heller kommer att fungera under den här mandatperioden. Det krävs helt andra resurser.

Det är så mycket som inte fungerar. Det finns också en barnfattigdom, och antalet vräkningar av barn ökar alarmerande. De ökar enormt. Det är också frågor som man måste ta tag i.

Det är jättebra att vi får en ny socialtjänstlag. Det tycker väl alla i den här salen. Men sedan gäller det också att fylla den på riktigt så att det blir ett förebyggande arbete och att det blir metodiskt.

Förebyggande arbete kan vara vad som helst. Det kan vara att du och jag har föredrag i skolan. Sedan kallar vi det för förebyggande arbete i vår förening eller vårt bolag som vi har bildat.

Det finns evidens på förebyggande arbete. Jag vill se att det blir förebyggande arbete på riktigt. Det ska finnas människor ute i närsamhället, som exempelvis fältassistenter och så vidare som det fanns för väldigt länge sedan. Det låter som att det var i urtiden. Det krävs resurser för det.

Det kanske är så att man får ge mer resurser till välfärden än till skattesänkningar, vad vet jag, för att minska antalet barn på Sis. Det gäller att se till att barn i Sverige får det som barn i Sverige behöver för att exempelvis kunna gå ut skolan med betyg. Det är något som är absolut basic för att inte hamna snett.

Det här kommer vi att tala mer om. Men när det gäller Sis och de barn som är där hoppas jag att de kan få en bättre vardag och att den vård de får där blir på riktigt.

Anf. 119 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Det är tydligt att utvecklingen inom Sis går åt rätt håll. Vi hade en dragning av generaldirektören i utskottet i dag, och väldigt mycket går åt rätt håll.

Det betyder inte att allt är bra, verkligen inte. Det finns ett stort arbete kvar att göra för att höja kvaliteten, säkerheten och tryggheten på Sis.

Som jag nämnde i mitt anförande tycker vi moderater att hela den statliga barn- och ungdomsvården behöver en nystart på riktigt. Sis av i dag ska inte finnas kvar. Vi ska ha någonting nytt och bättre. Det är därför den utredning som nu pågår och som ska presenteras senare i vår är så viktig.

När det gäller den nya socialtjänstlagen vill jag ändå understryka någonting. Ledamoten Rågsjö sa att förebyggande arbete kan vara vad som helst. Det som är så viktigt och bra med den nya socialtjänstlagen är att vi ställer krav på att man faktiskt ska jobba utifrån evidens och beprövad erfarenhet.

Det är någonting som inte har varit tydligt i den nuvarande socialtjänstlagen. Nu blir det inte så att det förebyggande arbetet kan vara vad som helst. Det blir krav på att det ska utgå från evidens och beprövad erfarenhet. Det är bra och viktigt. Det är så vi bygger en stark, välfungerande socialtjänst som kan leverera resultat.

Vi fyller också socialtjänstens verktygslåda med fler och bättre verktyg. Vi ser till att koppla den nya socialtjänstlagen till 10 miljarder för att kunna genomföra en satsning på stärkt bemanning och kompetens men också för att kunna utveckla det brottsförebyggande arbetet under åren framåt.

Vi ger också socialtjänsten nya och andra verktyg. Den så kallade mellantvångsutredningen är jätteviktig för att vi ska täppa till det stora gap som finns inom socialtjänsten mellan insatser som totalt bygger på frivillighet och insatser med väldigt långtgående befogenheter och inskränkningar. Det gäller till exempel när vi placerar barn på Sis eller på ett annat ungdomshem.

I det gapet krävs det andra verktyg. De ger vi nu socialtjänsten. Vi ger också föräldrar bättre förutsättningar att ta emot hjälp. Ett förslag i utredningen handlar om att man ska kunna ha föräldrapenning för att kunna ta emot hjälp och stöd. Vi jobbar med att både stödja föräldrar och stödja socialtjänsten.

Anf. 120 LINA NORDQUIST (L):

Fru talman! Föräldrar har ett stort ansvar, och de ska ha ett stort ansvar. Men om de inte räcker till eller maktar med eller om en ung person har så stora problem att det är nödvändigt med tvångsvård måste samhället gå in. Det sker först med stöd och hjälp och i värsta fall genom att förvaltningsrätten beslutar att samhället ska ta över ansvaret för barnet.

Sis särskilda ungdomshem skiljer sig från andra HVB-hem genom att de har särskilda befogenheter vad gäller tvångsmedel. Vårdformen skapades från början med inriktning på framför allt äldre tonåringar med missbruk, beroende och kriminalitet men har under åren använts även för betydligt yngre personer. Det handlar om 12- och 13-åringar, och någon gång så unga barn som 8-åringar som skadar andra eller sig själva så allvarligt att de ibland riskerar att inte ens överleva.

Det här gör att det blir otroligt viktigt att vården är rätt och att vi tar hand om samhällets mest utsatta barn på ett klokt och omtänksamt sätt och med kunskap. För ett år sedan beslutade regeringen om en reform av den statliga barn- och ungdomsvården. Någonting nytt och bättre behövs. Utredningen pågår nu; reformen är sjösatt. Det här är jätteviktigt.

Man kan tycka att det borde ha hänt för länge sedan, och det tycker jag också. Men nu är det äntligen på väg. Nu ska ungdomsvårdens vårdande

uppdrag stärkas. Varje ung människa ska ha trygg och kvalitativ vård och skola. De ska få den behandling de behöver. Uppdraget redovisas senare i vår.

Fru talman! Därutöver har en särskild utredare fått i uppdrag att föreslå åtgärder för att stärka barnperspektivet vid vård enligt LVU. Utredaren har också fått i uppdrag att se vägar att öka sakkunskapen i ärenden om vård enligt LVU. Alla vet att våra utredningar behövs. De stora reformerna behövs.

Men barn vårdas på Sis här och nu, och i väntan på den reform som dessa unga människor verkligen behöver har regeringen beslutat om flera ändringar i instruktionen för Statens institutionsstyrelse. Det handlar bland annat om en ny övertydlighet, fru talman, när det gäller att myndigheten ska säkra att de barn och unga som vårdas får en god, ändamålsenlig och rättssäker vård så att de har en chans att få ett fungerande liv – utan att må dåligt, utan att skada andra och utan att skada sig själv.

Dessutom har regeringen säkrat metodstöd som ska säkerställa en rätts-säker tillämpning av Sis särskilda befogenheter. Varje barn som placeras på Sis ska kunna framföra klagomål till någon som de inte är i beroendeställning till. Ni hör ju – det här borde ha varit självklart för länge sedan!

Unga flickor har historiskt sett hamnat allra mest i kläm på Sis, och regeringen har gjort särskilda satsningar på just vården av flickor.

Det är sorgesamt att detta inte har funnits på plats tidigare. Men nu händer det. Barnen ska vara trygga och säkra. Det gäller både de barn som finns i dag på de statliga ungdomshemmen och de barn som kommer att behöva statens och samhällets stöd framåt i tiden.

Placerade barn och unga ska få tillgång till en god hälso- och sjukvård och tandvård och en obruten skolgång. Deras skolresultat ska följas. Vi vet att en avklarad skolgång är ett vaccin mot det allra mesta lidandet senare i livet.

Fru talman! Det handlar helt enkelt om att varje barn ska ha en ljus framtid – både de som vårdas i dag och de som kommer att behöva stödet i framtiden.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag, och jag är väldigt glad över det arbete som nu genomförs.

Anf. 121 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Statens institutionsstyrelse får ta hand om det som samhället har misslyckats med. I dag har vi fått höra att 95 procent av de barn och unga som finns på Statens institutionsstyrelse har bristfällig skolgång, jämfört med 5 procent av den övriga befolkningen. Vi vet hur mycket skolan betyder. Förmodligen har det varit så här väldigt länge, och man kan fundera på varför det har hänt så lite.

Samhället väntar alltför länge med att fånga upp de här barnen. De kan inte bara dyka upp som 15-åringar, utan de har funnits i förskolan, skolan och barnpsykiatri. Föräldrarna hade behövt stöd, och så vidare. Vi kan alla konstatera att samhället har väntat för länge och väntar för länge. Om man rustar ned välfärden ser man till slut inte barnen. Det förebyggande arbetet får sättas åt sidan i en välfärd som blir mer anorektisk.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att Sis inte når målen med verksamheten på de särskilda ungdomshemmen och att barn och unga som placeras på de särskilda ungdomshemmen inte får en effektiv vård och

Prot. 2024/25:70
13 februari

*Riksrevisionens
rapport om Sis
särskilda ungdomshem*

behandling. Det är väldigt illa, när man dessutom tänker på att de här barnen kostar. Nu låter jag som värsta högerspöket, men det kostar ganska mycket att ha barn och unga placerade på Sis-hem. Därför kan man förvänta sig att de också ska få någonting.

Men det är inte bara Statens institutionsstyrelse som ska lastas, utan vi ska också lasta de kommuner som – ursäkt det slafsiga uttrycket – dumpar barn och sedan inte har någon plan för vad som ska göras därefter. Detta är fullständigt förödande, och det har pågått ganska länge. Jag har sett det på nära håll.

Riksrevisionen anser att Sis uppdrag är otydligt formulerat såväl i instruktion som i lagstiftning. Mycket är på gång nu, och det är jättebra. Det handlar också om vilka målgrupper Sis ska ta emot. När vi i dag lyssnade på generaldirektören för Sis fick vi höra om flickor som psykiskt mår väldigt dåligt. Det är uppenbart att dessa flickor, som har ett extremt självskadebeteende, borde vara närmare psykiatri och inte hamna på Statens institutionsstyrelse.

Riksrevisionen har i sin granskning noterat att det inte finns några riktlinjer eller motsvarande där det tydligt framgår när ett barn eller en ungdom ska vårdas på ett särskilt ungdomshem, få psykiatrisk tvångsvård och så vidare.

Vi anser att regeringen bör se över frågan om kompetenslyft. Vi tycker precis som Miljöpartiet att det är viktigt. Mycket görs, men mer måste göras. Riksrevisionen föreslår att Sis ska säkerställa att personalen får rätt kompetens för att bedriva vård och behandling på ett effektivt sätt utifrån barnens och ungdomarnas behov. Det här kommer förstås också att kosta budgetmässigt.

Vi anser dock att regeringen bör ta ytterligare initiativ för ett rejält kompetenslyft på området. En kompetenshöjning är helt nödvändig oavsett hur verksamheten kommer att se ut i framtiden och hur vi kommer att organisera Statens institutionsstyrelse och boende för den här typen av barn.

Jag yrkar därför bifall till reservation 4.

Anf. 122 GUSTAF LANTZ (S):

Fru talman! Ett bra sätt att mäta hur väl ett samhälle fungerar är att se på hur det behandlar sina sköraste individer. Det är därför sorgligt att läsa Riksrevisionens skarpa kritik mot att Sis inte når målen med verksamheten på de särskilda ungdomshemmen. Riksrevisionen konstaterar oinlindat att barn och unga som placeras på särskilda ungdomshem inte får en effektiv vård och behandling.

Det ska mycket till innan samhället gör något så ingripande som att omhänderta ett barn. Det ska ännu mer till innan samhället låser in ett barn. Innan det händer har mycket havererat. Den omsorg och det stöd som ska finnas runt ett barn har inte funnits. Inte sällan kommer barnen från familjer eller miljöer med sexuella övergrepp, våld eller missbruk.

Det är en extremt utsatt situation att vara placerad hemifrån i en låst miljö. När så sker vilar ett tungt ansvar på samhället att ge barn och unga en vård och behandling som kan göra framtiden ljusare för barnet.

Fru talman! Det måste finnas ett tydligt uppdrag för en sådan angelägen uppgift. Det gör det inte i dag, enligt Riksrevisionen. Det finns en otydlighet i instruktionen till myndigheten, men även i lagen.

Frågor som enligt Riksrevisionen hänger i luften är vilka målgrupper Sis ska ta emot och vad man ska erbjuda för vård och behandling. Det råder alltså oklarheter kring vilka som ska bo på ett Sis-hem och vad som ska hända med dem där. Själva kärnan i verksamheten är ju att man har ett uppdrag. Den rådande situationen är oacceptabel.

Riksrevisionen konstaterar att det inte finns några riktlinjer eller motsvarande där det tydligt framgår när ett barn eller en ungdom ska vårdas på ett särskilt ungdomshem, få psykiatrisk tvångsvård eller få insatser enligt LSS i situationer när alla dessa insatser kan vara aktuella.

Många tjejer och killar med riktigt svåra självskadebeteenden sitter i dag inlåsta på Sis-hem. Vissa av dem tar varje möjlighet att försöka ta sitt liv. Dessa barn och unga borde få vård inom psykiatri. De behöver en mycket intensiv vård med hög personalbemanning snarare än en låst miljö. Barn ska inte bara överleva utan även leva.

Om regeringen ändå bedömer att denna grupp ska vara kvar på Sis-hem måste den specialiserade sjukvården beredas plats inom Sis på ett helt annat sätt än i dag. Det konstaterar också Riksrevisionen i sin granskning.

Fru talman! Regeringen har tillsatt utredningar som berör den svenska ungdomsvården, och de kommer inom kort att redovisa sina uppdrag.

Jag hoppas verkligen att den kritik som Riksrevisionen har riktat tas om hand i de förslag som är att vänta. Inte minst bristen på sakkunskap i ärenden och mål om vård enligt LVU är en sak som riskerar att drabba enskilda barn hårt. Det är därför angeläget att det införs en reglering som säkerställer denna kompetens så snart som möjligt.

Jag och mitt parti kommer att följa regeringens arbete mycket noga och återkomma med förslag om det finns skäl för det.
(Applåder)

Anf. 123 CHRISTIAN CARLSSON (KD):

Fru talman! Riksrevisionen anser att Sis uppdrag är otydligt formulerat vad gäller både vilka målgrupper Sis ska ta emot och vad Sis ska erbjuda för vård och behandling. Låt mig först säga att detta är relevant kritik.

Till Sis särskilda ungdomshem kommer i dag barn med vitt skild problematik. Det handlar om unga flickor med psykisk sjukdom och allvarligt självskadebeteende, unga missbrukare och tungt kriminellt belastade personer.

För många av barnen är det helt avgörande att de hanteras på rätt sätt för att de inte ska utgöra en fara för sig själva eller andra. Det är därför problematiskt att Sis inte har varit rustad för att hantera sina vitt skilda målgrupper. Särskilt illa rustad har man varit med tanke på den dramatiska ökningen av barn som är tydligt kriminellt belastade eller avtjänar sina straff på Sis. När det gäller de sistnämnda handlar det om en fyrdubbling på två år.

Det har också rapporterats om helt andra typer av missförhållanden på Sis-hem. Unga flickor har utsatts för våld och sexuella övergrepp av såväl personal som andra intagna. Inte minst handlar det om att de barn och ungdomar inom Sis som har psykiska besvär heller inte har fått tillgång till det stöd eller den vård och behandling som de behöver och har rätt till, mycket beroende på att samarbetet mellan Sis, regionerna och barn- och ungdomspsykiatri har fungerat alldeles för dåligt.

Det har nu påbörjats ett viktigt förändringsarbete inom Sis, och det tycks ge goda resultat. Exempelvis ser vi att antalet avvikelser från boenden har minskat med 50 procent de senaste fem åren. Men missförhållandena på Sis-hem har varit allvarliga länge, och vi måste kunna säkerställa tryggheten för de tusentals barn och unga som befinner sig inom den statliga barn- och ungdomsvården.

Det var mot denna bakgrund som vi vid regeringens presskonferens i februari förra året meddelade att en utredning skulle tillsättas för att skapa förutsättningar för en reformering av den statliga ungdomsvården i grunden. Utredaren ska särskilt överväga om det finns behov av ytterligare differentiering och hur vården och det vårdande uppdraget kan stärkas.

Fru talman! Min bedömning är att regeringens historiska och genomgripande arbete på detta område i kombination med redan pågående utredningsarbete och aviserat utredningsarbete, exempelvis en central in- och utskrivningsfunktion för de särskilda ungdomshemmen, svarar upp mot Riksrevisionens kritik på ett mycket bra sätt.

Mot denna bakgrund yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 124 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Tack, Christian Carlsson, för anförandet!

Som jag sa i mitt anförande är Centerpartiet överens med regeringen när det gäller många av de åtgärder som den har vidtagit för att förbättra situationen inom Sis, för vi vet alla att verksamheten där behöver förbättras.

Det som jag och Centerpartiet saknar är dock hur vi ska veta att det faktiskt blir bättre. Vi har alla samma ambition: att vården av och omsorgen om våra mest skyddsvärda personer ska bli bättre, men hur vet vi att det blir så?

Utgångspunkten för Centerpartiets följdmotion när det gäller rapporten var att vi ville att regeringen skulle återkomma om att kvaliteten för den enskilda individen ska följas upp årligen. Även om jag står bakom de åtgärder som vidtagits vet jag inte om de faktiskt ger det som vi är ute efter.

I svaret om följdmotionen står det att utskottet inte är berett att ta något initiativ i frågan, men där står ingenting om varför. Varför, ledamoten Christian Carlsson, vill regeringen inte göra en kvalitetsuppföljning baserat på de åtgärder som vidtagits och som vi ser faktiskt gör skillnad för det enskilda barnet?

Anf. 125 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik:

Fru talman! Låt mig först ta fasta på det positiva i att vi trots allt är ett enigt utskott. Vi värderar dessa frågor högt och vill verkligen arbeta och anstränga oss för att förbättra situationen för barnen och ungdomarna på de särskilda ungdomshemmen.

Det är ett arbete som har bedrivits under lång tid, och det är glädjande med den positiva förändring vi nu ser inom Sis i dag och med alla de initiativ som handlar om att ta fram en ny typ av ungdomsvård framöver.

Självfallet behöver man följa upp reformer och vilka resultat olika typer av myndigheter och verksamheter kan leverera. Där, skulle jag säga, finns det en stor brist inom den sociala sektorn i stort.

Vi har en ny socialtjänstlag på gång där vi pratar just om vikten av att det är evidensbaserat och att det går att följa upp. Vi håller på att ta fram ett socialtjänstdataregister för att man ska kunna följa ärendena och utvärdera effekten. Det är ett underbeforskat område, så där finns mycket att göra.

Jag har ingen annan uppfattning än att regeringen kommer att behöva följa utfall och effekt även av Sis arbete, men vi ser inget behov av något tillkännagivande från riksdagen. Vi känner oss helt trygga med att regeringen avser att följa upp sina reformer och Sis arbete.

Anf. 126 MARTINA JOHANSSON (C) replik:

Fru talman! Jag kan bekräfta det goda arbete framåt som vi alla gör. Under den förra mandatperioden drev vi kristdemokrater och centerpartister tillsammans på den dåvarande regeringen när det gäller detta arbete.

Jag har också alltid pratat mycket om evidensbaserat och hur vi följer upp och så vidare, så där är vi överens. Men återigen: Vi vidtar olika åtgärder, men vi utvärderar inte vad de faktiskt får för effekt för det enskilda barnet innan vi vidtar fler. Risken finns ju att vi med goda intentioner skapar olika åtgärder som i slutändan inte ger det vi faktiskt vill ha.

Jag tycker att det är en brist att vi på en fråga till generaldirektören om hur man följer upp kvaliteten kring det enskilda barnet inte fick svar på hur man jobbar med det i vardagen utan bara att man baserar det på ett inskrivningssamtal och ett utskrivningssamtal. Det händer ju så mycket däremellan. Jag hoppas verkligen att det sker ett annat kvalitetsarbete och en annan uppföljning än vad vi fick redovisat.

Vi kan mäta antalet avvikelser, alltså hur många som väljer att rymma från våra institutioner. Det har minskat. När det gäller personer som är dömda och avtjänar straff på Sis har det inte skett några rymningar alls de senaste åren. Det är väldigt bra, men – som jag sa i mitt anförande – beror det på att dörrarna är låsta på ett bättre sätt eller på att vården och omsorgen blivit bättre? Jag tycker att det är ganska stor skillnad. Jag vill känna trygghet i att det handlar om att vården och omsorgen blivit så mycket bättre att färre personer vill avvika.

Anf. 127 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag ser ingen anledning att förlänga debatten utan tar fasta på att regeringen naturligtvis måste följa Sis kvalitetsarbete och hur deras förändringsprocess fortskrider. Sis behöver ha ett kvalitetsarbete som även innebär uppföljning av resultaten av placeringarna och de behandlingar och insatser som sätts in. Det är vi överens om. Låt oss se till att det händer! Vi ska fortsätta jobba i den riktningen.

För mig är det självklart att man måste bedriva uppföljningsarbete, men jag ser inte att vi behöver göra ett tillkännagivande om det i dag. Det är skillnaden. Men vi är överens om att uppföljning ska göras, för det förtjänar de här utsatta barnen. De behöver trygghet och har också rätt till vård och behandling som kan göra deras tillvaro bättre. Det är det vi jobbar för tillsammans framåt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 februari.)

Anf. 128 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! I valet nästa år kommer den unga generationen som röstar att ha levt mer än halva livet i ett Sverige med en moderat statsminister. Det är ett Sverige där man kan välja sin vårdcentral, där man kan besöka apotek som finns på fler platser och som har längre öppettider än tidigare, där man har verkliga alternativ till Folktandvården och där man till och med kan köpa värktabletter på macken ifall apoteket är stängt. Det är ett rikare, trevligare och tillgängligare Sverige där vuxna människor har större inflytande över den egna hälsan än vad som var gällande för tidigare generationer.

Fru talman! Framtagandet av nya läkemedel och behandlingsterapier går mycket snabbt – kanske snabbare än någonsin förr. Det är bra. Läkemedel förbättrar och förlänger liv. Därför är tillgängligheten när det gäller läkemedel avgörande. I det sammanhanget vill jag säga att tillgänglighet är en mycket bred fråga. Det handlar om att nya behandlingar ska tas fram och godkännas i Sverige, om att införandet ska ske på ett likvärdigt sätt i regionerna, om att leveranser ska fungera och om att uppföljning av behandlingar ska kunna ske.

Fru talman! När vi debatterade de här frågorna förra året nämnde jag att regeringen har tagit emot departementsskrivelse 2023:8, där bokstavsutredaren Peter Asplund föreslår reformer som kan bidra till att fler kliniska prövningar genomförs i Sverige. Huvudnumret i utredningen är hämtat från länder som lyckats öka antalet kliniska prövningar och kallas för Swetrial. Swetrial innebär att Sverige satsar på att öka antalet kliniska prövningar genom ett tvärssektoriellt partnerskap så att fler patienter kan få tidig tillgång till nya läkemedel.

Jag sa förra året att vi moderater ser ett införande av Swetrial eller en liknande reform som en ödesfråga för att kunna behålla och stärka life science-sektorn i Sverige. Och regeringen har levererat. 30 miljoner har avsatts till Läkemedelsverket för att förbereda Swetrial under 2025, och från nästa år avsätts 60 miljoner kronor årligen. Läkemedel är Sveriges dolda basnäring, och med det här tvärssektoriella partnerskapet kan branschen fortsätta vara ett styrkeområde för Sverige och svensk export.

Fru talman! Under förra årets debatt nämnde jag också det pågående arbetet med den nationella läkemedelslistan, som ska öka patientsäkerheten och effektivisera vården genom en integrering i vårdinformationssystemen. Regionernas byte av vårdinformationssystem har dock medfört vissa komplikationer. Regeringen ser detta och kommer att remittera förslag om att skyldigheten att lämna vissa uppgifter till registret senareläggs till år 2028.

Det är inte en tillfredsställande situation att digitaliseringen, som är avgörande för att utveckla vården, går så långsamt och möter så många hinder. Men steg för steg ska 2000-talets innovationer också göra entré inom vården så att patientsäkerheten kan höjas, effektiviteten förbättras och felaktigheter rensas ut.

I dag ser vi hur kriminella nätverk utnyttjar vården genom falska recept och illegala försäljningar. Med till exempel digital tillsyn kan vi snabbare upptäcka och stoppa den verksamhet som göder den kriminella ekonomin. Det är värt att notera att både E-hälsomyndigheten och Läkemedelsverket får betydande resurstillskott 2025 för att accelerera sitt viktiga arbete inom många områden, bland annat detta.

Fru talman! Sedan förra årets debatt har också Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, TLV, levererat förslag på hur man ska öka tillgången till läkemedel för patienter med sällsynta hälsotillstånd utifrån det uppdrag man fått av regeringen. Från och med nu kommer TLV att i större utsträckning ta hänsyn till patientantal och försäljningsvärde i myndighetens beslut om pris och subvention, vilket ska leda till ökad tillgång till läkemedel för patienter med svåra, sällsynta hälsotillstånd. TLV accepterar en högre kostnad för läkemedel för mycket svåra hälsotillstånd, vilket det finns många etiska argument för. Det är bra. Men det krävs mer.

Jag tror att vi behöver en större, kulturell förändring kring svåra och sällsynta hälsotillstånd som också letar sig in hos fler aktörer och in i NT-rådet. För inte är det väl rimligt att mina värktabletter subventioneras medan människor med svåra tillstånd ska lämnas utanför? Jag tror att svenska folket tycker att vi kan prioritera de 41 miljarder som avsätts för läkemedelsförmånerna på ett bättre sätt.

Fru talman! En punkt i Tidöavtalet som kanske inte riktigt fått den mediala uppmärksamhet den förtjänar är den som handlar om ett farmaceutsortiment, det vill säga att fler läkemedel ska kunna säljas på apotek utan recept från läkare men med rådgivning från farmaceut. Den ordningen är under uppbyggnad, och naloxon blev det första läkemedlet. Vi moderater ser med tillförsikt på att den ska växa och utvecklas, men redan nu ska sägas att det finns mer att göra på området.

Den brittiska reformen Pharmacy First, där apotek avlastar primärvården genom att farmaceuter ges ökade befogenheter, kan tjäna som inspiration för ett framtida svenskt reformarbete. Om Kanada, Nya Zeeland och Danmark ser goda resultat när de genomför den typen av reformer – varför skulle vi inte snegla på och kopiera dem?

Fru talman! Det pågår också ett reformarbete inom tandvården. Just nu är vi i en övergångsfas där åldersgränsen för avgiftsfri tandvård justeras. Från den 1 januari i år är tandvården avgiftsfri till och med 19 år i stället för 23 år för nyligen påbörjade behandlingar. Den förändringen grundar sig i ett förslag från utredaren Veronica Palm och syftar till att bättre använda den begränsade resurs som tandläkarkåren är. Om oproportionerligt mycket tandläkartid läggs på en åldersgrupp med mycket god munhälsa blir det ju mindre tid över för de sjuka och sköra äldre som har sämst munhälsa och riskerar komplicerade följsjukdomar.

Parallellt pågår ett arbete med ett nytt högkostnadsskydd där äldre med sämst munhälsa prioriteras på ett sätt som mer ska efterlikna det som gäller i övrig vård. Utredningen blev klar innan jul och är nu ute på remiss.

Ännu är inte remisstiden över, och det kan fortfarande komma viktiga inspel om hur vi exempelvis ser till att spetsa glesbygdstillägget ytterligare eller hur vi på andra sätt får mer tandvård för pengarna. Vi moderater läser remissvaren noga, för även vi får ju lite skrämselhicka när det talas om prisreglering. Förslaget om högkostnadsskydd kommer däremot att behandlas i en egen debatt.

Här och nu vill jag dock vara tydlig med en sak. Även om detta är den största tandvårdsreformen på ungefär 20 år finns det skäl att gå varsamt framåt i tandvårdspolitik. Sveriges tandvårdssystem håller redan i dag en hög standard, och majoriteten av patienterna uttrycker nöjdhet med den vård de får. Nio av tio känner förtroende för sin tandvårdsklinik, och lika många känner sig trygga vid sin behandling. Sådana förtroendesiffror kan vi i den här salen bara drömma om.

Fru talman! Sverige har en vård och tandvård av hög kvalitet, men vi kan inte slå oss till ro. Utvecklingen av nya läkemedel och behandlingar går snabbare än någonsin. Digitaliseringen skapar möjligheter men också en del utmaningar. Och vår befolknings genomsnittsålder ökar år för år. Det kräver att vi fortsätter arbeta aktivt för att säkerställa en tillgänglig, jämlik och hållbar vård för alla, från den unga patienten som behöver snabb tillgång till nya terapier till den vuxna som behöver komma snabbt tillbaka till jobbet och den äldre som förtjänar en trygg och prisvärd tandvård.

Moderaterna och våra tre samarbetspartier är beredda att agera och gör det genom satsningar på Swetrial, läkemedelsberedskap, digitalisering och en reformerad tandvård. Men arbetet är långt ifrån färdigt. Bortom myndighetsuppdrag, budgetposter och Excelfiler finns något mer: Det handlar om människors rätt till bästa möjliga vård och behandling. Det handlar om deras liv och hälsa. Här kan vi, myndigheter och regioner göra mer.

Jag vill yrka bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 129 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Jesper Skalberg Karlsson sa i talarstolen att vi har världens bästa munhälsa. Det är viktigt att ha det för ögonen. Vi har en väldigt välfungerande tandvård. Det gör att man måste vara försiktig i allt reformarbete.

Tidöregeringen har nu dragit igång en stor reformering – den största på 20 år, säger Jesper Skalberg Karlsson. Det är ett förslag som innebär att det är ålder och inte behov som ska styra vilka subventioner som ges, vilket i sig är tveksamt. Dessutom ska prisreglering vara det som ”till alla lycka bär” enligt det förslag som nu är ute på remiss.

I dag publicerades en debattartikel i Dagens Samhälle undertecknad av ordföranden i Sveriges Tandläkarförbund, ordföranden i Sveriges Tandhygienister, ordföranden i Sveriges Tandteknikerförbund och ordföranden i Svenska Tandsköterskeförbundet. Det är samtliga de fack som är verksamma inom den svenska tandvården. De skriver så här: ”För tandvården innebär förslaget ökad administration, minskade intäkter, och att mer tid måste läggas på att förklara vad olika behandlingar för olika tänder kommer att kosta för patienten.”

De avslutar artikeln på följande sätt: ”Vår stilla vädjan till politiken är att titta i backspegeln. – – Håll gärna era löften till de äldre – men gör det på ett sätt som ger oss möjligheter att fortsätta göra vårt jobb.” Inte minst på tandläkarsidan ser man alltså att detta förslag kommer att innebära en stor risk för att många och inte minst äldre tandläkare väljer att avsluta sin aktiva tjänst.

Min fråga till Moderaterna är: Kommer ni att titta i backspegeln och lyssna på de fackförbund som blinkar rött mot det förslag som ni har låtit ta fram?

Prot. 2024/25:70
13 februari

*Läkemedel och
tandvård*

Anf. 130 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Jonsson för frågan.

I repliken nämns att man bör titta enbart på hälsa och inte på ålder. Jag noterar dock att vi fram till i dag definitivt har tittat ganska mycket på ålder. Åldersgränsen för avgiftsfri tandvård har inte alls styrts av munhälsa utan av just ålder. Så har det varit. Det är alltså inte något helt nytt att man tittar på ålder snarare än hälsa. Det finns utmaningar med det. Det har funnits en överkonsumtion hos den unga populationen, som har haft avgiftsfri tandvård men mycket god munhälsa. Där skruvar vi och rättar till.

Vad gäller frågan om prisreglering hänvisar jag till mitt huvudanförande. Vi moderater har lite skrämselflicka inför sådana förslag. Samtidigt är det väldigt svårt att föreställa sig ett högkostnadsskydd där staten tar alla kostnader upp till ett obegränsat belopp. Om man ska ha ett högkostnadsskydd behöver man också ha någon sorts prisreglering, annars kan det sättas vilka priser som helst. Jag instämmer i att det här är väldigt knepigt.

Fru talman! Vi tar fackförbunden på väldigt stort allvar; vi kommer att ta alla remissvar på stort allvar. Remisstiden har ännu inte gått ut. Om jag inte är helt felinformerad går den ut på söndag. Vi ser fram emot att gå igenom remissvaren och förhoppningsvis kunna gå fram med ett balanserat förslag.

Däremot är frågan om högkostnadsskyddet och den exakta utformningen ämnet för en annan debatt än den vi har i dag.

Anf. 131 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Jag och Centerpartiet delar ambitionen att man måste ta ytterligare steg när det gäller subventionering av tandvård. Där är vi inte oeniga. Men det finns ett antal sätt på vilka man kan göra det som inte skapar nästan oöverstigliga problem för tandvården.

Efter att ha tagit del av förslaget signalerar här de yrkesverksamma – det här är ju inte bara fackförbund utan yrkesföreningar – att de ser uppenbara risker i det att till exempel ett antal tandläkare kommer att välja att sluta arbeta. Man kommer att få betydligt mer administration.

Det kanske största hotet är att vi får en tudelad tandhälsa. Redan i dag klarar uppåt 90 procent av de äldre av att betala sin tandvård. Det är en mediankostnad på 2 000 kronor per år. Om vi skapar ett administrativt tungrovt system kommer många att säga: Jag betalar 2 000 kronor, för jag behöver inte de här subventionerna.

Då kommer vi att få en utveckling som vi haft inom sjukvården, det vill säga vi får privat-privat vård. Man väljer att ställa sig helt utanför ersättningssystemen från Försäkringskassan eller hittar olika försäkringslösningar.

Jag delar helt uppfattningen att man här måste gå fram väldigt försiktigt. Givetvis ska man kunna subventionera men kanske hellre genom att använda de gamla subventionssystem som alliansregeringen plockade fram och stärka dem ytterligare i stället för att göra något som bygger på prisreglering, ökad administration och större problem för dem som arbetar.

Min fråga kvarstår. Kommer ni att vara beredda att lyssna på professionen och tänka efter för att se till att tandvården inte försämras? Ambitionen är ju egentligen att förbättra den.

Anf. 132 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik:

Fru talman! När jag engagerade mig politiskt berodde det inte på någon pojkdrom om revolution. Jag tycker att samhället ska utvecklas genom stegvisa och genomtänkta reformer. Därför hittade jag hem hos Moderaterna.

Frågan om högkostnadsskydd finns med i Tidöavtalet, som ligger till grund för att regeringen kunde tillträda. Någon form av högkostnadsskydd kommer att komma på plats under mandatperioden. Men jag instämmer med ledamoten och de farhågor som finns. Jag tycker att man ska ta remissvaren till utredningen på stort allvar. Om man kan förbättra i kanterna och i detaljerna och hitta nya och bättre sätt under resans gång är det absolut ingenting som jag eller Moderaterna är emot.

När jag själv tittar på vilka tandläkare man bör använda gör jag det naturligtvis utifrån en kvalitetsstämpel, att de är anslutna till Försäkringskassan. Att skapa ett A- och ett B-lag, där vissa är med och andra inte, vore en mindre bra väg framåt för svensk tandvård. Det är saker som vi egentligen vill undvika, eftersom mycket i tandvården redan i dag fungerar. Det finns en hög patientnöjdhet, och ganska få ärenden hamnar hos HSAN. De allra flesta sköter sig bra.

Anf. 133 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Tack, Jesper Skalberg Karlsson, för ditt rosande anförande om hur det ser ut nu för tiden!

Jag skulle, fru talman, vilja referera till två tidigare utskottsinitiativ. Jag har ställt dessa frågor till ledamoten tidigare.

Det första gäller SOU 2021:8. Det rör sig om ett tillkännagivande om jämlikt införande av nya behandlingsmetoder. Syftet var att minska skillnader mellan patienter i landet och geografiska avstånd.

Det andra tillkännagivande vi tog emot gällde 2021/22:SoU21. Det handlar om en särskild nationell strategi och särskild finansiering för läkemedel mot sällsynta sjukdomar och diagnoser. Även i detta tillkännagivande, fru talman, trycker man på att patienter i hela landet ska få tillgång till bästa vård på ett jämlikt sätt.

Detta var reservationer som Tidöpartierna då, i opposition, stod helt bakom.

Min fråga till ledamoten Jesper Skalberg är följande. Ni har nu styrt i två och ett halvt år – detta är drygt tre år sedan. Ni hade otroligt hög svansföring i opposition när det gällde extrapengar till läkemedel och så vidare. Varför tillskjuter ni inte dessa extrapengar till de här grupperna, som ni var eniga om redan i opposition?

Anf. 134 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik:

Fru talman! Tack till ledamoten Dahlqvist för frågorna!

När det gäller sällsynta hälsotillstånd redogjorde jag i mitt anförande för den nya process som TLV har fått på plats från och med den 1 januari i år. Jag noterade också i anförandet att det krävs betydligt mer – fler behöver göra mer. Vi ser alla fram emot att Socialstyrelsen kommer med sin

nya strategi för just denna grupp. Mig veterligen är den inte försenad utan kommer att komma på utsatt datum i maj.

TLV och Socialstyrelsen är alltså engagerade, och vi kan säkert göra mer också från riksdagen. Men att det skulle finnas någon motvilja mot att jobba med dessa frågor är helt enkelt inte sant.

När det gäller läkemedel och mer jämlikt införande har vi moderater haft en rad olika förslag på hur man skulle kunna bygga en bättre nationell, mer rättssäker och mer effektiv process än den som finns i dag. De röstades ned under förra mandatperioden, men vi ger oss inte.

Jag noterar att det just nu förbereds en större läkemedelsutredning som ska tillsättas under året. Jag ser mycket fram emot att de direktiven presenteras så att vi kan komma framåt i läkemedelsfrågorna. Det har tidigare funnits problem med att man har gjort stora utredningar om läkemedelsfrågorna men inte riktigt kommit fram med förslagen. Nu kan vi dock notera att reformtempot är högre än det varit på länge, och det tycker jag är bra.

Anf. 135 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Tack så mycket, ledamoten, för ditt svar!

Frågan från mig kvarstår. Det fattas i dag pengar i systemet när det gäller införande av läkemedel. Det är därför TLV har så tuffa kriterier och prioriteringar. När de godkänner nya läkemedel måste de ta hänsyn till många olika parametrar. När man i samtal med myndigheten frågar varför de gör denna stränga tolkning är ett av skälen ekonomiskt. De har inte resurser, och kostnaderna drar iväg. Detta kanske vi är överens om.

Men ledamoten svarar inte på frågan om finansiering. Visst, den nuvarande regeringen har många olika utredningar och uppdrag och har haft det under en längre tid. Sedan är frågan vad det blir för verkstad av detta. Jag är lite bekymrad över allt som sker.

Jag delar ledamotens uppfattning att vi måste ta ett helhetsgrepp om hela läkemedelsområdet. Men jag är, ledamoten, väldigt intresserad av att få svar gällande de tillkännagivanden ni gjorde förra mandatperioden, där ni var väldigt tydliga i era prioriteringar och dessutom öronmärkte ett antal miljarder för läkemedel för särskilda diagnoser.

Min fråga kvarstår: När kommer den särskilda potten i budgeten? Den kommer inte i år i alla fall. Kommer den nästa år?

Anf. 136 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik:

Fru talman! Tack till ledamoten Dahlqvist för att han upprepar sina frågor!

Jag kan börja med att konstatera att TLV nu i större utsträckning tar hänsyn till patientantal och försäljningsvärde när de tar beslut om pris och subvention. De accepterar också en högre kostnad för läkemedel för mycket svåra hälsotillstånd, vilket det finns många goda etiska argument för.

Jag är osäker på om en pott är den bästa lösningen för att ge vissa läkemedel en egen rad i redovisningen, så att säga. Jag tror att det som ska ligga till grund är den hälsoekonomiska analysen, den etiska plattformen och de QALY-analyser som myndigheten gör. Jag tycker att nya terapier som bidrar till att förlänga liv och minska lidande ska godkännas. Vi har fortfarande en bit kvar för att komma upp till det europeiska snittet.

Jag är övertygad om att de 41 miljarder vi i år lägger på läkemedelsförmånen bidrar till att många människor får de mediciner de ska ha. Sedan finns det utvecklingsarbete. Jag ser mycket fram emot Socialstyrelsens rapport gällande uppdraget om sällsynta hälsotillstånd, som kommer i maj, och jag utesluter inte att vi ska göra mer. Men jag tror att det är stegvisa förbättringar på många områden som kommer att göra att vi kommer framåt i dessa frågor, inte en extra rad i en budgetpost i budgetpropositionen.

Anf. 137 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Det här betänkandet behandlar vansinnigt många olika frågor, så jag har delat upp detta för att det ska bli någorlunda begripligt.

Jag börjar med tandhälsa. Det råder en levande kris, kan man säga, vilket framgår när man träffar och pratar med regionala och privata tandläkare. Vi kan också se att tandläkarna inom den regionala tandvården mest får jobba med barn och unga; det blir utträngningseffekter. De får liksom ingen utväxling och får inte lära sig speciellt mycket. Kompetensutvecklingen för tandläkarna inom den regionala sektorn har minskat. Har ni tittat på detta? Man kanske kan tycka att även privata tandläkare skulle ta ansvar för barn och unga så att man fick en mer jämlik hållning.

Jag går vidare till läkemedel. Högekostnadsskyddet ska höjas, inte sant? Det kanske vi ska ha en specifik debatt om. Detta kommer att slå väldigt hårt – kanske inte, fru talman, mot sådana som ledamoten och jag själv utan mot personer som exempelvis är arbetslösa eller fattiga och har barn som har astma och så vidare. Det kan bli ganska svårt. Jag undrar om ledamoten känner till om det har gjorts någon som helst konsekvensanalys av detta. Redan i dag är det många som inte hämtar ut sina läkemedel för att de inte har råd. Riskerar inte detta att förvärra situationen för människor som är rejält fattiga?

Detta med läkemedel är svårt – införande och så vidare. Vi har allihop tittat på detta och skakat bekymrat på huvudet. Det gäller exempelvis fungerande kostnadsmodeller för specialdesignade läkemedel och hur man kan förbättra dem. Jag ser fortfarande inte, fru talman, om detta blir bättre, utan det känns lite rörigt. Finns det svar på det?

Anf. 138 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Rågsjö, för frågorna!

När det gäller vem som gör vad inom tandvården kommer det att bli förändringar under detta och kommande år eftersom åldersgränserna för den avgiftsfria tandvården justeras, vilket kommer att göra att det blir en annan sammansättning när det gäller vilka patienter som hamnar i folk-tandvården kontra den andra tandvården. Det är den planerade förändring vi har tittat på och som nu genomförs. Några andra stora förändringar på det området kan jag inte minnas att vi har i vårt Tidöavtal.

När det gäller högekostnadsskyddet är remissperioden för det förslaget inte slut, och det kommer att bli en separat debatt när remissvaren har inkommit.

När det gäller läkemedel kan man notera att det är väldigt mycket som pågår. Det är ganska spridda skurar, utöver de frågor vi har i Sverige – alltså sådant som rör NT-rådet, nya avancerade terapier, vårt jobb med antibiotikaresistens, life science-strategin med mera. Allt detta ska ses i ljuset av att hela läkemedelslagstiftningen just nu förhandlas inom Europeiska

unionen. Där måste vi också ta hänsyn till ett pågående handelskrig som vi inte har så mycket att säga till om men som såklart kommer att påverka tillgången till läkemedel i Europa och Sverige.

Det är verkligen ett sammelsurium av olika frågor som samspekar. Jag kan dock bara ta ansvar för vad vi gör här i Sverige. Jag är övertygad om att den nya life science-strategin, satsningarna på Swetrial och det vi gör när det gäller läkemedelsberedskap kommer att få effekt. Det kommer att göra att tillgången blir bättre än den annars hade varit. Men det är väldigt mycket som vi inte styr över. Handelskriget med USA är en sak. Tillgången till ingredienser från Kina och Indien är en annan.

Anf. 139 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Angående tandhälsan tror jag att man måste börja titta på att staten tar över stora delar av utbildningen, för det behövs. Och detta med att regionens tandläkare får färre barn och unga som patienter stämmer inte riktigt. De har ju hela skolan, hela det perspektivet. I vissa regioner är det svårt att få en tandläkartid i dag om man är 48 år och har dålig tandhälsa. Detta måste man göra något åt för framtiden.

När det gäller högkostnadsskyddet för medicin hoppas jag att man ser över förutsättningarna. Annars kommer det att bli vansinnigt tufft för dem som redan har det tufft ekonomiskt i samhället.

Läkemedel är en jättefråga. Börjar man fördjupa sig i den blir man alltid förundrad och behöver borra ännu djupare. Med tanke på det som vi nu ser med handelskrig och så vidare måste vi kanske ha ett helt annat förhållningssätt när det gäller läkemedel och kanske producera mer i Sverige och Europa. Men det är en annan debatt. Det är klart att det skakar betänkligt.

När det gäller läkemedel till små patientgrupper är det väldigt ojämnt. Det handlar ju helt om vilken region man befinner sig i. Jag skulle önska att det fanns en rejäl nationell pott för regioner. Annars blir det ojämnt, helt enkelt. Jag tror att detta skulle vara väldigt bra. Vi har själva lagt in det i vår budget, för vi tycker att det är det bästa.

Sedan har jag en sista fråga, innan replikskiftet är slut: Ert förslag för 67-plussarnas tandvårdsförsäkring, blir det verkligen mer jämnt?

Anf. 140 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik:

Fru talman! När det gäller tandläkarbristen är jag enig med ledamoten Rågsjö. Vi behöver fler tandläkare i Sverige med kliniker på fler platser. Det vet inte minst jag som kommer från Gotland, där köerna till tandvården är långa.

När det gäller högkostnadsskyddet är det viktigt att vi har en långsiktig finansieringslösning för läkemedel. Vi noterar att de har blivit betydligt dyrare de senaste åren. Man får lite skrämselficka när man läser prognoserna, där det talas om prisökningar på 6–7 procent per år där den statliga delen redan från början var över 30 miljarder. Det är ganska omfattande belopp, och vi behöver fundera över hur man prioriterar.

En långsiktig finansiering av högkostnadsskyddet är viktig, och det är bakgrunden till att det nu ses över. Remissperioden är dock inte över, utan det kommer att bli en annan debatt om detta.

Prot. 2024/25:70
13 februari

*Läkemedel och
tandvård*

Fru talman! När det gäller små patientgrupper och tillgången till läkemedel är det för tidigt att utvärdera den nya ordning som gäller på TLV från den 1 januari i år. Jag är övertygad om att vi om några månader kommer att kunna se resultat. Om det inte blir som tänkt ska vi inte utesluta att det kan göras nya satsningar på området. I maj kommer också Socialstyrelsens strategi för sällsynta hälsotillstånd, vilket kan vara ett bra komplement.

Jag tror som sagt att vi behöver engagera många delar av det svenska samhället – många myndigheter men också politiken – för att fler människor ska få tillgång till de mediciner som kan förlänga och rädda liv. Vi har fortfarande en bit kvar att jobba med för att nå upp till det europeiska snittet när det gäller tillgängliggörande av läkemedel. Förklaringen till det kräver betydligt mer än två eller åtta minuter, så det får vi ta i en separat och längre debatt.

Anf. 141 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 15, Översyn av apoteksmarknaden, men vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer.

När man får ett recept hos läkaren och går till apoteket för att hämta ut sin medicin tänker nog de flesta i vårt land att medicinen självklart ska finnas på apoteket. Likaså när vi behöver vård. Då tänker vi att sjukvården finns där för oss när behov uppstår och att vi ska få den bästa behandlingen.

Men är det så? Nej, så är det inte alltid. Vi ser fortfarande att antalet restnoterade läkemedel är ett problem. Så har det varit i många år, vilket ska erkännas. Vi ser att vården är ojämlik, och vi ser också att vilken medicinsk behandling man får varierar beroende på var man bor.

För oss socialdemokrater har det alltid varit självklart att all vård ska vara tillgänglig, oavsett vem man är eller var i landet man bor. Man ska också ha tillgång till läkemedel för en rimlig kostnad. Det är grundförutsättningar som måste fungera, men de nödvändiga reformerna för att lösa problemen lyser med sin frånvaro.

Fru talman! Glädjande sker det en revolutionerande utveckling med nya innovativa läkemedel och vacciner. Fler behandlingar ger botande effekt på allvarliga sjukdomar. Det är också av vikt att hälso- och sjukvården kontinuerligt utvecklar sina organisationer och patientflöden för att maximera nyttan av nya moderna läkemedel.

För att man ska lyckas med helheten måste flera förändringar göras inom sjukvården och på läkemedelsområdet. Inte minst måste finansieringen stärkas, vilket mitt parti föreslagit i samtliga sina budgetmotioner. Men Tidöregeringen prioriterar skattesänkningar för rika höginkomsttagare.

Dessutom har vi nyligen genomgått en pandemi med djupa effekter och erfarenheter. Tyvärr lever vi i en alltmer orolig omvärld, med krig. Vi måste naturligtvis planera beredskapen ännu mer effektivt.

Redan under den S-ledda regeringens tid påbörjade vi en resa för att höja beredskapen inom sjukvården och omsorgen. Flera av våra yrkanden i dagens betänkande handlar just om att få kontroll och robusthet när det gäller läkemedel och apotek.

Vi lade för några månader sedan fram ett förslag om 300 riksapotek över hela landet. Syftet med detta är att säkra tillgången till mediciner i

krig och kris. Statliga Apoteket AB föreslås få ett samhällsuppdrag att driva de 300 apoteken. De ska vara placerade på ett sådant sätt att 90 procent av landets invånare har ett riksapotek inom 20 kilometers avstånd.

Vi socialdemokrater anser att det behövs en översyn av apoteksmarknaden. Socialdemokraterna motsatte sig avregleringen 2009 eftersom monopolet i stort sett fungerade bra. Det vi ser nu är en förlust av samhällelig kontroll av apoteksmarkanden.

Det finns en befogad oro kring apotekens tillgänglighet i framför allt glesbygd, och detta med brist på läkemedel är ett problem – för att inte tala om, fru talman, det växande problemet med välfärds kriminalitet.

Vi socialdemokrater yrkar också på att man ska se över hela läkemedelsområdet. En sådan utredning behöver ta ett grepp kring hur läkemedel tillhandahålls till patienter, vårdgivare och apotek, vilket kostnadsansvar som ska falla på staten, hur förhandlingen ska ske och vilka rekommendationer det ska vara.

I dag har vi tre parallella system för introduktion av läkemedel. Det är inte optimalt. Det är staten via TLV, och så har vi NT-rådet, bland annat. Det finns alltså skäl att se över läkemedelsorganisationen, fru talman.

Vi måste också korta tidsspannet för nya läkemedel som ska introduceras i Sverige. Det tar i dag lång tid från att det godkänts av den europeiska läkemedelsmyndigheten.

Allt detta skulle ge ett attraktivt Sverige. Vi behöver mer life science, framför allt mer life science-investerare.

Fru talman! Jag går över till tandvård. Precis som jag började mitt anförande med ska all vård utgå från behov och vara jämlik. Det gäller naturligtvis också tandvården. Tandhälsan har blivit bättre, om man tittar på befolkningsnivå. Samtidigt kvarstår skillnader i tandhälsa mellan grupper. Och i den senaste kostnadskrisen, som vi lever i, ser vi tyvärr att allt fler människor tvingas avstå från tandläkarbesök av ekonomiska skäl. Det är en sorglig utveckling, som man hade kunnat förhindra om regeringen hade prioriterat att satsa mer pengar på människor med lägre inkomster.

Det här var också en del av skälen till att den förra, socialdemokratiskt ledda, regeringen gjorde en större tandvårdsutredning, vilken lämnade sina slutsatser redan 2021. Utredningen föreslog incitament för ett kostnadstak för tandvården, liknande ett högkostnadsskydd, det som diskuteras i dag. Men det fanns även förslag, vilket kanske är minst lika viktigt, om att de med stora behov och med de största bekymren kanske skulle ha någon form av förtur. I dag är det så att tandvården inte i första hand prioriterar utifrån behov.

Utredningens förslag skulle ha lett till en jämlikare tandvård, efter behov, och till sänkta ekonomiska trösklar. Det är synd att regeringen inte valde att gå vidare med utredningens förslag, i alla fall i helheten, för då skulle vi i dag ha varit betydligt närmare ett högkostnadsskydd.

Fru talman! Även inom tandvården råder det stor kompetensbrist, precis som det gör inom all offentlig verksamhet. Tillgängligheten är försämrad. Det ser vi speciellt på landsbygd och i glesbygd. Det finns naturligtvis andra undantag också. Men det är klart att när marknadskrafterna styr – det är ju marknadens drivkrafter – etablerar man sig där det finns en bra marknad. Då blir det bland annat en överetablering i städerna. Det finns även rapporter som visar på överbehandlingar och kostnadsfördyringar i

den privata sektorn. Därför vill vi se en större kontroll av privata vårdgivare, med bland annat tillståndsplikt.
(Applåder)

Anf. 142 DAN HOVSKÄR (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Läkemedel och medicintekniska produkter är en integrerad del av hälso- och sjukvården och omsorgen. När man blir sjuk och behöver vård är det viktigt att man snabbt får en medicinsk bedömning. Kan jag klara detta själv med egenvård, eller behöver jag få del av primärvårdens eller slutenvårdens insatser? Om det är egenvård som är bäst utgör apoteket den plats som tillhandahåller godkända läkemedel och medicintekniska produkter.

I detta är det viktigt att fokus är på tillgänglighet och på att förebygga rest- och bristsituationer. Att det är slut på läkemedel som man behöver händer allt oftare, både i Sverige och globalt. Därför arbetar regeringen för att säkra beredskapen kring läkemedelsförsörjning, för att mildra effekterna vid restnoteringar och för att bristsituationer inte ska behöva uppstå.

Kristdemokraternas syn på läkemedel och medicintekniska produkter, apoteken och farmaceuternas roll i hälso- och sjukvårdskedjan samt en trygg läkemedelsförsörjning är att de är viktiga för att helheten ska fungera. Samtliga delar behövs också för att vi ska klara en behovsstyrd vård och omsorg på lika villkor till hela befolkningen.

Apoteksbranschen är inte vilken bransch som helst. Den som tar på sig ansvaret för att vara verksam i denna sektor tar också på sig ansvaret för att tillhandahålla många gånger livsnödvändiga läkemedel och medicintekniska produkter till befolkningen. Kristdemokraterna vill säkra kvaliteten och tillgängligheten genom att slå vakt om och utveckla omregleringen av apoteken.

Det handlar också om att vi behöver stärka apotekens och farmaceuternas roll i hälso- och sjukvårdskedjan, en utveckling som är viktig inte minst för att locka fler till farmaceutyrket. I Tidöavtalet finns skrivningar om att utveckla apotekens roll i vårdkedjan och att apoteken bör kunna erbjuda vissa tjänster, hälsoundersökningar.

Läkemedelsverket har ett pågående uppdrag att kartlägga, analysera och föreslå åtgärder för att förebygga och hantera bristsituationer när läkemedel tar slut. I uppdraget ingår det att utreda hur farmaceuter ska kunna hantera utlämnande av läkemedel om de läkemedel som ska expedieras inte finns tillgängliga och ett utbyte inte kan göras utan att förskrivaren först kontaktas. Detta uppdrag kommer att redovisas i februari 2026.

Det pågår även ett arbete om en försöksverksamhet med en farmaceutisk tjänst, och frågan bereds nu i Regeringskansliet.

De senaste decenniernas medicinska framsteg har revolutionerat vården, möjliggjort behandlingar av tidigare obotliga sjukdomar och gett människor längre och friskare liv, vilket är helt fantastiskt. Samtidigt har den demografiska utvecklingen – med en åldrande befolkning, med en ökning av kroniska sjukdomar och med nya behandlingsmöjligheter – medfört att statens utgifter för läkemedel ökat kraftigt medan patienternas egenavgifter inte ökat i samma takt.

Det innebär att staten nu täcker en allt större del av läkemedelskostnaderna. På sikt påverkar detta systemets hållbarhet. Under de senaste fem

åren har regeringens kostnader för läkemedelsförmåner ökat med närmare 9 miljarder kronor. År 2025 beräknas regeringen avsätta 41 miljarder kronor för samma ändamål. Det är en ökning om cirka 2 miljarder kronor från 2024.

Regeringen arbetar aktivt med att säkerställa en hållbar, tillgänglig och jämlik vård för alla, efter behov. En viktig del av arbetet är att säkerställa en långsiktigt hållbar finansiering. Därför utreder regeringen förändringar i högkostnadsskyddet för läkemedel.

Fru talman! KD och regeringen har påbörjat en tandvårdsreform i två etapper. I första etappen kommer vi att införa ett högkostnadsskydd för tandvård, likt det som i dag finns för sjukvård. För detta satsar regeringen 3,4 miljarder kronor per år från och med 2026.

Det kommer att innebära att personer som är 67 år och äldre kommer att betala betydligt lägre tandvårdskostnader än de gör i dag. Då många äldre med dålig tandhälsa i dag prioriterar bort tandvården på grund av kostnaderna kommer detta att kunna leda till att munhälsan förbättras bland äldre.

Förra året presenterade Utredningen om ett förstärkt högkostnadsskydd för tandvård sitt betänkande. Utredningen hade i uppdrag att analysera och lämna förslag om hur tandvårdens högkostnadsskydd kan förstärkas för att mer likna det som finns i övrig vård, och äldre med sämst munhälsa skulle prioriteras. Det är riksdagen som beslutar om förutsättningarna för detta, och beslut planeras till hösten 2025.

Fru talman! Generellt har vi en god mun- och tandhälsa i Sverige, men just äldre har oftare än andra problem med tänderna. Dels kan de äldre det handlar om ha åldersrelaterade problem, dels har äldre ofta en svagare ekonomi än andra grupper, vilket kan göra att de prioriterar bort tandvård.

Målsättningen med ett förstärkt högkostnadsskydd är att patienter i högre grad ska kunna besöka tandvården efter behov och därmed få bättre tänder. För oss kristdemokrater är det en självklarhet att äldre med sämst munhälsa ska prioriteras. Man ska dock inte glömma att detta är ett första steg i en första etapp av reformen, och tanken är att alla vuxna ska ingå. Regeringen avser att återkomma i budgeten för 2026 med dessa delar.

Anf. 143 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Den här debatten följs av många som har barn med sällsynta diagnoser eller som själva har det. De har drabbats hårt av att vi i Sverige har ett system som gör att även om det finns effektiva läkemedel kommer de inte dessa patienter till godo.

Många av dem har haft väldigt stora förhoppningar. Före valet var nämligen i stort sett alla partier överens – KD var drivande i detta, Liberalerna var drivande och Centerpartiet var drivande – om att kräva att regeringen skulle göra ändringar som innebar att även svenska patienter med sällsynta diagnoser i behov av särskilda läkemedel skulle få tillgång till dessa. Förhoppningarna var jättestora.

Jag har fått många samtal om detta. I dag på eftermiddagen fick jag ett samtal från en pappa, Jens. Han har en fantastisk dotter som lider av akondroplasi, en skelettdysplasi som gör att skelettet inte växer som det ska. Armarna blir korta, benen blir korta och därtill leder sjukdomen till ett antal mycket svåra komplikationer.

Det finns ett aktivt läkemedel, Voxzogo. I Frankrike, Tyskland och i de flesta andra EU-länder får barnen tillgång till detta, men så inte i Sverige. KD har i regeringen gömt sig bakom att TLV skulle få ett uppdrag. Det uppdraget var begränsat av ekonomi och av att det inte skulle föreslås lagändringar. Det kommer inte att innebära någon skillnad för den här flickan. Det kommer att innebära positiva effekter för få men inte för alla.

Dessutom är många av dessa läkemedel så kallade rekvisitionsläkemedel, vilket innebär att de hanteras av regionerna. Där innebär det här förslaget ingenting.

Dessa föräldrar och patienter förväntar sig ett besked från KD: Vad kommer man att göra för att barn med sällsynta diagnoser även i Sverige ska få tillgång till de verksamma läkemedel som finns?

Anf. 144 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Tack så mycket för frågan, Anders W Jonsson! Det är en oerhört viktig och komplex fråga.

Vi har nu den nya process som TLV har jobbat fram och som gäller från den 1 januari. Den täcker en del av dessa frågor men inte allt fullt ut. I maj kommer också Socialstyrelsen med en rapport som till vissa delar kommer att ta upp dessa saker.

För vissa patienter är sär läkemedel jätteviktigt. Det kan handla om liv och död. När det gäller just det exempel du lyfter här har jag inte koll på hur det påverkas av de nya delar som TLV nu har lagt fram. Men saker och ting är på gång just nu. Jag vet att man tittar brett på detta. Och så väntar vi in Socialstyrelsens rapport.

Anf. 145 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Det här är ju lite upprörande. Man väntar på Socialstyrelsens rapport, men regeringen var ju noga med att säga till Socialstyrelsen att de över huvud taget inte fick beröra frågan om sär läkemedel. Nu står man här och hänvisar till att i den rapporten kanske det finns en lösning.

Det är uppenbart att det förslag som TLV har lagt fram innebär förbättringar på vissa punkter. Det räcker dock att läsa igenom det för att inse att en stor del av de sär läkemedel som TLV hanterar inte kommer att påverkas. Dessa patienter kommer, i likhet med den flicka jag beskrev, inte att få tillgång till sär läkemedel.

Dessutom har vi NT-rådet och de läkemedel som inte är förskrivna på recept utan rekviderade. De berörs över huvud taget inte av detta.

Det är därför jag frågar KD:s representant vad man tänker göra. Antingen kan man säga att man är nöjd med TLV-förslaget, som alla vet inte kommer att räcka, eller att man kommer att ge TLV ett nytt uppdrag, utan restriktioner gällande ekonomi, där de kan komma med lagförslag som kan lösa problemet med de förskrivna läkemedlen.

Det tredje man kan säga är: Vi kommer att ta frågan på allvar eftersom vi lovade detta före valet. Vi är inte de som säger en sak före valet och en helt annan sak efter valet, utan vi kommer att se till att vi löser helheten, det vill säga även NT-rådet och de rekviderade läkemedlen.

Att däremot stå här och hänvisa till Socialstyrelsens rapport som kommer om några månader och som över huvud taget inte kommer att beröra detta är ett direkt hån mot de föräldrar och patienter som sitter och följer den här debatten.

Ni lovade en sak före valet. Vi var många som hoppades att man med KD på sjukvårdsministerposten skulle kunna lösa det här problemet. Det är inte enorma pengar som krävs. Det är inte jättelika lagförändringar. Man behöver inte göra om hela systemet. Men det kräver att man tar frågan på större allvar än vad KD-ledamoten nu har visat.

Prot. 2024/25:70
13 februari

Läkemedel och
tandvård

Anf. 146 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Man kan raljera över vad jag svarade, men det viktiga nu är att vi kommer vidare. Vi kommer nu att tillsätta en större läkemedelsutredning som ska titta på hur vi kan få fler reformer, och där kommer också särlekemedel att innefattas. Jag sätter mitt hopp till att flera saker är på gång.

Detta är en avancerad och viktig fråga som vi inte släpper. Vi kommer att fortsätta jobba med den. TLV:s nya process gäller från den 1 januari, och den kommer vissa till del. Vi ska fortsätta försöka täcka upp så att det blir en helhet också för övriga.

Anf. 147 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Nu har ledamoten Anders W Jonsson förtjänstfullt tagit upp detta med särlekemedel. Vi är många i den här salen och i socialutskottet som i årtal har träffat de människor som berörs. Det kommer att uppstå en otrolig svekdebatt, tror jag, om man inte lyfter detta och åtgärdar det ganska raskt. Man har faktiskt lovat att detta ska fixas. Gör man inte det tror jag att det blir minst sagt besvärligt för de människor som sitter hemma med sina barn och inte får tillgång till läkemedel.

Jag går över till högkostnadsskyddet, som ni vill höja. Ni har lagt ut förslaget på remiss, så att säga. Eftersom ledamoten sitter i det parti som är sjukvårdsansvarigt undrar jag om ni har ägnat er åt något konsekvens-tänk. Många av dem som inte tar ut sina mediciner gör så av ekonomiska skäl, och nu kommer deras situation att förvärras. Då kanske man i stället ska titta på överförskrivningen av läkemedel. Jag tänker på nätläkare, reklam i tunnelbanan för diverse läkemedel och så vidare. Är det så vi ska ha det? Marknaden kan regleras på olika sätt, och det här är kanske ett sätt.

En annan fråga gäller den stora tandvårdsreformen. Om jag inte är helt ute och cyklar ska reformen rulla vidare till ytterligare grupper. Ni börjar med 65-plussare – eller var det 67-plussare? – och sedan ska reformen rulla ut i hela Sverige. Det låter som Vänsterns dröm. Kommer det att bli så?

Anf. 148 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar för de många frågorna ledamoten ställde till mig.

Jag börjar med frågan om särlekemedel. Vi har haft en diskussion om särlekemedel tidigare. En större läkemedelsutredning ska tillsättas för att komma med förslag på reformer.

Sedan var det frågan om högkostnadsskyddet för läkemedel. Förslaget är ute på remiss. Det förslag som nu ligger på bordet har man inte tagit ställning till än, utan man ska först titta på remissvaren. Men på något sätt måste åtgärder vidtas. Jag nämnde i mitt anförande att under de senaste fem åren har läkemedelskostnaderna skenat, och regeringen avsätter nu 41 miljarder. Någoting måste göras.

Här borde tidigare regeringar ha gjort något. Det här är ju ett problem som har funnits länge. Men den här regeringen tar tag i problemet för att försöka skapa något rättvist.

Låt oss försöka få med något om tandvården också. Vi kristdemokrater tror att det här är en bra reform. Inte minst kommer det att bli bättre för de äldre att få tillgång till mer tandvård. De som är 67 år och äldre kommer att få betydligt lägre kostnader, och det tycker vi är positivt.

Anf. 149 KARIN RÅGSJÖ (V) replik:

Fru talman! Partierna som ni samverkar med i Tidögänget har också tittat på vad man ska göra åt hela situationen för tandläkare. Om inte något görs finns risk för en extrem tandläkarbrist i både regionerna och på det privata området. Det här drabbar specifikt den regionala tandvården, som har en stor del av ansvaret för barn och unga. Även om ni tar bort den reform som vi genomförde har den regionala tandvården ändå ansvar för barn och unga från 0 till 19 års ålder. De tandläkare som jobbar där gillar säkert barn, men de är överskölda av just barn. De vuxna går till privata tandläkare. Tandläkarna i den regionala tandvården får ingen kompetens eller vana vid olika typer av tandproblem, och det är därför ganska urgent att lösa frågan.

Låt mig snabbt hinna med frågan om psykofarmaka. Det är bra att det finns potenta läkemedel, psykofarmaka, för olika typer av tillstånd. Men om 1,2 miljoner patienter – 11 procent av befolkningen – hämtar ut anti-depressiva läkemedel måste vi börja fundera över vad detta handlar om. Sker det någon uppföljning? Eller fungerar psykiatrien så dåligt att patienterna i stället får läkemedel? Säger jag lite ansvarslost från mitt håll.

Här finns problem. Även forskrivningen till barn och unga har ökat. Vad ska vi göra åt det? Eller ska vi bara passivt titta på?

Anf. 150 DAN HOVSKÄR (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågorna.

Jag börjar med den sista frågan. Där har vi ett stort samhällsproblem. Många mår jättedåligt, och de upplever en pressad situation.

Jag har själv en bakgrund i psykiatrien och har jobbat bland ungdomar med psykiska besvär. Här har vi ett stort samhällsproblem. Fler och fler mår inte bra, och ensamheten ökar.

Regeringen vidtar nu många åtgärder i fråga om ensamheten. Ibland kan det vara en snabb åtgärd att få ett antidepressivt läkemedel i stället för att få andra former av behandlingar. Ibland åtgärdas problem på ett enkelt sätt med hjälp av antidepressiva läkemedel, och det är inte alltid det långsiktigt bästa sättet. Regeringen vidtar nu ett stort antal åtgärder.

Sen var det frågan om högkostnadsskyddet för läkemedel. Här måste vi se över dessa skenande kostnader. Exakt hur det kommer att se ut får vi återkomma till när remisstiden är klar.

Kristdemokraterna kommer att jobba för ett så rättvist system som möjligt. Vi får titta på den medicinska utvecklingen, och då ökar självklart läkemedelskostnaderna. En stor del av läkemedlen innebär att det inte måste bli lika mycket sjukhusvård. Det är fantastiskt att det finns sådan innovationskraft på området läkemedelsutveckling.

Tandhälsan är en grundläggande del av vår allmänna hälsa och välbefinnande. Forskning visar att många sjukdomar har kopplingar till munhälsan. Därför är jag glad över att arbetet fortgår med en historisk tandvårdsreform som syftar till att kraftigt stärka tandvårdens högkostnads-skydd.

Den första etappen kommer att omfatta personer som är 67 år och äldre, och tanken är att den ska träda i kraft den 1 januari 2026. Men modellen är också skalbar, vilket ger en möjlighet att på sikt inkludera övriga befolkningen.

Som en del i förberedelsearbetet med detta ändrades nyligen åldersgränsen för den avgiftsfria tandvården för unga eftersom denna grupp generellt sett har en bättre munhälsa än våra äldre. Det finns i dag en begränsad kapacitet i tandvården, och den behöver vi använda så bra som möjligt. För att mildra effekterna för den grupp som inte längre omfattas av fri tandvård ökar i stället det allmänna tandvårdsbidraget.

Många av Sveriges pensionärer har arbetat hårt genom livet. De har i många fall låga pensioner, vilket kan göra det svårt att prioritera tandvården. Genom att i den första etappen prioritera äldre kan fler i denna grupp få möjlighet att åtgärda sina problem, och vi hoppas kunna minska det lidande som den dåliga tandhälsan orsakar. Dålig munhälsa kan leda till både fysisk smärta och psykisk ohälsa, och många undviker tandvården av ekonomiska skäl eller på grund av skam.

Fru talman! Betänkandet som nu ligger ute på remiss syftar inte endast till att stärka högkostnadsskyddet i sig, utan där föreslås också åtgärder för att möta vissa av de utmaningar som finns i dag inom tandvården. En av de svåraste är kompetensförsörjningen över landet, där det i dag finns relativt god tillgång till tandvård i större städer medan det råder en brist på landsbygden.

Hur ska vi locka mer tandvårdspersonal att vilja bo och verka på landsbygden? Det är en stor fråga som handlar om mer än själva tandvårdssystemet. Men ett verktyg som skulle kunna utgöra ett steg i rätt riktning är det kommuntypstillägg som föreslås i utredningen. Det innebär att vårdgivare inom tandvården erhåller en extra ersättning på 10 procent för patienter i storstadsnära områden och 20 procent för patienter i glesbygd. Denna indelning är baserad på Tillväxtverkets kommuntypsindelning, vilket är en tydlig och rättvis grund för tillämpning.

Ur Sverigedemokraternas perspektiv är det mycket glädjande att den första etappen av den kommande reformen träder i kraft redan nästa år. Vår långsiktiga vision är att reformen ska vidgas stegvis, och till sist ska alla över 20 år få tillgång till den tandvård som ska vara en del av det förstärkta högkostnadsskyddet. Tänderna är en del av kroppen och ska vara en del av vården.

Fru talman! Den tandvårdsreform som snart kommer att påbörjas utgör ett viktigt steg för att förbättra folkhälsan, minska lidandet och säkerställa att fler får tillgång till den vård de behöver. Jag ser fram emot att fortsätta arbetet med att utveckla tandvården och göra den tillgänglig för alla, oavsett ålder och ekonomiska förutsättningar.

Jag är glad att regeringen i januari 2025 gav Försäkringskassan direktiv om att påbörja förberedelserna för att implementeringen ska komma igång

redan 2026. En befolkning med frisk och fungerande munhälsa gynnar hela samhället.

Fru talman! Nu tänker jag gå över till läkemedelsfrågan.

Vi befinner oss i en tid av snabb teknisk och medicinsk utveckling. Nya genombrott förändrar människors liv. Vem hade kunnat tro att ett nytt läkemedel mot diabetes också skulle visa sig vara effektivt mot fetma och därigenom ge hopp till människor som kanske kämpat med sin vikt i hela livet? Vi ser också lovande framsteg inom behandlingen av Alzheimers och andra svåra sjukdomar.

Trots dessa framsteg halkar Sverige efter när det gäller tillgången till nya läkemedel. Det beror på att olika aktörer i läkemedelssystemet inte kommer överens, vilket gör att patienterna hamnar i kläm. Godkännandeprocesserna tar alldeles för lång tid, och i en global kontext är Sverige en relativt liten aktör. Därför måste vi stärka vår roll på den internationella arenan och säkerställa att svenska patienter inte behöver vänta längre än nödvändigt på livsförbättrande behandlingar. Vi bör också verka för att effektivisera våra egna processer genom bättre samordning mellan myndigheter och sjukvård.

Fru talman! Situationen är ännu mer bekymmersam för patienter med sällsynta diagnoser. Där kan sär läkemedel vara skillnaden mellan ett värdigt liv och ett liv i lidande. Men vad är egentligen sär läkemedel? Det är läkemedel som är avsedda att behandla sällsynta sjukdomar och tillstånd som drabbar en mycket liten patientgrupp. Eftersom marknaden för dessa läkemedel är begränsad är utvecklingen ofta kostsam och kommersiellt utmanande. Därför behövs särskilda regelverk och incitament för att säkerställa att dessa patienter inte glöms bort.

I dag ser vi patienter som tvingas flytta utomlands för att få tillgång till mediciner som redan är godkända i andra länder. Det är inte värdigt en välfärdsnation som Sverige. Vi måste därför arbeta för att påskynda godkännandet av sär läkemedel och skapa en mer flexibel prissättningsmodell som gör det möjligt att snabbt ge patienter tillgång till behandlingar utan att riskera ohållbara kostnader för staten.

Utöver det mänskliga lidandet är detta också en ekonomisk fråga. När patienter inte får tillgång till rätt behandling i tid leder det ofta till förvärrade sjukdomstillstånd och ökade vård- och omsorgskostnader. Ett snabbare godkännandesystem skulle därmed inte bara rädda liv utan även minska de långsiktiga kostnaderna för vården och samhället i stort.

TLV:s nyligen släppta rapport om sär läkemedel var en besvikelse. Den innehåller inga tydliga eller konkreta förslag på hur vi snabbare kan godkänna dessa läkemedel. Vi behöver en bredare syn på sjukvårdens ekonomiska ekosystem. Om en patient genom rätt medicinering kan bli friskare och mer självständig kan det minska behovet av exempelvis assistans och därmed leda till besparingar på andra håll i samhället. Vi måste ta ett helhetsgrepp om denna fråga.

Fru talman! Ett annat område som kräver vår uppmärksamhet är kliniska prövningar. De har minskat i Sverige, men nu finns det initiativ för att vända trenden genom ökade resurser, förbättrade samarbeten mellan olika aktörer och förenklade regelverk. Genom att skapa bättre förutsättningar för kliniska prövningar kan vi både ge svenska patienter tidig tillgång till nya behandlingar och stärka Sveriges ställning som en ledande innovationsnation inom medicin.

Det är också en ekonomisk fråga. En starkare forskningssektor skapar tillväxt och stärker vår konkurrenskraft globalt.

Samtidigt ser vi en annan förändring inom läkemedelsområdet: den aviserade höjningen av högkostnadsskyddet som är planerad att träda i kraft till sommaren. Denna förändring görs eftersom läkemedelskostnaderna ökar med cirka 6–7 procent per år, delvis till följd av att nya och mer avancerade behandlingar introduceras. För att systemet ska vara långsiktigt hållbart är detta en nödvändig justering.

Men det är avgörande att säkerställa att patienter som är beroende av särskilda läkemedel snabbt når frikortsgränsen, så att deras ekonomiska börda inte ökar oproportionerligt.

Det räcker dock inte. Vi måste också se över hela systemet för läkemedelskostnader och skapa en rättvisare och mer långsiktigt hållbar modell. Vi bör utreda möjligheten att differentiera subventioneringen så att livsavgörande läkemedel får en högre grad av ersättning medan generiska preparat kanske kan finansieras på ett annat sätt. Det skulle säkerställa att vi fortsatt kan erbjuda de mest avancerade och effektiva behandlingarna utan att systemet riskerar att krascha.

Sverige har alla förutsättningar att vara en ledande aktör inom läkemedelsinnovation och patientvård, men det kräver reformer. Vi måste minska byråkratin, snabba upp godkännanden av nya behandlingar och säkerställa att patienter inte tvingas lämna landet för att få vård. Vi kan inte tillåta att svenska patienter hamnar i skuggan av ineffektiva processer och utdragna beslut.

Fru talman! Det är dags att agera. Sverige behöver en läkemedelspolitik som sätter patienterna i centrum, som främjar innovation och som snarare ser helheten än har ett stuprörstänkande. Vi anser oss ha råd att hjälpa hela världen, men först måste vi säkerställa att de svenskar som har betalat skatt och bidragit till vår välfärd får den vård de förtjänar när de blir sjuka. Endast genom att vi själva håller oss friska kan vi hjälpa våra grannar när deras hälsa sviktar.

Anf. 152 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Jag begärde replik när jag hörde Sverigedemokraternas ledamot beskriva insiktsfullt hur viktigt det är att man får tillgång till sär-läkemedel. Jag kunde nog skriva under på varenda stavelse. Men sedan kommer fortsättningen. Vad kommer Sverigedemokraterna att göra för att se till att alla som behöver det får tillgång till sär-läkemedel?

Vi har nu hört KD säga att man ska vänta på att Socialstyrelsen kommer med sin strategi om sällsynta diagnoser när det gäller det här. Men alla vet att den rapporten inte får behandla sär-läkemedel. Regeringen har gett order om att den inte får göra det. Vi hörde också KD säga att det ska tillsättas en stor läkemedelsutredning och att man säkert kommer att kunna behandla den här frågan där också. Men det är åratat bort. När det gäller en stor läkemedelsutredning talar vi om 2027, 2028 eller 2029.

Jag har en fråga till Sverigedemokraterna. Ni har ett avgörande inflytande på regeringen. Hur tänker ni se till att regeringen äntligen tar den här frågan på allvar och vidtar skarpa åtgärder, så att det inte bara blir det här pratet om att alla nog borde få tillgång till det? När man sitter med makten kan man faktiskt påverka.

Det finns tre alternativ. Det ena är att säga: Vi nöjer oss med den TLV-rapport som finns och gör inget mer. Det är tydligen lite den inställningen regeringen har. Alla som läser rapporten vet ju att det här inte kommer att lösa hela problemet.

Det andra är att säga att TLV kommer att få ett nytt, bredare uppdrag där man inte lägger ekonomiska restriktioner och där man dessutom säger att det gärna ska föreslås lagförändringar, för det här politiska målet ska nås.

Det tredje är att säga att vi måste ta den här frågan på allvar och även lösa den andra halvan, det vill säga de rekviderade läkemedlen. I dag är det NT-rådet som hanterar det, och regionerna har makt över det. Signalerna från diskussionen i NT-rådet är inte att man är beredd att göra några snabba lösningar.

Vad tänker Sverigedemokraterna göra? Hur ska ni lösa det här problemet?

Anf. 153 CHRISTIAN LINDEFJÄRD (SD) replik:

Fru talman! Tack för dina frågor, Anders W Jonsson!

Jag läste också TLV-rapporten. Jag trodde att det skulle hända mer med den. Det som har hänt är att vissa kommer att få men vissa inte.

Du tog även upp rekviderade läkemedel. Där har vi ett problem. Det är 21 olika regioner. Vi pratar om att vi vill ha mindre statlig styrning. Här har vi en grej där mer statlig styrning mot regionerna skulle vara lämplig. Jag vet att ditt parti kanske inte är lika mycket för det; jag har läst er budget.

Jag hoppas på läkemedelsutredningen, som jag också har hört att regeringen aviserat. Och vi har ju ett budgetsamarbete och kommer kanske att ha budgetdiskussioner inom regeringssamarbetet också. Jag kommer inte och kan inte prata om det med dig här nu. Men frågorna går att diskutera också i vårt budgetsamarbete.

Anf. 154 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Det var kanske inte direkt ett klagörande av vilka konkreta förslag SD kommer att driva.

Den halva av läkemedlen som hanteras av regionerna är det som rekvideras direkt till kliniker. SD pekar på att problemet är att vi har 21 regioner. Visst sitter en utredning och tittar på förstatligande av sjukvården och så vidare. Men då pratar vi om ett tioårsperspektiv. Det är inte något som löser det här akuta problemet. Och återigen: Även en läkemedelsutredning ligger många år framåt i tiden, eftersom de förändringar som ska göras innebär en stor process.

Det här kan regeringen lösa ganska snabbt om den har viljan, kanske inom ett år eller två. Det finns ett par konkreta saker man kan göra, som jag ser det. Den ena är att säga: Tack för den här TLV-rapporten, som vi har fått nu! Den löser en del av problemen, men den löser inte alla ens vad gäller de förskrivna läkemedlen. Vi ger ett nytt uppdrag till TLV att komma med en ny rapport som kommer att lösa helheten vad gäller de förskrivna läkemedlen. Där lägger vi inte budgetrestriktioner och juridiska restriktioner på det resultat som får komma. Det är alternativ ett, väg ett.

Det andra handlar om att hantera de rekviderade läkemedlen. Jag har hört sjukvårdsministern säga: Det är inte vårt problem, utan det är region-

erna som bestämmer det. Men då tar man inte ansvar för helheten, som jag ser det. Även den frågan skulle regeringen kunna lösa. Man kan ju göra överenskommelser med regionerna via SKR om allting annat. Varför inte göra en överenskommelse på det här området? Man kan säga: När det gäller kostnaden för de rekvirerade läkemedel som TLV rekommenderar men som regionerna betalar kommer vi att bidra via särskilda statsbidrag eller en överenskommelse med SKR.

Det finns ju möjligheter. Det duger inte för Sverigedemokraterna att bara peka på att det här är ett problem. Nu måste ni redovisa konkreta förslag på hur det här ska lösas.

Anf. 155 CHRISTIAN LINDEFJÄRD (SD) replik:

Fru talman! Som jag sa till Anders W Jonsson tidigare sitter vi nu och diskuterar en budget med de andra inom vårt samarbete. Det går att göra en riktad insats till SKR och säga vad som ska göras, men jag tänker inte stå här och tala om exakt hur vi pratar i vår budgetprocess just nu.

Jag är besviken på TLV-rapporten. Precis som Anders W Jonsson hade jag hoppats på mer. Jag tänkte: Nu kommer den här TLV-rapporten med bra satsningar! Men det blev inte så mycket. Varför blev det inte det? Det är synd. Jag är besviken och hade hoppats på mer.

Vi kan påverka regeringen, men vi har inte 51 procent. Hade vi haft det hade det blivit en helt annan politik. Men en besparing som vi skulle kunna göra om fler partier ställde sig bakom den är en sänkning av biståndet. Det hade kunnat ge väldigt mycket pengar till det här också.

Anf. 156 LINA NORDQUIST (L):

Fru talman! Det här är ett lite spretigt område, så jag gör några valda nedslag. Det är några viktiga områden som jag tycker är värda att lyfta. Jag tänker på tänderna och munnen. Jag tänker på medicinerna. Jag tänker också på de människor som kanske hamnar mest i kläm i Sverige i dag.

Jag börjar med de människor som hamnar mest i kläm, fru talman. Både beroende och andra psykiska sjukdomar borde såklart behandlas av sjukvården. Men så som det har varit hittills har en människa som lider av beroendesjukdom och samtidigt kanske har en psykos eller anorexi fastnat i någon sorts svartepetterlimbo. Kommunen har kunnat säga: Vi kan tyvärr inte hjälpa dig förrän du har fått ordning på din behandling för den psykiska sjukdomen. Sjukvården å sin sida har kunnat säga: Vi kan tyvärr inte hjälpa dig förrän du har fått någorlunda ordning på din beroendesjukdom. Det här är naturligtvis helt oacceptabelt.

Men nu är äntligen en samsjuklighetsdelegation tillsatt. Jag vet att många partier i den här salen under lång tid kämpat för att personer som har både beroendesjukdom och annan psykisk sjukdom ska ges en sammanhållen vård och behandling. De är hela människor och måste behandlas för de sammantagna besvär de har. Ansvaret ska självklart ligga helt på regionerna. Samsjuklighetsdelegationen ska nu ta fram en långsiktig plan för bättre beroendevård i hela landet. Det låter självklart. Det kan till och med låta torrt: samsjuklighetsdelegation. Men jag är helt övertygad om att detta kommer att rädda liv.

Fru talman! Till nästa sak – medicinerna. Där finns det många aspekter. En sak som jag är väldigt glad över är att det nu pågår arbete i Regeringskansliet för att apoteken ska kunna bidra mer i vårdkedjan. De ska kunna

erbjuda fler tjänster, ge mer hjälp med hur människor ska ta sina mediciner, ge rådgivning på fler sätt än i dag och ha ett farmaceutsortiment, det vill säga ett mellanläge mellan receptfritt och receptbelagt.

Jag är också väldigt glad över att det pågår ett arbete med miljöpremien. Regeringen har avsatt särskilda medel, fru talman, för att man ska arbeta med den miljöpremie som ska finnas i läkemedelsförmånssystemet för dem som tar sitt ansvar och inte släpper ut skadliga ämnen i avloppsvatten och grundvatten.

Sedan har vi något som flera talare lyft: Vi får ständigt bättre behandlingar i Sverige. Läkemedlen blir bättre och bättre. Men självklart kostar de också alltmer. Därför har regeringen beslutat att höja högkostnadsgränsen. Trots att vi skjuter till många fler miljarder varje år kommer vi inte hela vägen. Det finns många bra läkemedel som kan revolutionera människors liv.

De som hamnar allra mest i kläm, skulle jag säga, när det handlar om nya revolutionerande läkemedel är personer med sällsynta diagnoser. Vi måste i detta rika land kunna säga att man ska kunna få bra vård och ett gott liv oavsett vad man drabbas av. Det måste bli lättare att få bra behandling och rätt läkemedel även om man råkar lida av en sällsynt sjukdom.

Riksdagen beslutade redan under förra mandatperioden om ett tillkännagivande om jämlikt införande av nya behandlingsmetoder, en särskild nationell strategi och – vilket kvarstår och inte är färdigt än – särskild finansiering av läkemedel vid sällsynta diagnoser. Liberalerna anser att staten behöver ta ett särskilt finansiellt ansvar för sÄrläkemedlen. Det här arbetet är väldigt viktigt. Det är inte färdigt. Men jag är glad över att mycket har påbörjats och att vi är på rätt väg.

Fru talman! Sist vill jag tala om munhälsan och tänderna. Jag fick ett litet eko i örat från när Liberalernas landsmöte för ett antal år sedan fattade beslut om att ekonomiskt prioritera de människor som har den allra sämsta munhälsan. Det är inte rättvist i dag. En del människor som inte har råd att ta hand om sin munhälsa och sina tänder kan inte le och riskerar att drabbas av andra, mycket svårare sjukdomar till följd av sin dåliga munhälsa.

Jag är väldigt lättad och stolt över att regeringssamarbetet nu inleder den första etappen av en tandvårdsreform för att stötta de människor som i dag har de allra högsta kostnaderna för sin tandvård. Först kommer det att vara ett ganska trubbigt instrument som prioriterar människor som är 67 år eller äldre. Men parallellt tas det fram modeller för riskbedömningar för att kunna se vilka personer det är som verkligen behöver prioriteras framför oss andra.

Vi genomför alltså förändringar på tre områden. Vi stärker munhälsan och tänderna för dem som verkligen behöver det, så att även de har råd med en mun som håller, en mun man kan le med och en mun som gör att den övriga hälsan funkar. När det gäller mediciner ska vi ständigt kunna säga att det följande år kommer att finnas fler behandlingar än innevarande år, och så småningom ska vi kunna säga: Det spelar ingen roll vad du drabbas av – självklart kommer du att få god vård. Slutligen säger vi: Det spelar ingen roll vad du drabbas av – du ska aldrig hamna i kläm mellan två olika huvudmän eller instanser som båda kräver att den andra ska göra sitt jobb först innan du får hjälp där du försöker knacka på. Med de här förändringarna tror jag att vi har tagit viktiga steg mot bättre vård och bättre hälsa i Sverige.

Anf. 157 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! Med risk för att vara som en jojo i talarstolen tar jag replik igen. Skälet till att jag lyfter den här frågan är den starka oro som finns hos människor med sällsynta diagnoser och behov av särskilda läkemedel.

Vi har nu fått ett antal olika svar från tre av regeringsunderlagets partier. KD säger att den här frågan löses i en stor läkemedelsutredning eller genom att man väntar in Socialstyrelsens strategi för sällsynta diagnoser; regeringen har dock redan från början sagt att den inte får handla om särskilda läkemedel.

Sverigedemokraterna säger att det här är något man får ta i budgetförhandlingar.

Det spelar ingen roll om man lägger 10 miljarder extra på kontot. Det kommer inte att göra någon skillnad alls om man inte ändrar regelverket.

Jag vet att Liberalerna och Lina Nordquist var drivande i frågan före valet. Men var är de konkreta förslagen? Hur ska man gå vidare? Vi måste lösa frågan om de rekviderade läkemedlen, de som regionerna i dag helt och hållet bekostar och samordnar via NT-rådet.

Dessutom finns förslaget från TLV. TLV har gjort ett bra jobb med rapporten givet de låsningar som fanns i det uppdrag som regeringen gav: Inga mer pengar, och inga ändringar i regelverket.

Det vore intressant för dem som lyssnar att få höra: Vad är det som Liberalerna driver för att tillgången till särskilda läkemedel ska bli lika god i Sverige som det är i Tyskland, Frankrike, Danmark och så vidare?

Anf. 158 LINA NORDQUIST (L) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Jonsson, för frågan!

Det ligger mycket i det mina kollegor har sagt. Det är viktigt med strategin. Men det innefattar inte läkemedlen och inte dessa människors hela liv. Det är viktigt med de utredningar som görs. Det kommer att spela roll. Det är naturligtvis väldigt viktigt med budgetering.

Från Liberalernas håll anser inte vi att detta arbete verkligen är färdigt förrän vi uppnått det som Liberalerna och även Centerpartiet var med och drev igenom i riksdagen den förra mandatperioden.

Staten måste ta ett särskilt ansvar för dessa läkemedel. Vi liberaler är helt övertygade om detta. De läkemedlen kommer antagligen att kosta mycket mer. Det är samma utvecklingskostnad men svårare utvecklings-tid, eftersom det finns färre människor vi kan testa läkemedlen på.

Sedan är det många färre som kan få läkemedlen. Det är trixigare. Det blir dyrare behandlingar. Det behöver staten ta ansvar för. Det ska inte drabba dem som har de diagnoserna.

Liberalernas övertygelse är att denna fråga inte är löst förrän tillkännagivandet helt är uppfyllt. Det innefattar strategin, som mina kollegor har berättat om. Det innefattar de jämlika införandena som ska vara likadana över hela landet. Det innefattar också ett särskilt finansiellt ansvar från statligt håll för särskilda läkemedlen.

Anf. 159 ANDERS W JONSSON (C) replik:

Fru talman! De som lyssnar på den här debatten och som är berörda av behovet av särskilda läkemedel kan de här frågorna väldigt väl. Den fråga de ställer är: Vad är nästa steg?

Det är därför det blir så oroande att höra att företrädare för Tidöpartierna säger att Socialstyrelsens förslag till strategi kommer att bidra. Nej, det kommer det inte. Regeringen har sagt att det över huvud taget inte får beröra sär-läkemedel.

Än mer orolig blir man när man hör företrädare prata om den stora läkemedelsutredning som man nog ska tillsätta under året. Den är säkert viktig, men det ligger många år framåt innan en stor läkemedelsutredning är klar med förslag som kommer att påverka den akuta frågan för de här familjerna. Det handlar om hur flickan med akondroplasi ska kunna få sina läkemedel. Vi kan inte säga att vi ska vänta på en stor läkemedelsutredning.

Sedan säger man att det ska in i budgetförhandlingar. Alla vet att även om man i budgetförhandlingarna kommer fram till att vi ökar kontot med 10 miljarder eller 1 miljard påverkar det inte någonting om man inte samtidigt ändrar regelverket.

Den här frågan är akut och brinnande för de människor det handlar om. Då krävs det att regeringen gör två saker. Den ena är ett nytt uppdrag till TLV där man säger: Okej, vi kommer att öka på pengarna. Kom med ett nytt förslag som innebär att vi löser det vad gäller de förskrivna läkemedlen.

När det sedan gäller de rekviderade läkemedlen som regionerna har krävs ett annat grepp. Det är en överenskommelse med SKR för att kort-siktigt lösa detta i avvaktan på att man gör en större förändring av hur läkemedlen finansieras i Sverige.

Det människor förväntar sig är ett besked. Vad händer här och nu? Partierna gick till val på och sa: Det här ska lösas. Nu kommer svar som innebär att vi om ett antal år kanske kommer att ha löst det.

Det jag efterfrågar är att Liberalerna kan redovisa detta. Vilka är de konkreta stegen för att det ska vara löst under mandatperioden?

Anf. 160 LINA NORDQUIST (L) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Jonsson.

Jag har för mig att ledamoten Jonsson har varit statssekreterare och vet om att Liberalerna inte kan redogöra för pågående förhandlingar eller pågående arbete i Regeringskansliet. Liberalerna kan bara redogöra för sina ingångsvärden och eventuella färdigförhandlade förslag.

Därför blir det lite svårt för mig att säga annat än att vår ingång är att hela tillkännagivandet måste uppfyllas i alla sina delar. Det handlar om en nationell strategi som omfattar människors liv, vård och villkor i livet när man har en sällsynt diagnos. Det handlar om ett jämlikt införande av läkemedlen där det inte spelar någon roll vad man har för diagnos och där det heller inte spelar någon roll vad man har för postnummer.

Precis som ledamoten säger behöver man förändra regelverk. Man behöver göra saker på ett annat sätt eftersom dessa läkemedel inte är som alla andra läkemedel. Det handlar om att man behöver ta ett särskilt statligt ansvar. Det innefattar också ett särskilt statligt ansvar för den finansiella delen.

Utan detta är Liberalernas ingång att vi inte har uppfyllt det vi behöver göra och det vi är skyldiga dessa människor.

Fru talman! Detta betänkande handlar om en mängd saker, men jag börjar med att tala om tandvård.

Vi har haft kris i tandvården länge. Vi anser att det behövs en nationell styrning av tandläkarutbildningen. Det gäller hur många som behöver utbildas, olika regionala satsningar och så vidare.

Vi anser också att privata tandläkare borde ha samma villkor som regionerna, det vill säga att behandla barn och unga. Annars får den regionala tandvården nästan endast ha barn och unga som patienter. Det blir undanträngningseffekter, och tandläkare får ingen möjlighet till kompetensutveckling.

Vi går också vidare med vårt förslag om högkostnadsskydd i tandvården precis som i den vanliga sjukvården. Under de senaste decennierna har välfärden steg för steg urholkats. Neddragningar, passivitet och naiv tro på marknaden har fått styra. Den utvecklingen vill Vänsterpartiet vända. Nu är det dags att bygga ut välfärden och ta ett steg framåt. Behovet av en jämlik tandhälsa är stort.

Höga kostnader för undersökning och behandling gör att de som tjänar minst besöker tandläkare mer sällan. Det kan man se i väldigt många undersökningar. De med väldigt låga inkomster har ingen nytta av dagens högkostnadsskydd eftersom det bara gäller kostnader över 3 000 kronor, och det är endast halva kostnaden som ersätts. Bra tänder är därmed en klassfråga.

Många unga vuxna slutar att besöka tandvården i förebyggande syfte när de inte längre har tillgång till avgiftsfri tandvård. Alla unga har inte en perfekt ekonomi, exempelvis studenter eller de som har en lön som inte täcker det nödvändigaste.

Tack vare Vänsterpartiet höjdes åldersgränsen för fri tandvård till 23 år från 2019. Nu har den reformen tagits bort. Det är kanske inte så förvånande. Vi har Tidöpartierna som styr som kanske inte alltid kör med jämlika reformer.

Vi har i varje fall tagit fram ett högkostnadsskydd som är helt finansierat. Nu kommer ni kanske att ramla baklänges och säga att Vänsterpartiet inte har någon koll på pengar. Vi har räknat på detta. Den beräknade kostnaden för reformen utifrån 2023 års prisnivå är 6,5 miljarder kronor för att sätta det i sjön.

För att möjliggöra för tandvården att ställa om och genomföra satsningen i praktiken ska det införas stegvis och vara fullt utbyggd under nästa mandatperiod. Tandhälsa skulle genom denna reform bli en del av den universella svenska välfärden. Vi tar också sikte på att få bort den klassmässiga skillnaden i tandvård.

Det ska bli intressant att följa hela det tandvårdspaket som Tidöpartierna har fått rull på. Det sägs nu att det ska omfatta hela befolkningen. Det ska vi följa, så att det inte blir så att tandvård för den ensamstående fattiga mamman blir någonting väldigt exklusivt.

Fru talman! Jag går nu över till att prata om läkemedel. I dag saknas fungerande kostnadsmodeller för dyra och specialdesignade läkemedel och långvariga behandlingar riktade mot små patientgrupper. Människor med svåra och allvarliga sjukdomar riskerar att bli utan behandling då den inte anses vara tillräckligt kostnadseffektiv. Vi har en nationell ojämlikhet och även en regional ojämlikhet när det gäller läkemedel.

Den grundläggande principen är att vården ska ges utifrån människors behov, inte utifrån om man till exempel har en privat försäkring eller egna medel som möjliggör privata lösningar och utlandsresor.

Anders W Jonsson från Centerpartiet har förtjänstfullt lyft frågan om särlekemedel, någonting som vi har pratat om länge i många grupperingar. Jag kan bara säga att man borde befria särlekemedlen för de patientgrupper detta handlar om. Vänsterpartiet har också budgeterat pengar för denna typ av läkemedel; det är ganska viktigt att ha det med sig. Vi vill även att regeringen ska utreda förutsättningarna för att staten ska ge ett särskilt stöd till regionerna för de behandlingsmetoder och mediciner som är extra kostsamma, så att det blir jämlikt över Sverige.

I dag krävs det att en farmaceut är närvarande på ett apotek för att det ska kunna hålla öppet. Men det är ett fåtal arbetsmoment som kräver att farmaceuten är på samma plats som läkemedlen. Det råder brist på farmaceuter, som vi vet, och vissa apotek kan behöva stänga trots att de behövs och trots att de bär sig ekonomiskt och har tillräckligt med kundunderlag.

En modell som skulle kunna användas för att möta detta problem kallas farmaceut på distans. Det innebär att en farmaceut möter kunden digitalt och erbjuder samma service som vid ett fysiskt möte. De arbetsuppgifter som innebär kontroller av läkemedel kan antingen delegeras eller genomföras när en farmaceut kan vara på plats. Det här behöver man utreda.

Att tro att marknadskrafterna ska ta ansvar för att landsbygd och glesbygd ska ha tillgång till medicin är att blunda för verkligheten och undfly sitt politiska ansvar. Vänsterpartiet vill att regeringen snabbt tar fram förslag för att garantera hela landets befolkning tillgång till läkemedel.

Vi menar också att ytterligare privatiseringar på apoteksmarknaden är fel väg att gå. Apoteket AB ska i stället fortsätta att ha ansvaret för en god läkemedelsförsörjning i hela landet, inklusive glesbygden. Vi vill se ett lagförslag på hur apoteksombudsverksamheten ska regleras med intentionen att verksamheten även fortsatt ska ske i Apoteket AB:s regi.

Fru talman! Nu går jag över till ett helt annat ämne. Det handlar om psykofarmaka.

Det är väldigt bra att vi i dag har så otroligt potenta läkemedel för psykisk ohälsa. Det betyder så mycket för så många, som i och med det kan ha ett normalt liv där de kan jobba, gå i skolan och så vidare. Men Socialstyrelsens statistik från 2023 visar att 1,2 miljoner patienter hämtade ut antidepressiva läkemedel under 2023. Det är alltså 11 procent av befolkningen. Det kan inte bara vara ett problem som handlar om ensamhet, utan det här är någonting annat.

Den största ökningen under de senaste fem åren finns bland barn och unga. Andelen flickor i åldrarna 10–14 år som fått ett antidepressivt läkemedel förskrivet ökade från 1,2 procent 2019 till 2,0 procent 2023, medan andelen pojkar i samma åldrar ökade från 1,0 procent 2019 till 1,4 procent 2023. Det kan låta lite, men sammanlagt blir det här väldigt höga siffror som också är ständigt ökande.

Man kan fråga sig om de här behandlingarna används i stället för andra behandlingsterapier. Är det resursbrist eller kompetensbrist som gör att människor i stället får dessa medel? Och följer läkarna upp det här? Det är också viktigt. Läkarna bör fråga: Hur fungerar det här för dig? Vad händer? Ska vi börja trappa ned?

Alla dessa frågor är inte utredda. Vi i Vänsterpartiet vill att regeringen utreder hur medicinering vid depression har utvecklats under en tioårsperiod och om medicineringen har bidragit till bättre psykisk hälsa bland befolkningen. Vi vill också att man utreder hur uppföljningen av medicinering inom psykiatri kan förbättras och öka patientsäkerheten.

Förskrivningen av psykofarmaka, i synnerhet ångestdämpande och antidepressiva medel, till barn och unga har ökat markant i Sverige. Detta är bekymmersamt eftersom evidensen är skakig när det handlar om vad det här innebär. Vänsterpartiet anser att regeringen omedelbart behöver göra en översyn av förskrivningen till barn och unga samt säkerställa att de farmakologiska behandlingarna inte sker på grund av exempelvis resursbrist inom bup eller andra överväganden. Vi vill att regeringen tillsätter en instans för en nationell utvärdering av hur medicinering av barn och unga med psykiska diagnoser har utvecklats över tid.

Jag yrkar bifall till reservation 9.

Anf. 162 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 4 från Centerpartiets sida.

Det här är en debatt som rör väldigt viktiga områden. Det handlar både om läkemedelsförsörjning, apotek, läkemedel över huvud taget och tandvård.

Vad gäller apoteken tycker jag att det finns anledning att lyfta den framgångsrika reform som gjordes under alliansregeringen, då Sverige gick från att vara ett av de absolut sista länderna i världen med ett statligt apoteksmonopol till att släppa detta något så när fritt.

Vi ser en väldigt positiv utveckling. Vi har fått betydligt fler apotek i Sverige, 50 procent fler. Sverige är fortfarande ett av de mest apoteksfattiga länderna inom OECD-området, men vi har alltså fått betydligt fler apotek. De har också etablerat sig över hela landet. Vi har även fått helt andra öppettider, där det i dag på många ställen är möjligt att köpa receptbelagda läkemedel fram till klockan 22 även på en söndagskväll.

Det har också visat sig att det inte fanns fog för den oro som många kände för att avregleringen skulle leda till en utarmning av läkemedelsförsörjningen i glesbygd och på landsbygd. Vid omregleringen och fram till 2018 fanns det exakt lika många apotek i glesbygd som det fanns under monopoltiden. Därefter, från 2018 och framåt, är det några apotek som har lagts ned.

Orsaken till att dessa apotek i glesbygd har lagts ned är dock inte att ekonomin har saknats. Det beror i stället framför allt på att regionerna där har bestämt sig för att man på en viss ort, till exempel Lima i Dalarna, ska stänga primärvården och hälsocentralen. Då finns såklart inte heller förutsättningar för att driva ett apotek.

Ytterligare ett problem som finns för glesbygden och över huvud taget inom apotekssektorn är bristen på farmaceuter. Det har också lett till att enstaka apotek i glesbygd har fått stänga. Precis på samma sätt som det är väldigt svårt att bemanna sjukvården och tandvården i glesbygd med professionell personal är det också svårt att bemanna apoteken.

Trots att man ser denna utveckling – att det finns ett hot mot läkemedelsförsörjningen i glesbygd – väljer regeringen att inte gå vidare med en av de lägst hängande frukterna, som också Karin Rågsjö lyfte. Jag tycker att det är tragiskt. Det handlar alltså om möjligheten till farmaceut på

distans. Våldigt många av de moment som utförs skulle kunna skötas digitalt med en apotekstekniker med en särskild utbildning som jobbar på plats på glesbygdsapoteket och har en digital uppkoppling gentemot farmaceuten.

Om det fungerar bra inom stora delar av sjukvården med sjukvård på distans måste det också kunna fungera inom apoteksväsendet. Men tragiskt nog går inte regeringen vidare med något förslag alls på området.

Det som ytterligare akut kommer att förvärra tillgången till läkemedel i glesbygd är att regeringen nu har släppt fram Läkemedelsverket och låtit dem drastiskt försämra möjligheterna till hemleverans. För många som har flera mil till ett apotek har det varit underbart att kunna beställa de receptbelagda läkemedlen via nätet på något av nätapoteken och sedan få dem hemkörda till den egna bostaden.

Läkemedelsverket har nu, med regeringens goda minne, kommit med ett förslag som innebär att det i princip kommer att bli tvärstopp för detta i stora delar av landet. I storstäderna och de större städerna kommer man fortfarande att kunna ha hemleverans, men inte i glesbygden. Det är fullkomligt obegripligt för mig att regeringen släpper igenom ett sådant här förslag. Riskerna med det system vi har i dag är mycket små i förhållande till de problem människor, inte minst människor med funktionsnedsättningar, på landsbygden kommer att få.

Ett annat område som vi har diskuterat handlar om läkemedelssidan. Särsläkemedelsfrågan har jag lyft upp i ett antal repliker, och de svar jag har fått oroar mig som sagt mycket. Det vore en sak om de bara oroade mig, men jag tror att de också starkt oroar de familjer som har en familjemedlem som behöver ett särsläkemedel som man vet att barn och patienter i andra länder får tillgång till men som patienter inte får tillgång till i Sverige.

Det finns en vilshenhet hos regeringspartierna när det gäller vad man ska göra. Man har väntat på den där TLV-rapporten, och så ser alla att den inte löser hela problemet. Och så har man inga konkreta förslag om hur man ska gå vidare. Nästa steg blir väl att vi får kalla sjukvårdsministern hit till kammaren för att ställa henne till svars, för det är en helt oacceptabel situation.

Ett ännu större problem som vi har vad gäller läkemedelssidan i Sverige är att vi har ett system från 90-talet som är fullkomligt omöjligt att styra och där staten står för kostnaden för förskrivna läkemedel, alltså läkemedel som läkarna skriver ut på recept, medan regionerna står för alla de läkemedel som rekvireras direkt till klinik. Detta omöjliggör en bättre nationell kontroll och styrning.

Vi har haft ett antal stora läkemedelsutredningar, därav min reaktion när ledamoten från KD sa att vi ska ha en ny stor läkemedelsutredning. Visst kan vi det, men ingen av de utredningar vi har haft under åren har lett till några större förändringar. De landade i att vi ska lösa det genom att regionerna får ta ansvar för hela läkemedelsbudgeten.

Regionerna säger självfallet nej till detta, beroende på vad vi alla vet, nämligen att kostnaderna för läkemedel kommer att öka och ska göra det. Regionerna är förstås inte intresserade av det här, och då måste man börja tänka utanför boxen.

Det naturliga vore att staten går in och tar hela det finansiella ansvaret på det här området. Om staten gjorde det skulle det utjämna regionala skillnader och samtidigt göra att vi får mycket bättre möjligheter till kontroll.

När det gäller tandvård, slutligen, låter det i debatten som att det allra största problemet i den svenska tandvården är hur högkostnadsskyddet ser ut. Det är ett problem att en del människor inte har råd med tandvård, men om man pratar med människor som är verksamma inom tandvården får man höra att det finns problem som är oändligt mycket större, inte minst att folktandvården går på knäna.

Tidigare var det folktandvården i norra Sverige som hade problem, men i dag har man det i stort sett i hela landet beroende på bristen på tandhygienister och tandläkare. Detta problem hotar att bli akut när man från i princip hela landet signalerar att man inte klarar av det uppdrag som politikerna har gett.

Då, fru talman, får jag en oro, för det är uppenbart att Tidöregeringen kommer att dundra fram ett förslag som hela branschen säger kommer att skapa mycket stora problem. Inte minst riskerar vi att människor kommer att söka sig bort från tandvården.

Detta inger mig oro, inte minst efter debattartikeln från företrädare för de fyra professionerna inom tandvården, som säger: Snälla politiker, ta det lugnt nu! Driv inte igenom en reform som innebär mer administration som gör att personal flyr från tandvården och som gör att vi inte får möjlighet att jobba med det som är vår huvuduppgift.

Anf. 163 NILS SEYE LARSEN (MP):

Fru talman! Det är väldigt intressant och lärorikt att sitta och lyssna på debatten. Vi är en liten trogen skara kvar här.

Jag vill börja med att yrka bifall till Miljöpartiets reservation 14 under punkt 7 om läkemedel och miljö.

Det är ett stort problem med läkemedels miljöpåverkan. Många av de läkemedel som säljs i Sverige tillverkas i länder som Indien och Kina, där kraven på rening är otillräckliga. Detta leder till omfattande miljöproblem och skadar både människor och djurs livsmiljöer. Även i Sverige har vi läkemedelsrester i både vatten och mark, och det finns flera exempel på lokala överskridanden av gränsvärden.

Vi måste göra allt vi kan för att minimera risken att läkemedelsrester sprids i miljön och orsakar skador på fiskar, mikroorganismer och ekosystem – och i förlängningen även på oss människor.

Ett av problemen är det svenska generikasystemet, även känt som ”månadens vara”. Systemet premierar det billigaste läkemedlet utan att ta hänsyn till de miljöeffekter som produktionen orsakar. Detta skapar en felaktig styrning där läkemedel med hög miljöpåverkan kan konkurrera ut mer hållbara alternativ.

Företag som tar ansvar för miljön har svårare att klara sig på marknaden, och det innebär också risker för människors och djurs hälsa. Miljöpartiet anser därför att regeringen bör låta se över frågan och återkomma med ett förslag på ett förändrat system där miljöaspekter beaktas.

Samtidigt ser vi att receptbelagd förskrivning av vissa läkemedel, såsom antibiotika och diklofenak, har minskat i Sverige. Det är ett resultat av regionernas arbete med att öka medvetenheten om läkemedels miljöpåverkan.

Samtidigt har vi sett att försäljningen av receptfria läkemedel som innehåller diklofenak – ett av våra mest miljöstörande ämnen – har ökat. Naturvårdsverket lyfter i sin uppföljning av de nationella miljömålen 2024 fram att det finns flera möjliga åtgärder för att begränsa miljöskadliga läkemedel, exempelvis genom receptbeläggning, begränsningar i marknadsföring och restriktioner för försäljning. Miljöpartiet anser att regeringen bör gå vidare med dessa förslag och vidta konkreta åtgärder.

En annan viktig fråga är allas rätt till en jämlik och god sjukvård. Så småningom, under våren, kommer vi att ha en annan intressant debatt, om förändringarna i högkostnadsskyddet för läkemedel. Det kommer att bli konsekvenser. Kostnaderna för läkemedel har ökat, precis som tillgången till nya läkemedel, men en av de saker som har ökat minst är inkomsterna för de mest marginaliserade grupperna i vårt samhälle. Det är till exempel personer med varaktig sjukersättning, försörjningsstöd eller långtidssjuk-skrivning. De drabbas mycket hårt av den stora ökningen.

Principen måste vara att vård ges utifrån behov, inte betalningsförmåga. I dag saknas fungerande kostnadsmodeller för dyra, specialdesignade läkemedel och långvariga behandlingar för små patientgrupper. Detta innebär att människor med svåra och allvarliga sjukdomar riskerar att bli utan behandling eftersom den inte bedöms som tillräckligt kostnadseffektiv.

I en av våra motioner lyfter vi särskilt fram vissa preventivmedel och även läkemedel för behandling av endometrios. Trots att dessa läkemedel finns tillgängliga omfattas de i dag inte av läkemedelssubventionen. Det innebär en ekonomisk börda för många patienter och skapar en ojämlig tillgång till vård. Miljöpartiet anser därför att regeringen bör ge Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket, TLV, i uppdrag att se över kriterierna för läkemedelssubventionen, med syfte att inkludera fler preventivmedel och särskilt framtagna läkemedel mot endometrios.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 februari.)

Socialtjänstens arbete

§ 15 Socialtjänstens arbete

Socialutskottets betänkande 2024/25:SoU18
Socialtjänstens arbete
föredrogs.

Anf. 164 CHRISTIAN CARLSSON (KD):

Fru talman! Det går inte att inleda dagens diskussion om socialtjänstens arbete utan att ta utgångspunkt i att vi i socialutskottet nu äntligen har fått ta emot propositionen om ny socialtjänstlag. Den nya socialtjänstlagen kommer att innebära den största socialpolitiska reformen i Sverige på 40 år, och det är fantastiskt att se hur den nya lagen redan nu välkomnas och firas runt om i Socialtjänstsverige. Den nya lagen förtjänar att nämnas här i dag därför att den på allvar kommer att kunna stärka socialtjänstens arbete.

Socialtjänsten får ett tydligare förebyggande uppdrag, och tack vare Kristdemokraterna och regeringen får den också ett särskilt brottsförebyggande uppdrag. Det kan exempelvis handla om föräldrastödsprogram och fortsatt nära samverkan med skola, polis, vård och föreningsliv så att vi ser till att fånga upp fler unga i tid och stötta föräldrar som behöver stöd i föräldrarollen.

En annan viktig sak med den nya socialtjänstlagen är att fler insatser kommer att vara möjliga utan omfattande utredningar och individuella bedömningar. Socialtjänsten blir helt enkelt lättare att komma i kontakt med, och den som har behov av stöd ska lättare kunna få det. Det kommer att frigöra resurser och underlätta det förebyggande arbetet. Det skapar fler verktyg i verktygslådan för socialtjänsten, och det gör det möjligt för fler utsatta människor att få det stöd de behöver i ett tidigare skede – ett skede då de kanske behöver det som mest och är som mest mottagliga.

Regeringen har redan avsatt 8 miljarder kronor till och med 2028 för att stödja omställningen så att vi får en större, starkare och mer förebyggande socialtjänst. Tillsammans med förslagen om stärkt föräldraansvar och mellantvång, nya sekretessbrytande regler mellan myndigheter, sökbara orosanmälningar och utvecklandet av ett socialtjänstdataregister kommer den nya socialtjänstlagen att kunna revolutionera socialtjänstens arbete.

Jag är också övertygad om att den nystart och ambitionshöjning för svensk socialtjänst som den nya lagen innebär även kommer att skapa förutsättningar för en bättre arbetsmiljö och bättre förutsättningar att rekrytera och behålla personal. Det är av den enkla anledningen att fler socialarbetare kommer att ges förutsättningar att jobba på ett effektivt och kunskapsbaserat sätt med det fantastiska arbete som de faktiskt är utbildade för, nämligen att hjälpa socialt utsatta människor. Min bedömning är att många kommer att vilja vara med på den förändringsresa till något bättre som nu tar fart inom svensk socialtjänst.

Fru talman! Ett av de uttalade målen med den nya socialtjänstlagen är att varje människa ska få leva ett värdigt liv. Jag skulle med anledning av dagens motionsbetänkande vilja lyfta fram två saker som jag tänker är särskilt viktiga för att människor ska kunna leva ett värdigt liv. Det första handlar om arbete. Man ska känna att man får bidra till det gemensamma, till samhället, och att man får känna arbetsgemenskap och den stolthet som det innebär att ha ett arbete och kunna försörja sig själv och sin familj. Det andra handlar om tak över huvudet – en plats att kalla sitt hem.

Vår regering bedriver ett omfattande arbete för att fler människor ska kunna gå från bidrag till arbete. Socialdepartementet har presenterat ett förslag om aktivitetskrav inom försörjningsstödet som är ute på remiss. Men jag vill också lyfta fram utredningen om drivkrafter och möjligheter. I dag är tröskeln för hög att gå från bidrag till arbete. Det lönar sig inte alltid tillräckligt, och utredningen syftar till att det ska löna sig bättre så att personer snabbare ska kunna komma i arbete.

Det finns flera sätt att göra detta på. Ett är att låta människor behålla en del av stödet när de börjar jobba. Ett annat är att införa en jobbpremie som ökar det ekonomiska utbytet för den som går från försörjningsstöd till arbete. Men oavsett vilken väg man väljer är just att stärka incitamenten att gå från bidrag till arbete en viktig prioritering för oss kristdemokrater. Det är ett arbete som regeringen nu tar vidare. Det handlar om att fler barn

ska kunna se sina föräldrar gå till jobbet och att fler föräldrar ska kunna försörja sin familj.

Fru talman! Regeringen arbetar även för att motverka hemlöshet. Den nya socialtjänstlagen med ett starkare förebyggande fokus har förutsättningar att på allvar bana väg för ett bättre förebyggande arbete också när det kommer till att motverka hemlöshet, särskilt om man tar vara på möjligheterna att samverka med andra aktörer såsom vården och psykiatri, Hyresgästföreningen och civilsamhället.

I grunden har vi goda förutsättningar att motverka hemlöshet om det finns ett väl utformat förebyggande arbete lokalt. En sak handlar förstås om att ha en välfungerande skuldrådgivning som människor vågar ta hjälp av i tid. Socialstyrelsens uppdrag att föreslå åtgärder och stärka arbetet mot vräkningar av barnfamiljer är särskilt viktigt. Det är även uppdraget att Socialstyrelsen i nära dialog med kommunerna ska stötta dem i arbetet för att färre människor ska behöva lämna sina hem.

En del av regeringens strategi för att motverka hemlöshet handlar om att Bostad först ska rullas ut i hela landet. Det är en åtgärd för att hjälpa hemlösa personer med missbruksproblematik. Detta är vi kristdemokrater särskilt stolta över.

Socialstyrelsens lägesrapport för 2024 har visat att 125 kommuner ansökte om att få ta del av statsbidraget för Bostad först inför 2024, vilket innebär en ökning med cirka 20 procent i jämförelse med året innan. Det visar att regeringens politik har fått allt fler kommuner att röra sig i rätt riktning. Det är naturligtvis väldigt glädjande. Fler behöver följa efter.

Regeringen har dessutom föreslagit ett förtydligande om att en kommunal bostadsförmedling får reservera lägenheter eller införa förtur för olika kategorier av sökande, bland annat för att motverka hemlöshet. För Kristdemokraterna är detta ett viktigt arbete som handlar om att underlätta socialtjänstens arbete och om att vi tillsammans på ett bättre sätt ska kunna ta ansvar för och hjälpa några av vårt samhälles mest utsatta. Det kan handla om kvinnan som drar runt på stan och har alla sina tillhörigheter i en kundvagn och om mannen på gatan som inte vet under vilken bro han ska sova nästa natt. Det handlar om alla människor som saknar tak över huvudet och en plats att kalla sitt hem.

Jag yrkar bifall till förslagen i utskottets betänkande.

Anf. 165 GUSTAF LANTZ (S):

Fru talman! Jag var nyligen på min frus examen i Uppsala. Hon började läsa till socionom mitt i livet. Det har varit en häftig resa för henne men även för mig. Jag önskar att alla som med förakt i rösten pratar om naiva socianter får möjlighet att vid middagsbordet diskutera med någon som har kommit hem efter ännu en dag på socionomutbildningen.

Bland fiskpinnar och stuvad spenat har jag fått höra om riskfaktorer och skyddsfaktorer, om lagar och förordningar och om Socialstyrelsens metodstöd. Jag har fått höra hur samtal ska föras för att en person ska hitta sin egen drivkraft – det som kallas motiverande samtal. Jag har fått höra om utbildning kring föräldraskap och missbruk. Det har inte handlat om löst tyckande utan om strukturerad kunskap byggd på forskning och beprövad erfarenhet. Det är inget flum utan viktig kunskap som kan göra verklig skillnad.

Att jag fick se 88 ivriga socionomer vandra ut från universitetsaulan i Uppsala till tonerna av Dolly Partons 9 to 5 med var sitt diplom i handen gav hopp. Deras kunskap är en kraft som kan göra skillnad för enskilda individer och hela vårt samhälle. Men utväxlingen av den kraften avgörs till stor del av politiska beslut.

Sätter lagen stopp för socionomers kraft? Kvävs deras engagemang av långa utredningstider och detaljstyrd dokumentation? Hindrar byråkratin dem att ge rätt hjälp i rätt tid? Ja, så är det tyvärr i många stycken. Men den 1 juli släpps mer av socionomernas kraft fri. Då börjar den nya socialtjänstlagen förhoppningsvis att gälla. Då kan många insatser ges utan individuella biståndsbeslut med allt vad det innebär av tidskrävande processer.

Vi kommer även att få en socialtjänstlag som betonar vikten av förebyggande och tidiga insatser. Dessutom införs ett nytt krav på att all verksamhet inom socialtjänsten ska bedrivas i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Den nya lagen är resultatet av den utredning som Lena Hallengren tillsatte, som Margareta Winberg ledde och som Camilla Waltersson Grönvall till slut tog till riksdagen. Det kunde ha gått snabbare eftersom den förra socialdemokratiska regeringen avsåg att gå till riksdagen med lagen redan 2022. Men en valförlust kom tyvärr emellan. Jag är dock väldigt glad att lagen snart är på plats. Den har kommit till genom ett lagarbete där många socionomer har bidragit med sina perspektiv och synpunkter.

Fru talman! Socionomernas kraft att förändra Sverige är också avhängig av vad de har för resurser. Den nya socialtjänstlagen behöver bränsle. Därför blir det viktigt hur vi prioriterar i relation till annat. Nu när kostnaderna har skjutit i höjden är det tufft för kommunerna. Inflationen skonar ingen, men vissa kompenseras mycket. De med allra högst inkomster är vinnarna i regeringens budget. Tyvärr står inte kommunerna och regionerna på budgetens prispall. De som ska genomdriva den nya socialtjänstlagen på fältet tvingas gå på ekonomisk bantningskur.

Det är jättebra att det kommer pengar de första åren för utbildning och organisatorisk anpassning till den nya lagen. Det är bra med en instruktionsbok till den nya lagen. Socialdemokraterna är med, men vi vill så mycket mer. Det är en vilja som blir tydlig när man läser vårt budgetförslag och jämför med regeringens. Pengarna skulle behövas här och nu, men regeringen valde som den gjorde där och då. Nu saknas alla dessa miljarder.

Fru talman! Det kommer att bli tufft för de 88 nyexade socionomerna från Uppsala. Men socionomer är inga glasfigurer. De har inte valt yrket för att det är lätt. De vill göra skillnad. De är tuffa. De är beredda att jobba hårt och med engagemang. Men det finns gränser.

Sedan ett drygt decennium har vi sett arbetsplatser som har haft svårt att både rekrytera och behålla sin personal. Det tar på psyket att behöva titta sig över axeln på vägen hem till den egna familjen efter att ha skrivit fram ett beslut om att tvångsomhänderta sonen till en gängkriminell. Det är inte lätt att möta klienter som marinerats i en desinformationskampanj från islamistiska stater.

Socionomerna står i främsta ledet i allt detta, och de behöver känna att vi håller dem om ryggen. Mot denna bakgrund anser vi att regeringen behöver tillsätta en nationell samordnare för stabil personalförsörjning inom socialtjänsten.

Fru talman! Något som också tar energi från socionomer är att se hur välfärdsstaten i vissa delar klappat ihop och se hur människor tillåts falla fritt. Det tar på yrkesstoltheten att se hur samhället accepterar hemlösheten. Här måste vi inom politiken kraftsamla. Regeringen måste ta nya grepp för en social bostadspolitik värd namnet. En bostad är en mänsklig rättighet. Oavsett om orsaken till hemlöshet är missbruk, psykisk ohälsa eller något annat måste det finnas ett aktivt samhälle som står redo att ge stöd.

Fru talman! De nya efterlängtrade socionomerna, som ska arbeta med en ny och efterlängtd socialtjänstlag, har också en viktig roll att spela i kampen mot den organiserade brottsligheten. Det är endast om vi stoppar nyrekryteringen till gängen som vi kan vända utvecklingen på allvar. Uppklaringen blir bättre. Fler hamnar bakom lås och bom. Men unga står i kö för att fortsätta vansinnet med skjutningar och sprängningar. Vi måste ge socionomerna både resurser och verktyg att kunna ingripa tidigt.

Socialtjänsten måste också ha verktyg för att ingripa när föräldrar motsätter sig insatser. Samhällets reaktion på att barn och unga involveras i brottslighet behöver bli tydligare och kraftigare. Nu saknas den satsning som vi socialdemokrater har föreslagit i budget efter budget, nämligen att punktmärka ungdomar i riskzonen att hamna i händerna på gängen.

Socialtjänsten måste ges resurser så att den inte bara kan ha avhoppsprogram utan även U-svängsprogram. Fler måste göra en U-sväng när de närmar sig ett kriminellt liv: bort från mord och död, bort från stress och ångest och bort från droger och depression.

Fru talman! Jag ser fram emot att få åldras med min fru. Jag ser fram emot att hon blir en soctant som arbetar hårt och målinriktat i en tuff miljö, en soctant som är långt ifrån naiv och godtrogen, en soctant med varmt hjärta och kallt huvud som tror både på människan och vetenskapen.

Jag yrkar bifall till reservation 6.

Anf. 166 MALIN HÖGLUND (M):

Fru talman! I dag debatterar vi socialutskottets betänkande 18 *Socialtjänstens arbete*. Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Fru talman! Jag tänker ägna min tid i talarstolen till att prata om den nya socialtjänstlagen.

Socialtjänsten är en av grundpelarna i vårt välfärdssamhälle. Den finns till hands när människor behöver hjälp som allra mest: när livet tar en oväntad vändning, när barn far illa, när familjer kämpar och när människor står utan tak över huvudet.

Våra socialsekreterare gör ett ovärderligt arbete varje dag, men lagstiftningen som styr deras arbete är över 40 år gammal. Samhället har förändrats, och nu förändrar vi lagen. Den 1 juli 2025 träder en ny socialtjänstlag i kraft. Det är en lag som ger fler rättigheter, ställer tydligare krav och framför allt skapar bättre möjligheter för socialtjänsten att arbeta förebyggande. Det är en historisk reform som syftar till att hjälpa fler och hjälpa dem tidigare och mer effektivt.

Fru talman! Den nuvarande socialtjänstlagen bygger på den lag som kom 1982. I dag, drygt 40 år senare, ser behoven och utmaningarna annorlunda ut: segregation, otrygghet, barn som dras in i gängkriminalitet, desinformation och minskad tillit till socialtjänsten. Därför behövs det nu en ny lag som ger socialtjänsten möjlighet att jobba på andra sätt än i dag.

Socialtjänsten är en viktig del av det svenska välfärdssystemet. Det är genom socialtjänsten som vi kan arbeta med att hjälpa dem som behöver vår hjälp allra mest.

Fru talman! Sverige står inför stora sociala utmaningar. Segregationen och otryggheten växer. Unga rekryteras in i gängkriminalitet. Psykisk ohälsa ökar. Tilliten till samhället minskar. Det här är verkligheten för många i vårt land. Socialtjänsten står ofta i frontlinjen för att hantera dessa problem men har länge saknat de verktyg som behövs. Därför är den nya lagen så viktig. Med den skapar vi en modern och handlingskraftig socialtjänst, en socialtjänst som inte bara reagerar när problemen vuxit sig stora utan som agerar tidigt, förebyggande och kraftfullt.

Fru talman! Socialtjänstens arbete, som är brett och omfattar en rad olika områden, syftar till att stödja individer, familjer och grupper i samhället som behöver hjälp. Det handlar om barn och unga, familjestöd, missbruk och beroende, psykisk hälsa, integration, ekonomiskt bistånd och kris- och katastrofhjälp. På dessa områden arbetar socialtjänsten för att skapa en trygg och stödjande miljö för medborgarna och för att förebygga och lösa sociala problem. Socialtjänsten är därmed en viktig del av välfärdssystemet och spelar en central roll i att främja social rättvisa och mänskliga rättigheter.

Fru talman! Socialtjänsten hanterar livsavgörande frågor varje dag – från stöd till barn och unga till hjälp för missbrukare, psykiskt sjuka och äldre. Men för att kunna utföra sitt uppdrag måste de ha rätt resurser och rätt kompetens. Därför måste vi säkerställa att fler unga utbildar sig till socialarbetare. Bristen på personal är akut, och det gäller inte bara i de små kommunerna. Vi måste skapa en bättre arbetsmiljö så att fler orkar stanna kvar i yrket, och vi måste ge socialtjänsten ökat skydd; ingen ska behöva arbeta under hot och våld. Slutligen behövs mer samarbete mellan myndigheter, skola, sjukvård och civilsamhälle. Socialtjänsten kan inte lösa allt på egen hand. Det krävs ett gemensamt ansvar.

Med tanke på den stora uppmärksamhet som den nya socialtjänstlagen nu får har jag en önskan och en förhoppning om att fler unga kommer att söka sig till utbildningar som leder till arbete inom socialtjänsten. På flera ställen i landet råder stor brist på kompetens samtidigt som kommunerna har ett ansvar för sina invånare och för besökare.

Socialtjänstens arbete ska vara kunskapsbaserat och vila på forskning och beprövad erfarenhet.

Fru talman! Debatten kring socialtjänstens arbete och behovet av en ny socialtjänstlag är en viktig fråga som berör många aspekter av samhället. Den nya lagen syftar till att förbättra skyddet för utsatta grupper, öka resurserna för socialtjänsten och skapa tydliga riktlinjer för hur arbetet ska bedrivas. Syftet med den nya lagen är att socialtjänsten ska bli mer förebyggande, jämställd och lättillgänglig än i dag – att sänka trösklarna och att nå invånarna tidigt, innan problemen har vuxit sig stora. En ny lag kan ge möjlighet att reformera och effektivisera arbetet, vilket i sin tur kan leda till bättre stöd och hjälp för dem som behöver det allra mest.

Fru talman! Låt mig ge ett konkret exempel. Förra veckan, när det var plenifritt, besökte jag min hemkommun Mora. Där var förberedelserna för den nya lagen i full gång, precis som i många andra kommuner i Sverige. Speciellt utpekad personal har fått ansvar för att säkerställa en smidig

övergång. Socialsekreterare jag träffade ser fram emot att arbeta mer förebyggande och ser den nya lagen som en möjlighet att hjälpa och nå fler.

Fru talman! Den nya socialtjänstlagen är en reform som kommer att göra verklig skillnad. Den kommer att stärka skyddet för utsatta grupper, ge socialtjänsten mer handlingsutrymme och göra samhället mer rättvist och tryggt. Men det räcker inte med bara en ny lag. Vi måste göra detta tillsammans – stat, kommuner, regioner, civilsamhälle och näringsliv. Socialtjänsten är en del av den sociala välfärden, men den kan inte bära hela ansvaret själv. Om vi samarbetar kan vi nu rita om kartan för hela den sociala välfärden i Sverige.

En ny socialtjänstlag ses som ett steg mot att skapa en mer rättvis och effektiv socialtjänst, som kan möta dagens och framtidens utmaningar. Den kommer att ha en direkt positiv inverkan på kommunernas invånare, vilket bidrar till ett mer sammanhållet och välmående samhälle.

Alla behöver hjälpas åt. Det handlar inte bara om att socialtjänsten ska uppfylla kraven i en ny lag. Om vi gör detta tillsammans med andra aktörer kan vi rita om kartan för hela den sociala välfärden. Aktörer som vården, skolan, kultur- och fritidsverksamheter, samhällsbyggnadsförvaltningar och civilsamhälle kommer att vara viktiga pusselbitar.

Anf. 167 MONA OLIN (SD):

Fru talman! Vi debatterar i dag socialtjänstens arbete. Sverigedemokraterna står bakom alla sina reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation 13.

Socialtjänstens arbete är en viktig och stor del av det svenska välfärds-systemet. Socialtjänsten hjälper till att skapa trygghet i samhället. Genom att stötta personer och familjer som har det tufft ser socialtjänsten till att fler får möjlighet att klara sig på egen hand.

Socialtjänsten tar hand om många viktiga områden, bland annat hjälp till barn och unga, stöd till personer med funktionsnedsättning, äldreomsorg, missbruksvård och ekonomiskt bistånd. Den fungerar som ett skyddsnät för dem som behöver det mest och ser till att alla får den hjälp de behöver för att kunna leva ett tryggt liv.

Barn som växer upp under svåra förhållanden behöver extra stöd för att få en trygg och hälsosam uppväxt. Socialtjänsten har en viktig roll i att se till att dessa barn får den omsorg och det skydd de behöver. Samhället måste ge vissa föräldrar och familjer stöd och resurser för att hjälpa sina barn att få just den trygga uppväxt alla har rätt till. Det kan handla om alltifrån öppna insatser och stöd i hemmet till familjehemsplaceringar eller extra hjälp i skolan. Genom att ge föräldrar rätt stöd och vägledning kan socialtjänsten bidra till en trygg och kärleksfull uppväxtmiljö för barn. Detta minskar risken för att barn får till exempel beteendeproblem eller dras in i kriminalitet. Tidiga insatser kan förebygga och lindra många problem innan de växer sig större.

Fru talman! Offentliganställda, inklusive socialarbetare, utsätts ofta för hot och våld. För att öka tryggheten krävs säkra arbetsplatser, stöd efter svåra händelser och tydliga rutiner för hantering av hot.

Sverigedemokraterna vill stärka socialförvaltningen bland annat genom en nationell specialistutbildning för socialsekreterare som arbetar med barn och unga. Specialistsocionomer skulle höja kompetensen och skapa tydligare karriärvägar. Vi föreslår även att socialtjänstassistenter in-

förs för att avlasta socialsekreterare, förbättra arbetsmiljön och möjliggöra mer kvalitativt socialt arbete.

Fru talman! Sverige har haft stor invandring från länder där hedersrelaterat våld och förtryck förekommer, samtidigt som integrationen brustit. Socialtjänsten har därför en viktig roll i att skydda barn och unga från hedersvåld.

Orosanmälningar grundar sig på socialtjänstlagen och kan gälla allt ifrån våld och övergrepp till försummelse och familjekonflikter. Den breda definitionen gör det lättare att upptäcka missförhållanden men kan också leda till att allvarliga fall inte hanteras skarpt nog.

Till exempel uppmanar Socialstyrelsen i broschyren *Att möta barn som kan vara utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck* vårdpersonal att överväga orosanmälan vid misstanke om hedersförtryck snarare än att alltid anmäla. Detta gäller även vid fall av könsstämpning och oskuldskontroller, situationer där en orosanmälan i allra högsta grad borde vara självklar.

Socialtjänsten har ett stort ansvar att ge stöd och hjälp, men det är lika viktigt att individen själv tar ansvar för sin situation. För att insatserna ska ge resultat krävs engagemang från dem som får stöd, bland annat genom att de följer uppsatta planer, deltar i program för till exempel rehabiliterande insatser och aktivt arbetar för att förbättra sin livssituation.

Utredningen *Aktivitetskrav inom försörjningsstödet – för arbete, egenförsörjning och nationell likformighet* är ute på remiss, och remissvaren ska ha inkommit till Socialdepartementet senast den 11 mars i år. Utredningen lyfter fram flera förslag som vi sverigedemokrater förordat i vår politik sedan länge. Vi ser fram emot regeringens fortsatta arbete med dessa frågor.

Den nya socialtjänstlagen, i propositionen *En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter*, innebär mycket bra förändringar av socialtjänstens arbete. Sverigedemokraterna är glada över att tidiga, förebyggande insatser ska prioriteras och att socialtjänstens arbete ska vara kunskapsbaserat och bedrivas i överensstämmelse med beprövad erfarenhet.

För att socialtjänsten ska fungera optimalt krävs samverkan mellan skola, hälso- och sjukvård, polis och frivilligorganisationer. Den nya lagen inte bara möjliggör detta utan förespråkar ett starkare samarbete mellan olika myndigheter. Detta samarbete kommer att skapa en bättre helhetsbild av individens situation och ge effektivare insatser.

Genom att jobba förebyggande kan socialtjänsten också hjälpa till att minska brott, psykisk ohälsa och långvarigt beroende av bidrag, vilket är bra inte bara för den enskilda individen utan för hela samhället.

Fru talman! Socialtjänstens arbete är en grundpelare i ett välfungerande och medmänskligt samhälle. Genom att ge stöd och skydd till de mest utsatta bidrar socialtjänsten till ökad trygghet och sammanhållning.

Det är positivt att flera beslut redan har fattats för att förbättra insatserna för dem som behöver samhällets stöd. Genom att satsa resurser, stärka samarbetet mellan olika aktörer, prioritera förebyggande arbete och skapa en god arbetsmiljö för socialarbetare kan vi utveckla en socialtjänst som är tillgänglig, hållbar och effektiv på lång sikt.

Prot. 2024/25:70
13 februari

Socialtjänstens arbete

Anf. 168 GUSTAF LANTZ (S) replik:

Fru talman! Jag blev så uppeldad av mitt eget prat om min fru som blivande socialtant att jag yrkade på fel reservation. Det ska inte vara reservation 6 utan reservation 5. Det var bara detta jag ville säga.

Anf. 169 LINA NORDQUIST (L):

Fru talman! Äntligen kommer en förebyggande socialtjänstlag! Det område vi nu ska debattera handlar ju om socialtjänsten i bred bemärkelse, men jag kan inte tänka mig något som är enskilt viktigare än den nya lagen. Jag vet att det är många av oss som under många år har slitit för att den ska komma på plats.

Socialtjänsten är ett oerhört viktigt skyddsnät för dem som behöver stöd, på många olika sätt. Nu är vi äntligen på väg mot att socialtjänsten ska vara lättare att nå och lättare att få hjälp ifrån när det behövs. Människor ska kunna få hjälp snabbare utan omständlig behovsprövning varje gång. Stöd och hjälp ska ges i linje med vetenskap och beprövad erfarenhet, och den ska kontinuerligt följas upp och utvecklas. Den hjälp vi får nästa år ska vara bättre än den hjälp vi får i dag, och vi ska lära oss vad som fungerar och vad som inte fungerar.

Den allra bästa hjälpen är förstås att aldrig ens behöva drabbas. Vi liberaler vill – och detta är på väg i och med den nya lagen – att socialtjänsten ska arbeta mer förebyggande och fånga upp behov innan de har blivit för stora. Färre ska utsättas för våld, och färre ska hamna i riktigt svåra situationer i sina liv.

På det här området finns också en del andra saker som jag vill peka på. Socialtjänsten kommer naturligtvis att vara en del av den nya strategin mot psykisk ohälsa som regeringen har presenterat. Hela samhället måste göra sin del, men inte var och en för sig utan tillsammans. Samma sak är det med strategin mot hemlöshet. Hemlöshet måste förebyggas. Ingen ska behöva leva eller bo på gatan. Metoden Bostad först behöver införas nationellt. I samhällsplaneringen behöver man ha ett socialt perspektiv. Den strategin blir också väldigt viktig.

För socialtjänsten är det helt avgörande att se till att fler människor kan försörja sig själva och får egna pengar på sitt bankkonto att använda till vad de vill. Det är inget märkligt att vara mellan jobb – det är inget skumt med det – men den som under lång tid inte har någon egen försörjning kommer inte bara att bli fattigare och mer ensam utan också bli sjukare än vi andra. Det är farligt att vara utan arbete under lång tid. Här behövs också socialtjänsten i högre grad än i dag för att motivera människor att gå utbildningar, lära sig språket bättre, kanske göra praktik om de står långt från arbetsmarknaden, skriva cv eller på andra sätt bli redo för att ha ett jobb och tjäna egna pengar.

Slutligen vill jag säga att parallellt med att den nya socialtjänstlagen har förberetts och att strategierna har sjösatts har ett arbete pågått med att stärka och stötta anhöriga. Det tycker jag är nästan lika viktigt som hela lagen i sig. Trots att lagen är så efterlängtdad tror jag nästan att anhörigperspektivet väger lika tungt.

Under otroligt många år har anhöriga varit nästan samhällets största yrkesgrupp men utan inkomst, utan kollektivavtal, utan arbetstider och utan semester – inga rättigheter över huvud taget. Det är hög tid att anhöriga till personer som är svårt sjuka – även om det handlar om personer

som är kortvarigt men allvarligt sjuka – och anhöriga som är barn får ett bättre, lagstadgat stöd med rätt till en kontakt som kan hjälpa, lotsa och stötta. Och, som sagt: barn som är anhöriga får inte glömmas bort. De har varit osynliga länge. De har haft alldeles för dåliga villkor och för dåliga möjligheter att klara sig i livet. Nu är även det arbetet på gång.

Prot. 2024/25:70
13 februari

Socialtjänstens arbete

Anf. 170 KARIN RÅGSJÖ (V):

Fru talman! Detta är verkligen lång dags färd mot natt, tänker jag när jag tittar ut över mina trötta vänner här i salen.

Om några veckor kommer vi att få debattera förslaget till ny socialtjänstlag. Det är en lag som vi alla har väntat på i många år. Jag kommer inte att gå in på socialtjänstlagen och hur den ser ut eller inte, utan jag väntar med det till den debatten.

Jag är själv utbildad socionom. Mitt första arbete var som fältassistent i Huvudsta, i Solna. Det var under en glänsande period då förebyggande arbete var självklart i kommuner på olika sätt. Jag tror att vi var 16 fältassistenter i Solna. Vi var alla utbildade socionomer. Vi samarbetade med socialtjänsten och satt i deras arbetslokaler – ja, vi var ju socionomer. Vi jobbade med fritidsgårdar, polisen och skolan. Vi hade väldigt många aktiviteter med de utsatta barnen. Vi gjorde skillnad; det kan man se.

Sedan kom den stora 90-talskrisen, och detta försvann. I dag vet jag inte hur många fältassistenter som finns kvar i Solna, men det är i alla fall inte jättemånga.

Socialpolitik rör väldigt mycket. Det kan röra hemlöshet. Det är alltid så – detta är adresserat till Kristdemokraterna, som lyfte just hemlösheten, en fråga som jag har jobbat mycket med som politiker i Stockholm – att det också behövs lägenheter. Det räcker inte med sociala projekt.

I dag kanske vi ska fundera på vilka som har försörjningsstöd. Den siffran har sjunkit enormt. Det kan vara bra att veta detta när man pratar om personer som har just försörjningsstöd.

Vi kan konstatera att den stora förändringen med den nya lagen är att man ska fokusera på förebyggande arbete. Det är jättebra att socialtjänsten kan släppa skrivbordet, där de har suttit. Det tycker vi är jättebra. Då måste de också ges förutsättningen för det, det vill säga ekonomiska förutsättningar under lång tid. Detta är nämligen på ett sätt en kulturrevolution. Det handlar om att arbeta på ett lite annat sätt än man har gjort tidigare.

Men i ett system när det gäller socialt arbete finns det ofta personer som hamnar i skymundan. Det kan exempelvis vara personer som lever i beroende på olika sätt. Vi har jobbat väldigt mycket med den frågan inom vänstern, och vi har lyft den frågan på olika sätt.

När det gäller den nya socialtjänstlagens ambition om förebyggande arbete ser vi att man också måste fokusera på beroende, så att man inte tappar den delen.

Varje förälders mardröm är att barn ska hamna snett och bli just beroende. Om den mardrömmen besannas är det en situation som inte bara påverkar hela familjen utan också allt det familjen gör – hela livet. Det handlar om att ständigt leva i oro och att inte veta från en dag till en annan vad som händer. Det är därför helt avgörande att den som är anhörig ges möjlighet att involveras i vård och insatser i mycket högre utsträckning än i dag, så länge det inte sker på bekostnad av den missbrukandes hela integritet.

Det är mycket sorgligt att vi i dag, 2025, fortfarande har ett väldigt straffande beteende mot dem som är beroende.

Föräldrarnas stöd är mycket viktigt när en ung person med beroende vårdas. Det är lika viktigt att föräldrarna i sin tur får den hjälp och det stöd de behöver för att kunna finnas till hands. Vi vill därför att regeringen ska komma med förslag på lagstiftning om att anhörigas rätt till information, stöd och hjälp ska säkerställas, så att det inte blir en slump.

Fru talman! Det sociala arvet spelar en stor roll för barn till föräldrar med beroendeproblem. Vuxna barn till missbrukare löper fyra till sju gånger större risk för eget missbruk senare i livet än övriga i befolkningen. För tidig död är två till tre gånger vanligare bland vuxna barn till missbrukare. Vart fjärde barn som växer upp i familjer med beroendeproblematik går ut skolan utan gymnasiebehörighet. Det är dubbelt så många jämfört med andra familjer.

Det här är en ganska stor grupp. Det är en viktig grupp. Med tanke på att det är så många barn som någon gång under sin uppväxt har levt med en förälder med beroendeproblem är det viktigt att samhället snabbt ger insatser för barnet självt, att barnet får hjälp i tid. Så är det inte nu. Detta är frivilligt, så att säga. Alla har inte Ersta Vändpunkten, exempelvis. Man kanske inte har någonting, och man lämnar då barnet helt åt sitt öde.

Problemen som kan uppkomma är ofta komplicerade och kan kräva många insatser. Eftersom det är barnets förälder som är sjuk kan det vara extra svårt för barnet att få hjälp. Den ansvariga, som annars skulle finnas till hands, finns ju inte där.

Vi anser att det måste ske något mycket snabbare när det gäller rätt till eget stöd. Vi har nu en fantastisk möjlighet, med den kommande socialtjänstlagen, att få ett paradigmskifte. Det ger oss nya möjligheter: att gå från att agera när skadan redan är skedd till att med omsorg agera i tid för just de här barnen. Vi får inte missa de anhöriga och barnen och dem som står dem nära. Därför yrkar jag bifall till reservation nummer 8.

Anf. 171 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Jag reagerar lite grann när man i debatten säger: Vi ska nu få en ny socialtjänstlag, och det är nog det viktigaste som har hänt på väldigt lång tid.

Den nya socialtjänstlagen är verkligen behövlig; det är ingen tvekan om det. Men en lagstiftning innebär inte per automatik att vi får en bra och välfungerande socialtjänst. Socialtjänsten har nämligen, precis som skolan, sjukvården och äldreomsorgen, en oerhört stor utmaning. Det handlar om kompetens och kompetensbrist.

Jag måste, fru talman, säga att jag inspirerades lite grann av att lyssna på Gustaf Lantz när han beskrev den entusiasm man som nyutexaminerad socionom upplever när man är färdig med utbildningen. Men min tanke är: Vad är det för verklighet som de nyutexaminerade socionomerna faktiskt möter? Vi har väldigt stora bekymmer, och det kommer inte den nya socialtjänstlagen att helt och hållet lösa.

Jag tänker på när man kommer till sitt första jobb. Väldigt många av kommunerna har inte ens rejäla introduktionsprogram för nyutexaminerade socionomer. Socionomerna kommer till en verklighet där de direkt får hugga i och börja arbeta. Det är inte alls som det är i många andra

yrken, där man får en introduktion i månader och kanske till och med, i vissa fall, ett halvår.

Det finns också något annat som man möter i verkligheten som socionom inom socialtjänsten. Det är att det inte finns några krav på kompetensutveckling. Det har vi sett i sjukvården också. Det har lett till att vi som politiker faktiskt har sagt att det bör vara lagstadgat. Detta bör styras upp. Inom sjukvården bör man ha rätt till kompetensutveckling. Det måste förstås också gälla i socialtjänsten.

Det finns ytterligare en sak som gäller personalsituationen. Detta är för oss lite grann av ett socialtjänstpaket, som vi i Centerpartiet har lyft vid flera tillfällen. Det gäller karriärmöjligheterna. Om man kommer som nyutexaminerad socionom till socialtjänsten i en mindre kommun och till äventyrs skulle vara kvar i 30 år är risken väldigt stor att man står på precis samma ställe och stampar och har ungefär samma arbetsuppgifter.

Jag tror att staten måste gå in med ett socialtjänstpaket, riktat mot personalen, för att styra upp dessa delar. Man skulle önska att kommunerna vore kompetenta och starka nog att lösa det här själva, men om inte ens regionerna kan lösa dessa frågor vad gäller sjukvårdspersonalen behöver även kommunerna hjälp.

Det andra området, där staten måste gå in, handlar om en utmaning inom socialtjänsten. Det är att vi inte vet vad vi gör, det vill säga det finns inte evidensbaserade metoder på samma sätt som det finns inom andra områden inom välfärden. I pedagogiken är det mer av evidensbaserade metoder än det är inom socialtjänsten. Och i sjukvården är väldigt mycket baserat just på forskning och beprövad erfarenhet.

Det är inte nytt att det ser ut så här i socialtjänsten, utan så har det varit under väldigt många år. Det har delvis att göra med den akademiska tradition som man har inom disciplinen socialt arbete. Vi har inte alls den typ av studier på våra institutioner som är möjliga att sedan använda i praktiken.

Det är en stor glädje, tycker jag, att den nya socialtjänstlagen innehåller väldigt tydliga skrivningar om evidensbaserat arbete, men för att man ska kunna arbeta evidensbaserat måste det också finnas evidensbaserade metoder.

Här bör regeringen redan nu styra upp så att inte minst SBU, men även Socialstyrelsen, får i uppdrag att börja ta fram de kunskapsstöd som måste finnas. De finns till viss del redan i dag, men det måste bli betydligt bättre.

Det tredje området gäller det som nu också börjar komma. I ett läge där det finns väldigt svag evidens måste man ha effektiva metoder så att man kan följa upp och se vilka resultat en åtgärd får. Jag pratar förstås om kvalitetsregister. Det finns embryon till det. Regeringen har tagit vissa initiativ, men det här måste stagas upp ordentligt. Vi kommer nämligen inte i närtid att ha tillräckligt mycket forskning för att kunna ha evidensbaserade metoder som socialtjänsten kan arbeta med. Att få verkliga, skarpa kvalitetsregister på plats inom socialtjänsten är därför oerhört viktigt för att kunna nå målet med evidensbaserat arbete.

Det fjärde och sista området har också andra talare lyft, nämligen att det är en otroligt tuff verklighet man möter i socialtjänsten, med hot och våld. Där finns också all anledning för staten att gå in med ytterligare trygghetsskapande åtgärder, på samma sätt som för andra yrkesgrupper, och identifiera var hotmiljöerna finns och vad vi kan göra både för att man

ska kunna förutse tänkbara hot och för att man ska kunna få hjälp i ett sådant läge.

Socialtjänsten är en stor del av lösningen på de problem som Sverige har hamnat i. Då tänker jag förstås på gängkriminaliteten och det dödliga våldet. Vi fokuserar i kammaren väldigt mycket på vad vi kan göra när unga människor har fastnat i de gängkriminellas våld. Då har vi ett antal åtgärder som vi har beslutat om här. Jag skulle från Centerpartiets sida önska att vi hade fokuserat minst lika mycket på hur vi genom att stötta socialtjänsten kan se till att den unga över huvud taget inte hamnar i gängens klor.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 172 NILS SEYE LARSEN (MP):

Fru talman! Innan jag glömmer bort det ska jag yrka bifall till Miljöpartiets reservation 11 under punkt 4 om försörjningsstöd och övriga insatser.

Det har pratats en del om den nya socialtjänstlagen, och jag ser också fram emot att den kommer på plats. Jag väljer dock att debattera den när det väl blir dags här i kammaren.

Jag tänkte ta mig friheten att prata om socialtjänstens roll i ett tryggt samhälle och det arbete vi haft i Umeå, den kommun jag kommer ifrån. Umeå har utsetts till Sveriges tryggaste storstad och är den enda storstaden utan utsatta områden. Umeå har också utsetts till den stad som är bäst att leva i.

När vi pratar om det förebyggande arbetet, trygghetsarbetet och arbetet för våra barn och unga spelar socialtjänsten en jätteviktig och avgörande roll, men som en del av en större helhet. Man kan inte bortse från de andra faktorerna runt omkring för att ge socialtjänsten de rätta förutsättningarna att jobba och verka exempelvis för barn som börjar hamna på glid och i problem och för vilka vi behöver stärkta insatser eller för familjer som behöver hjälp och stöd. Här spelar andra komponenter också in.

När vi fick indikationer på tendenser till oro hade vi samverkan, och där hade socialtjänsten än en gång en avgörande roll. Men detta skedde också som en del i planerandet av samhället – att säkerställa att vi undviker segregation och har blandade boendeformer i olika stadsdelar, att säkerställa allmännyttan och se till en stark allmännyttas roll etcetera. Vi såg också till att civilsamhället arbetade i samklang med socialtjänsten och att socialtjänsten hade de ekonomiska förutsättningarna att kunna jobba med fältarbete och annat.

Kompetensbristen är en utmaning. Jag är jätteglad att få höra dessa fina ord om socionomer, för de gör ett enormt viktigt arbete. Det värsta vi kan göra är att bränna ut dem genom att låta så mycket falla på socialtjänsten – de växer inte på träd. Men det behövs resurser.

Man måste förstå att de kommuner och regioner runt om i Sverige som vill jobba med dessa frågor har en stor kompetens och ett stort kunnande kring de lokala förutsättningarna. Det vi skulle behöva mer av är generella bidrag och stöd till kommunerna snarare än riktade bidrag, så att man kan få jobba för att stärka upp de projekt som kan lyckas och de metoder man bäst kan använda just där.

Jag tänkte gå in lite på några av de motioner som behandlas i betänkandet om socialtjänstens arbete och då börja med frågan om försörjningsstöd.

Att växa upp i en familj som lever på försörjningsstöd är att leva med ständig ekonomisk utsatthet. För dessa barn innebär det avsaknad inte bara av fritidsaktiviteter utan också av det mest grundläggande – möjligheten att känna sig som en del av samhället, att kunna följa med kompisarna på bio någon gång ibland, att gå på ett födelsedagskalas eller att ha de kläder som behövs för att delta i skolans utomhusaktiviteter. Det som borde vara en självklarhet för alla barn blir en ouppnåelig dröm för många.

Miljöpartiet vill höja riksnormen för försörjningsstödet. Det är en kort-siktig lösning men en nödvändig sådan för att ge familjer bättre möjligheter att delta i samhället på lika villkor. På lång sikt måste fler människor kunna försörja sig själva. Att ha ett arbete innebär inte bara en inkomst utan också frihet, självständighet och en känsla av delaktighet.

I dag finns tröskeffekter som gör att det inte lönar sig att ta ett arbete eftersom försörjningsstödet minskar i samma takt som inkomsten ökar. Regeringens lösning har hittills varit att minska stödet ytterligare för att tvinga människor att ta även de mest lågavlönade jobben.

Vi menar att det är en farlig väg att gå. Det riskerar att krossa framtids-tron och skapa ännu djupare utanförskap. Vi vill i stället se en reform där hushåll som går från försörjningsstöd till arbete får behålla en del av stödet under en övergångsperiod. Det ska alltid löna sig att ta ett arbete, även om det är på deltid. Vi måste ge människor en väg in på arbetsmarknaden utan att straffa dem ekonomiskt på vägen dit.

Fru talman! Hemlösheten är också ett av de mest akuta samhällsproblem vi står inför. År 2023 vräktes 674 barn i Sverige, vilket då var ett rekordhøgt antal. Trots att vi har en nollvision för vräkningar av barnfamiljer ser vi en oroväckande ökning. Bakom varje siffra finns ett barn som förlorat sitt hem, sin trygghet och sitt sociala sammanhang.

Vi vet att osäkra boendeförhållanden påverkar barns hälsa och skolgång negativt. Ändå händer detta gång på gång.

Kommunerna och socialtjänsten har en avgörande roll i att förebygga vräkningar och hjälpa familjer att hitta långsiktiga boendelösningar. I dag är dock lagstiftningen för snäv – vi får verkligen hoppas på den nya socialtjänstlagen. Socialtjänsten kan bara hjälpa bostadslösa med speciella svårigheter, vilket gör att många barnfamiljer hamnar mellan stolarna. Vi vill ge socialtjänsten ett utökat ansvar att bistå alla barnfamiljer i hemlöshet, även utan social problematik.

Dessutom måste hyresvärdar få ett tydligare ansvar. I dag kontaktas socialtjänsten oftast först när vräkningen redan är ett faktum. Vi anser att hyresvärdar ska vara skyldiga att informera socialtjänsten så snart en hyresgäst riskerar att vräkas. På så sätt kan socialtjänsten agera i tid och förhindra att barnfamiljer hamnar på gatan.

När vräkningar ändå sker måste vi ha fungerande lösningar. Vi vill införa en snäv tidsgräns för hur länge barn får bo i akutboenden i enlighet med Barnombudsmannens förslag. Vi behöver fler genomgångsbostäder som leder till en plats på den ordinarie bostadsmarknaden, och vi behöver en nationell handlingsplan för bostadsförsörjningen.

Fru talman! Barn ska inte behöva oroas för var de ska bo. Barn ska inte behöva känna sig utanför för att familjens ekonomi inte räcker till. Det är politikens uppgift att se till att alla barn får en trygg uppväxt med möjlighet att delta i samhället på lika villkor. Låt oss ta den uppgiften på allvar!

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 19 februari.)

§ 16 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Redogörelse

2024/25:ER1 Redogörelse för verksamheten i riksdagens delegation till Europarådets parlamentariska församling 2024

EU-dokument

COM(2025) 38 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) nr 909/2014 vad gäller en kortare avvecklingscykel i unionen

§ 17 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 12 februari

2024/25:409 Räddningshelikoptrar

av *Mattias Ottosson* (S)

till statsrådet *Andreas Carlson* (KD)

2024/25:410 Illegal ip-tv

av *Lars Mejern Larsson* (S)

till justitieminister *Gunnar Strömmer* (M)

§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 12 februari

2024/25:772 Proportionerliga miljökrav

av *Johnny Svedin* (SD)

till statsrådet *Romina Pourmokhtari* (L)

2024/25:773 Arbetslösa och yrkesutbildningar

av *Serkan Köse* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister *Mats Persson* (L)

2024/25:774 Sjöfartsverkets ekonomiska situation

av *Birger Lahti* (V)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

Prot. 2024/25:70

13 februari

2024/25:775 Bygglövsprocessen för inglasning av balkonger

av *Alireza Akhondi* (C)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:776 Nedläggning av Statens servicecenter och konsekvenser för arbetslösa

av *Serkan Köse* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson (L)

2024/25:777 Körkort och glesbygdsbor

av *Gunilla Svantorp* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2024/25:778 Kötider på Arbetsförmedlingen och arbetsmiljön för anställda

av *Serkan Köse* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Mats Persson (L)

2024/25:779 Åtgärder med anledning av uppgifter om påverkansarbete

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:780 Diskrimineringsombudsmannens uppdrag

av *Erik Hellsborn* (SD)

till statsrådet Paulina Brandberg (L)

§ 19 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 12 februari

2024/25:750 Sveriges agerande med anledning av den humanitära krisen i östra Kongo-Kinshasa

av *Olle Thorell* (S)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:743 Kronofogdens auktionsverksamhet

av *Andreas Lennkvist Manriquez* (V)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:751 Kronofogdens försäljning av lustgas

av *Ewa Pihl Krabbe* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2024/25:760 Reglering av Kronofogdens auktioner

av *Rasmus Ling* (MP)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2024/25:747 Avskaffande av kemikalieskatten

av *Nima Gholam Ali Pour* (SD)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2024/25:745 Livsmedelsstrategin 2.0

av *Sofia Skönnbrink* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:746 EU-förbud mot finansiering av utveckling av nya fossila reserver

av *Kajsa Fredholm* (V)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2024/25:744 Habiliteringsersättning

av *Nadja Awad* (V)

till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

2024/25:748 Litauens anmälan av Belarus till ICC

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Maria Malmer Stenergard (M)

2024/25:749 Parasportens långsiktiga finansiering

av *Ewa Pihl Krabbe* (S)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2024/25:758 Miljömål för skogen

av *Rebecka Le Moine* (MP)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2024/25:754 Ivos generaldirektör

av *Maj Karlsson* (V)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2024/25:753 Svenska bankers finansiering av fossila projekt

av *Katarina Luhr* (MP)

till statsrådet Niklas Wykman (M)

2024/25:752 Försäljningen av Lernia

av *Marianne Fundahn* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2024/25:755 Kriminellas fortsatta drivande av HVB-hem

av *Fredrik Lundh Sammeli* (S)

till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

2024/25:757 Kompetensförsörjningen inom energibranschen

av *Kadir Kasirga* (S)

till utbildningsminister Johan Pehrson (L)

2024/25:759 Nedstängningen av USAID

av *Janine Alm Ericson* (MP)

till statsrådet Benjamin Dousa (M)

2024/25:763 Vildsvinspopulationen

av *Malin Larsson* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2024/25:764 Förbättrad hjärt-kärlhälsa i Europeiska unionen

av *Anna Vikström* (S)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2024/25:761 Försäkringar för särskilt boende

av *Nadja Awad* (V)

till statsrådet Anna Tenje (M)

2024/25:762 Sexuella trakasserier mot flickor med NPF-diagnoser

av *Nadja Awad* (V)

till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall (M)

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till ajourneringen kl. 13.54,
av tredje vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 108 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 13 anf. 126 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 14 anf. 147 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 15 anf. 167 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

REBECCA HEINEMANN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Avsägelse	1
§ 3 Anmälan om subsidiaritetsprövningar	1
§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott	1
§ 5 Riksrevisionens rapport om Kriminalvårdens behandlingsverksamhet.....	2
Justitieutskottets betänkande 2024/25:JuU19.....	2
Anf. 1 MATS ARKHEM (SD)	2
Anf. 2 SANNA BACKESKOG (S).....	3
Anf. 3 GUDRUN NORDBORG (V) replik	6
Anf. 4 SANNA BACKESKOG (S) replik	6
Anf. 5 GUDRUN NORDBORG (V) replik	7
Anf. 6 SANNA BACKESKOG (S) replik	7
Anf. 7 LUDVIG CEIMERTZ (M)	7
Anf. 8 GUDRUN NORDBORG (V) replik	9
Anf. 9 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik.....	10
Anf. 10 GUDRUN NORDBORG (V) replik	10
Anf. 11 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik	10
Anf. 12 GUDRUN NORDBORG (V).....	11
Anf. 13 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik.....	13
Anf. 14 GUDRUN NORDBORG (V) replik	13
Anf. 15 LUDVIG CEIMERTZ (M) replik.....	13
Anf. 16 GUDRUN NORDBORG (V) replik	14
(Beslut fattades under § 10.)	14
§ 6 Fastighetsrätt	15
Civilutskottets betänkande 2024/25:CU8.....	15
Anf. 17 DAVID JOSEFSSON (M)	15
Anf. 18 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V)	16
Anf. 19 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	19
Anf. 20 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	19
Anf. 21 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD) replik	20
Anf. 22 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	20
Anf. 23 LARRY SÖDER (KD).....	21
Anf. 24 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	22
Anf. 25 LARRY SÖDER (KD) replik	22
Anf. 26 MALCOLM MOMODOU JALLOW (V) replik	23
Anf. 27 LARRY SÖDER (KD) replik	24
Anf. 28 JENNIE NILSSON (S)	24
Anf. 29 MIKAEL ESKILANDERSSON (SD)	26
(forts. § 11).....	28
Ajournering.....	28
Återupptaget sammanträde.....	28
§ 7 Frågestund	28
Anf. 30 TREDJE VICE TALMANNEN.....	28
<i>HVB-hem som drivs av gängkriminella</i>	<i>29</i>
Anf. 31 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S)	29

Anf. 32 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	29
Anf. 33 FREDRIK LUNDH SAMMELI (S).....	29
Anf. 34 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	29
<i>Skolornas beredskap för krissituationer</i>	30
Anf. 35 PATRICK RESLOW (SD).....	30
Anf. 36 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	30
Anf. 37 PATRICK RESLOW (SD).....	30
Anf. 38 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	31
<i>Arbetsgivares respekt för domstolsprocesser</i>	31
Anf. 39 CICZIE WEIDBY (V).....	31
Anf. 40 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	31
Anf. 41 CICZIE WEIDBY (V).....	31
Anf. 42 TREDJE VICE TALMANNEN	32
Anf. 43 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	32
<i>Översyn av klimatmålen</i>	32
Anf. 44 RICKARD NORDIN (C)	32
Anf. 45 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	32
Anf. 46 RICKARD NORDIN (C)	33
Anf. 47 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	33
<i>Försörjningskravet för arbetskraftsinvandrare</i>	33
Anf. 48 NILS SEYE LARSEN (MP)	33
Anf. 49 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	33
Anf. 50 NILS SEYE LARSEN (MP)	34
Anf. 51 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	34
<i>Psyisk ohälsa och fysisk aktivitet</i>	34
Anf. 52 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M).....	34
Anf. 53 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	35
Anf. 54 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M).....	35
Anf. 55 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	35
<i>Sjukvårdens krisberedskap</i>	35
Anf. 56 DAN HOVSKÄR (KD).....	35
Anf. 57 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	36
Anf. 58 DAN HOVSKÄR (KD).....	36
Anf. 59 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	36
<i>Arbetsvillkor och personalbrist i vården</i>	36
Anf. 60 LINA NORDQUIST (L)	36
Anf. 61 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	37
Anf. 62 LINA NORDQUIST (L)	37

Anf. 63 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	37
<i>Betygsättning i vuxenutbildningen.....</i>	38
Anf. 64 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S).....	38
Anf. 65 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	38
<i>Könsneutrala termer i offentliga dokument.....</i>	38
Anf. 66 CARITA BOULWÉN (SD)	38
Anf. 67 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	38
<i>En god vård i hela landet</i>	39
Anf. 68 ISABELL MIXTER (V)	39
Anf. 69 TREDJE VICE TALMANNEN.....	39
Anf. 70 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	39
<i>Klimatmål och sänkta utsläpp</i>	40
Anf. 71 STINA LARSSON (C)	40
Anf. 72 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	40
<i>Åtgärder mot våldsbejakande högerextremism</i>	40
Anf. 73 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	40
Anf. 74 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	41
<i>Strandskyddsutredningen</i>	41
Anf. 75 DAVID JOSEFSSON (M)	41
Anf. 76 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	41
<i>Sveriges förmåga vid masskadeutfall</i>	42
Anf. 77 MIKAEL OSCARSSON (KD)	42
Anf. 78 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	42
<i>Regeringens arbetsmarknadspolitik</i>	42
Anf. 79 ADRIAN MAGNUSSON (S)	42
Anf. 80 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	43
Anf. 81 TREDJE VICE TALMANNEN.....	43
<i>Regionala skillnader i arbetslöshet.....</i>	43
Anf. 82 ULF LINDHOLM (SD).....	43
Anf. 83 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	43
<i>Statligt ansvar för PFAS-utsläpp.....</i>	44
Anf. 84 ANDREA ANDERSSON TAY (V)	44
Anf. 85 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	44
<i>Hårdare kontroll av komvux.....</i>	44
Anf. 86 NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	44
Anf. 87 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	45
<i>Regeringens miljö- och klimatpolitik.....</i>	45
Anf. 88 JACOB RISBERG (MP).....	45
Anf. 89 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	46
Anf. 90 TREDJE VICE TALMANNEN.....	46
<i>Åtgärder mot import av skadliga kemikalier</i>	46
Anf. 91 JOANNA LEWERENTZ (M).....	46
Anf. 92 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	46
<i>Säkerheten vid svenska skolor</i>	47

Anf. 93 MATHIAS BENGTTSSON (KD).....	47	Prot. 2024/25:70
Anf. 94 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	47	13 februari
<i>Taket i a-kassan och jämställdheten</i>	48	
Anf. 95 SOFIA AMLOH (S).....	48	
Anf. 96 Arbetsmarknads- och integrationsminister MATS PERSSON (L)	48	
<i>Artskyddsutredningen</i>	48	
Anf. 97 MARTIN KINNUNEN (SD)	48	
Anf. 98 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	48	
<i>Satsningar på primärvården</i>	49	
Anf. 99 KARIN RÅGSJÖ (V).....	49	
Anf. 100 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	49	
<i>Strandskyddet och Produktivitetskommissionens förslag</i>	49	
Anf. 101 KJELL JANSSON (M)	49	
Anf. 102 Statsrådet ROMINA POURMOKHTARI (L).....	50	
<i>Musikhögskolan i Piteå</i>	50	
Anf. 103 LINUS SKÖLD (S).....	50	
Anf. 104 Utbildningsminister JOHAN PEHRSON (L).....	50	
Ajournering	51	
Återupptaget sammanträde	51	
§ 8 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 29 januari	51	
UbU7 Studiestöd	51	
SkU7 Teknisk översyn av vissa indexeringsbestämmelser på punktskatteområdet.....	53	
SkU11 Sänkt alkoholskatt för öl från oberoende småbryggerier	53	
SoU10 Riksrevisionens rapport om statens arbete med informationssäkerhet i vård och omsorg.....	53	
SoU12 Folkhälsa	53	
SoU13 Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel	55	
§ 9 Beslut om ärende som slutdebatterats den 11 februari	56	
KU14 Riksdagens arbetsformer.....	56	
§ 10 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde	57	
JuU19 Riksrevisionens rapport om Kriminalvårdens behandlingsverksamhet	57	
§ 11 (forts. från § 6) Fastighetsrätt (forts. CU8)	58	
Anf. 105 MÄRTA STENEVI (MP)	58	
(Beslut skulle fattas den 19 februari.).....	58	
§ 12 Ersättningsrätt samt insolvens- och utsökningsrätt	59	
Civilutskottets betänkande 2024/25:CU10	59	
Anf. 106 ADAM REUTERSKIÖLD (M)	59	
Anf. 107 ANNA-BELLE STRÖMBERG (S)	60	
Anf. 108 LARRY SÖDER (KD)	62	
Anf. 109 MATS HELLHOFF (SD).....	63	
Anf. 110 ANDREAS LENNKVIST MANRIQUEZ (V)	64	
Anf. 111 MÄRTA STENEVI (MP)	65	
(Beslut skulle fattas den 19 februari.).....	66	
§ 13 Riksrevisionens rapport om Sis särskilda ungdomshem	66	

Socialutskottets betänkande 2024/25:SoU11	66
Anf. 112 MARTINA JOHANSSON (C)	66
Anf. 113 MONA OLIN (SD)	67
Anf. 114 NILS SEYE LARSEN (MP)	68
Anf. 115 JOHAN HULTBERG (M)	70
Anf. 116 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	72
Anf. 117 JOHAN HULTBERG (M) replik	72
Anf. 118 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	73
Anf. 119 JOHAN HULTBERG (M) replik	73
Anf. 120 LINA NORDQUIST (L)	74
Anf. 121 KARIN RÅGSJÖ (V)	75
Anf. 122 GUSTAF LANTZ (S)	76
Anf. 123 CHRISTIAN CARLSSON (KD)	77
Anf. 124 MARTINA JOHANSSON (C) replik	78
Anf. 125 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik	78
Anf. 126 MARTINA JOHANSSON (C) replik	79
Anf. 127 CHRISTIAN CARLSSON (KD) replik	79
(Beslut skulle fattas den 19 februari.)	79
§ 14 Läkemedel och tandvård.....	80
Socialutskottets betänkande 2024/25:SoU14	80
Anf. 128 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	80
Anf. 129 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	82
Anf. 130 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik.....	83
Anf. 131 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	83
Anf. 132 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik.....	84
Anf. 133 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	84
Anf. 134 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik.....	84
Anf. 135 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	85
Anf. 136 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik.....	85
Anf. 137 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	86
Anf. 138 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik.....	86
Anf. 139 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	87
Anf. 140 JESPER SKALBERG KARLSSON (M) replik.....	87
Anf. 141 MIKAEL DAHLQVIST (S)	88
Anf. 142 DAN HOVSKÄR (KD)	90
Anf. 143 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	91
Anf. 144 DAN HOVSKÄR (KD) replik	92
Anf. 145 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	92
Anf. 146 DAN HOVSKÄR (KD) replik	93
Anf. 147 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	93
Anf. 148 DAN HOVSKÄR (KD) replik	93
Anf. 149 KARIN RÅGSJÖ (V) replik	94
Anf. 150 DAN HOVSKÄR (KD) replik	94
Anf. 151 CHRISTIAN LINDEFJÄRD (SD).....	95
Anf. 152 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	97
Anf. 153 CHRISTIAN LINDEFJÄRD (SD) replik	98
Anf. 154 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	98
Anf. 155 CHRISTIAN LINDEFJÄRD (SD) replik	99
Anf. 156 LINA NORDQUIST (L).....	99
Anf. 157 ANDERS W JONSSON (C) replik.....	101
Anf. 158 LINA NORDQUIST (L) replik.....	101

Anf. 159	ANDERS W JONSSON (C) replik	101	Prot. 2024/25:70
Anf. 160	LINA NORDQUIST (L) replik	102	13 februari
Anf. 161	KARIN RÅGSJÖ (V).....	103	
Anf. 162	ANDERS W JONSSON (C)	105	
Anf. 163	NILS SEYE LARSEN (MP)	107	
	(Beslut skulle fattas den 19 februari.).....	108	
§ 15	Socialtjänstens arbete	108	
	Socialutskottets betänkande 2024/25:SoU18	108	
Anf. 164	CHRISTIAN CARLSSON (KD)	108	
Anf. 165	GUSTAF LANTZ (S)	110	
Anf. 166	MALIN HÖGLUND (M).....	112	
Anf. 167	MONA OLIN (SD)	114	
Anf. 168	GUSTAF LANTZ (S) replik	116	
Anf. 169	LINA NORDQUIST (L)	116	
Anf. 170	KARIN RÅGSJÖ (V).....	117	
Anf. 171	ANDERS W JONSSON (C)	118	
Anf. 172	NILS SEYE LARSEN (MP)	120	
	(Beslut skulle fattas den 19 februari.).....	122	
§ 16	Bordläggning.....	122	
§ 17	Anmälan om interpellationer.....	122	
§ 18	Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	122	
§ 19	Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	123	
§ 20	Kammaren åtskildes kl. 20.10.....	125	